See P. Lemoyne
Les femmes fortes.

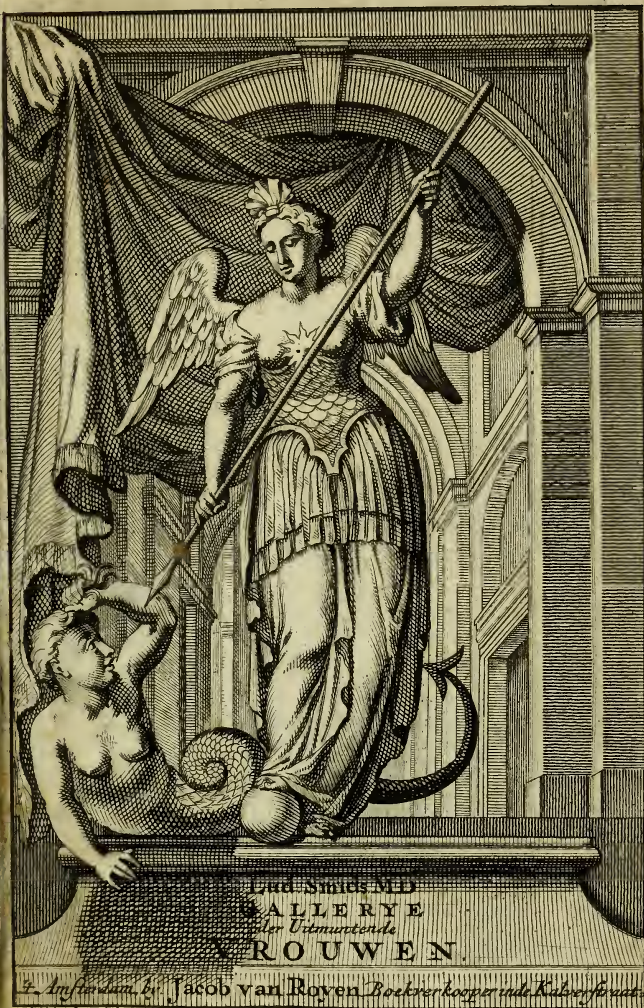
ANNE MOENS.

Sneldicht = Epigram
Kluchtspel = Comedy
(Possessive)
Schimpdicht = Satire
(Spotgedicht) [illegible]

Rubens: p. 6
p. 30
p. 119-21

[illegible] : [illegible] (p. 85)

C. Visscher del. I. Mulder Fecit.

GALLERYE
Der
UITMUNTENDE
VROUWEN:
Of der zelver

DEUGDEN en ONDEUGDEN,

In Byschriften en Sneldichten, vertoond,

Met Verklaaringen en Konstplaaten verrykt,

DOOR

UDOLPH SMIDS. M. D. Groninganus.

t'AMSTELDAM,
JAKOB van ROYEN, Boekverkoper in de Kalverstraat, by de Osse-sluis, 1690.

OPDRAGT

Aan

MEVROUW

KATHARINA HOCHEPIEDT,

Huisvrouw van de Heer

MR. NICOLAAS WITSEN,

Regeerend Burgemeester en Raad.

O Deugd, die de ondeugd, op den drempel
Van dit gebouw, deeze eere-tempel
  Van 't fiere Vrouwelijk geslacht,
  Verwint met onweêrstaanb're kracht,
En uwe spiets drijft door de lenden,
Wil uw gezicht eens herwaars wenden!
  Ziet hoe de Dichters treên in 't perk,
  En kroonen, met hun gunst, dit werk
Vol heldedaên, en zedelessen
Van Koninginnen en Princessen.
  De Schilder voegd zich aan hun zy,
  En cierd der *Vrouwen* Gallery,

Om ook 't nieuwsgierig oog te ſtreelen,
Met aangenaame tafereelen.
  Maar, ach, uw arbeid is niets waard,
  O Konſtgenooten! ſpaard, ei ſpaard
Uw veerzen en uw teekeningen!
Een ſchoonder glans komt haar omringen;
  KATRYN, Heer WITSENS eed'le vrouw,
  Verguld het hoofd van dit gebouw,
En onderſteund de poort en ſtylen
Met *Burgemeeſters* bundelbylen;
  Een eer, die onzer *Vrouwen* Deugd
  Verſchrikt, en met de ſchrik verheugd.

Amſteldam, den
20 *April*, 1690.

LUDOLPH SMIDS, M.D.
Groninganus.

VOOR-

VOORREDEN.

D*At (aangezien alle dingen twee handvatzels hebben) de eene bequaam is met gewichtige redenen te prijzen en te verheffen, het geen een ander met dezelve kracht van bewijzen kan laaken en onderdrukken, word ons zonneklaar in het loven en lasteren van het* VROUWELYK Geslacht *geleerd.*

Het eerste bewijst het sneldicht van de geestrijke Jeremias de Dekker, *aldus luidende:*

Men maald het sterflijk schoon, op dat het tafereel
De verven leven doe, die op de kaaken sterven;
In veerzen maal ik u, mijn pen is mijn pinceel;
Op dat het bloeje in int, dat dorren mogt in verven:
Hoewel u niemand kan afmaalen net en wel,
In veerzen als *Apoll*, in verven als *Apell.*

Het tweede word met volgend schimpdicht van zekere onbekende J. C. *in zijn* Winteravonds *Tydkortingen bevestigd,*

Klarette, ik hoor gy zegt gy weinig had verwacht
Ik scherpen zou mijn pen zo tegens 't *Vrouw-geslacht*,
Hier hebtge dat de *Mans*, tot feil-erkenning, treft,
En, boven hun, den lof van 't *Vrouw-geslacht* verheft:
Wy *Mans* (of m' ons voor best schoon reken)
Zijn vol van feilen en gebreeken;
Slechts twee in *VROUWEN* zijn te merken,
Dat 's, quaad van woorden, quaad van werken.

Doch dat haare deugden haare gebreeken verre overweegen, en vervolgens deeze sexe meer lof als laster verdiend, is, behalven de aloude dichters, Klaudianus (*in het Lof van* Serena, &c.) *en historischrijvers*, Plutarchus, (*in zijn* Voorbeelden) &c. *in onzen tijd omstandelijk vertoond door den geleerden Geneesheer* Joh. *van* Beverwijk.

Alwaarom hy ook my voor architekt *en boumeester, in het grondslag leggen en optimmeren van deeze* GALLERYE *der* UITMUNTENDE VROUWEN, *heeft gediend; terwijl hy van de Fransche* Le Moyne, *en de Italiaansche* Marino, *met het model hunner* Galleryen, *wierd bygestaan.*

Dus quam deeze GALLERYE, *in het jaar* 1685, *binnen mijn vaderlijke stad* Groningen, *onder de titel van* PROEF *mijner Dichtoefeningen, te voorschijn; alleen in* Fabelen *en* Historien *ruwelijk verdeeld, en, zonder eenig cieraad van printen of afbeeldingen, zoberlijk verklaard.*

Zedert welken tijd zy het oordeel zo der waare Konstgenooten, rechtschapen Liefhebbers, en eerlijke begunstigers, als der eenzijdige Lettervlegels, Dichtgispers, en Speldezoekers, heeft uitgestaan; eensdeels tot mijn genoegen; aangezien, volgens Salustius, æqua laus est à laudatis laudari & ab improbis improbari; *men ontfangt evenveel door het loven der lofwaardige als het lasteren der berispelijke menschen: en anderdeels tot mijn leering; want, naar het zeggen van de wijze* Thales *by* Ausonius,

Cum vera objurgas, sic, inimice, juvas.

Gy doet my voordeel, ô tegenstryder, als gy, volgens de waarheid, my bestraft.

Nu breng ik dan dezelve weder voor den dag, doch zo vertimmerd, verplaatst, vergroot, en vercierd, dat haar de Liefhebbers als iets nieuws (en niet als iets ouds door een tweeden Druk herbooren) behoorden aan te neemen.

Want 1. *zijn haare* Tafereelen *onder vijfthien* Inhouden, 8 *Deugdelijke en* 7 *Ondeugdelijke betrokken; om dus niet alleen de Dichters mijne Konstgenooten, maar ook de Schilders, Beeldhouwers, en Graveerders, verscheidene stoffen tot leerzaame Historiestukken aan de hand te geven.*

2. *Is onder het* Byſchriftdicht *van ieder* Tafereel *de* Hiſtorie *en het Verhaal der toegedragene zaaken geplaatſt.*

3. *Zijn de* Verklaringen *vergroot, en met veel'aanmerkelijke zaaken, uit de leerzaame Aloudheid getrokken, verrijkt.*

4. *Is zy met 30 konſtplaaten vercierd; van welke twintig de* Gallerye *van gemelde* Le Moyne *zijn ontleend; de overige hebben* David *van der* Plaes, Jakobus *de* Rijk, *en* Cornelis Viſſer *ons vereerd; hoe wel wy deezes laatſten* Teekeningen, *als in de zoort van ordinantie, en grootheid van beſtek geheelijk van de andere verſchillende, op het koper niet hebben konnen brengen, zonder de luiſter van haare ſchoonheid te verdoven, en geweldig te onderdrukken.*

Ontfangt dan, onder gemelde naam, deeze mijn Dichtoefeningen, *genegene Liefhebbers, doch met bermhartigheid en oogluikinge; welke verzoek geen edelmoedig Leezer my kan afſlaan.* Laat ons anderer menſchen vermaak met een vaerdig lof bejegenen, *zegt* Plinius, (17 Br. *des* 9 B.) ten einde wy in onze verluſtingen verlof mogen verwerven.

Want ik zo mijn vrienden als mijn vyanden geeren zou dwingen te geloven, dat dit werk (gelijk onlangs zo noch heden) by der hand genoomen is by gebrek van nutter bezigheden; en even als Cicero (3 B. *van de* Redenaar) *getuigd van de arbeiders;* dewelke, wanneer hun het onweder, of gure wind, van het werk houd afgeſcheiden, met de kaart, of teerling, of ander tydverdrijf, zich ophouden.

En ſchoon een eenzijdig oordelaar mogt zeggen, dat daar wel een gevoegelyker tijdverdrijf te vinden zou weezen; ik antwoorde (en zo ſprak Plinius *in zijn tijd,* 3 Br. des 5 B.) *dat ik my niet ſchaame de handen aan vodden en beuzelingen (zo noemdmen immers alle* Dichtoefeningen) *te ſteeken, waar aan* Hug. *de* Groot, Pet.

Korn. Hoofd, *beide* Heinziën, Jak. Katz, Joh. Westerbaan, Konst. Huygens, *en andere wijze, treffelijke, en achtbaare mannen, by ledigen tyd, gearbeid hebben.*

Doch eer ik eindige, moet ik eenigzins poogen te voldoen die geene, welke (met Kunæus, Heinsius, Grævius, *en anders mannen, aan dat euvel ziek zijnde) alle* Affectatie, *of* Figuurlyke *manier van spreeken, met gemeene stemmen verwerpen, en in Treurtoneel - Lier- en Helden-dicht te eenemaal veroordeelen en afkeuren.*

De scherpzinnige Angelus Politianus *spreekt, in zijn brief aan* Bartholom. Scala, *in deezer voegen:* Quod vos Affectationem dicitis, potius innata *Poëseos* est quædam divinitas; *gy noemd het gezochtheid in de* Dichtkonst, *dat wy een aangebooren godlijkheid heeten.*

Met wien voorts overeenkoomen de snedigste en verstandigste Italiaanen, Fulv. Testa, Virg. Cæsarius, Joh. Ciampolus, Ant. Thebaldeus, Maf. Barberinus, &c. *ja zelf* Johannes Viktor Roscius, *onder de naam van* Janus Nicius Erythræus *bekend, die wel op deeze wijze durft schrijven:* In duas factiones esse ingenia divisa patet; & sanè quæ apud *Senecam* dicuntur Affectata ea sanctitatem quandam præ se ferre videntur, & sunt: verum requirunt saltus admirabiles, & extentum funem *Horatii.* *En een weinig verder:* Optima ingenia qui argutè, tersè, & eleganter loquuti proscissi sunt ab invidis, quod statim non intelligantur, ut *Salustius*, &c. Et eorum poemata, licet egregia paucos habent admiratores. Sic olim *Clarium* poëtam omnes, præter *Platonem*, destituerunt; & quod *Mecænas* & *Cinna* præter morem acutè dicebant & affectabant, ridebat *Augustus*, alterius classis & sectæ membrum.

Zo blijkt dan dat de Vernuften *in twee partyen zijn verdeeld; en waarelijk zaaken die, by* Seneka, *gezocht geheeten worden, die schijnen zekere heiligheid by zich te hebben, ja zy hebben dien inder daad; maar zy verei-*

schen

ſchen wonderlijke ſprongen, en gevaarelijke koordedanſſen, gelyk Horatius *ſpreekt. De allerbeſte* vernuften, *die fraai, net, en diepzinnig ſpraaken, zyn van de nijdige mishandeld, om dat zy hen niet in een zelfde oogenblik verſtonden, gelyk* Saluſtius,&c. *En weinige verwonderen zich over hunne fraaye gedichten. Zo wierd eertijds de dichter* Klarius, *van ieder een, uitgenoomen* Plato, *met de nek aangezien; en het geen* Mecenas *en* Cinna, *met een geoorloofde gezochtheid, ſcherp en bondig ſpraaken, wierd (volgens* Suetonius, 86 *Hoofdſt.) van de Keizer* Auguſtus, *een litmaat van de tegenſtrijdende bende, beſpot en uitgelacchen.*

Men zie mede Dionyſ. Longinus, πέρι ὕψους, *van* hoogdravende *Zaaken, en* Demetr. Falereus, *van de* verhévene *Spreekwijzen; welke beide van gevoelen zijn, dat men, in allerhande zoort van ſchriften, een diepzinnigheid van ſchilderende ſpreekwijzen, en krachtige konſtwoorden, doch met een welgegronde kennis, en een rechtmaatig oordeel, mag gebruiken.*

Maar waarom toch zo veel waters vuil gemaakt, en zo ernſtelijk voor de verhevene ſpreekwijzen in de Dichtkonſt *gepleit? wat is ook het diepzinnigſte, en in alles volmaakſte* Dicht?

Ik hoor my van bovengenoemde Dekker *beantwoord, voorwaar zeer geeſtig, ter gelegenheid van een roemwaardig* Punt- *of* Sneldicht, *met deeze woorden:*

Een puntdicht mag men by een ſchoone vrouw gelijken,
  Die, om haar aardigheid en ſchoonheid, word gemeen;
Maar eens gemeen gemaakt, haar ſchoon gaat heene ſtrijken,
  En is zo walgelijk als wenſchelijk voor heen.

Op

Op de kunſtige

GALLERYE

van

LUD. SMIDS.

UW' heerelijke GALLERY,
O SMIDS! gaat alle pracht te boven,
Verdoofd de koninglyke hoven,
  Daar gy, met uwe poëſy,
Schakeerd zo aangenaam de verven,
En hoed de ſchilderkonſt voor ſterven.

  Zo levend beeld gy alles uit
Door uwe konſt en meeſterſtreeken!
Gy leerd de ſtomme beelden ſpreeken
  Met zulk een aangenaam geluid,
Als ofze, door uw pen herbooren,
Op nieuw wêer konden zien en hooren.

  't Pinceel vermaakt alleen 't gezicht;
Uw zangheldin ſtreeld oor en oogen,
En voerd, met wonderbaar vermoogen,
  De deugd der VROUWEN in het licht,
Waar door ze zyn in top verheven.
Zo moetge, als zy, onſterf'lyk leven!

KATRYNE LESCAILLE.

Op

Op de zelve.

Divisque videbit
Permistas heroïnas.

N*u hoeftmen, om 't gelaat van kuysche en dapp're* Vrouwen
In beeld of schildery op 't konstigst te beschouwen,
Toscaner kabinet, Parijsche gallery,
Noch Pauslijk Vaticaan te zoeken: wy zijn vry
Van 't reysen: Nederland komt door deez Smids *te winnen*
Een Gallerye *van* Uitmuntende Manninnen:
Hier, na het meesters keur op 't best behaaglyk deeld;
Daar zoo het sweemsel in 't natuurlyk weesen speeld,
Na 't uit de spiegel van haar braave daden straalde,
Of, zoo 't haar eygen geest na levens grootte maalde.
Deez tafereelen schenkt ons de ijverige Smids,
Die zijn geleerde pen verstrekte een trouwe gids
Om 't zinrijk bywerk niet in marmer, hout, of doeken,
Maar, in juweelen van haar deugden, op te zoeken
By Griek, Romein, en Perss, Hebreër, Frank, en Brit.
Hy maakt ons deelgenoots van 't kostelijk bezit,
En doet, als waar in hem Prometheus *konst herboren,*
Verheven redenkonst uit stomme beelden horen:
Die had steelswyse een vonk van 't Sonnerad geroofd,
Apollo *schonk aan* Smids *een ginster van zyn hoofd,*
Die, met een heilig vuur, ontfonkte zijne zinnen;
Om, door een godlyk dicht, de zielen dier heldinnen
Uit de Elyzeesche beemd te daagen, uit elks mond
Te hooren wat geval, of ramp, haar 't Nootlot zond.
Dit wéet hy met de pen soo krachtig af te maalen,
Dat daar geen verwen hoogte of diepzel by kan haalen:
Want het volmâkst pinceel toond slechts des lichâms leest,
Maar Dichtkonst treft de ziel, en tochten van de geest.

Lamb. Bidloo.

BLAD.

BLADWYZER.

I. Inhoud.

I. *Liefde voor het Vaderland.*

II. *Haat tegens het Vaderland.*

III. *Liefde tot de Ouderen.*

IV. *Haat tegens de Ouderen.*

V. *Huwelyks Liefde en Getrouwigheid.*

18. POR-

XI. Goed-

BLADWYZER.

GAL.

DEBORE *lib. Iudicum. Cap 4*

GALLERYE
Der
UITMUNTENDE
VROUWEN:
Of derzelver
DEUGDEN en ONDEUGDEN
In TAFEREELEN vertoond.

EERSTE INHOUD der TAFEREELEN.
Liefde voor het Vaderland.
I. DEBORA,
Barak moedigende tot den strijd.

In prælia dictis
Hortatur. Virgil. ii Æneid.

LAat *Sisera* vry op zijn wagens stoffen,
En leiden 't heir van *Jabin* in het veld,
Ik zie zijn moed en waan reeds nederploffen;
Nu *Debora* zich aan haar palmboom steld;

En *Barak* aanpord, met gewissen zeege.
Trek op, zo spreekt zy, dit, dit is de dag,
In welk de *Heer* hem geeft aan uwen degen.
Held *Barak* trekt naar Kison, tot den slag;

En *Debora* begint, met heil'ge klanken,
Den *Heer*, den *God* van Israël, te danken.

HISTORIE.

Jabin, koning der Kanaanijten, bezittende, van de ſtamme *Neftali*, de ſtad Hazor, poogde mede de andere ſteden met geweld naar zich te trekken. Zend derhalven *Siſera*, een wel geoefend krygsman, om de *Iſraëliten* dat landſchap af te dwingen. Deeze komt, met negen honderd wagens, in het veld, en ſlaat zich by de beeke Kiſon neêr. Doch de veldheer *Barak*, door *Debora* (die 40 jaaren de ſtammen Iſraëls richtede, en op den berg *Efraïm*, onder een palmboom, tuſſchen Rama en Bethel, huis hield) aangemoedigd zijnde, vernield het geheele leger van *Siſera*, en jaagd hem zelf uit het veld. Deeze neemt zijn toevlucht tot de tenten van *Heber*, zijnes konings bondgenoot, ſtaande by de eike van Zanaïm, by Kedes. Maar *Jahel*, de vrouw van *Heber*, het welvaaren van *Iſraël* ſtellende boven de vriendſchap van de koning *Jabin*, en de wetten van gaſtvryheid, dryft *Siſera* (naar eenige ververſchinge, in een geruſten ſlaap gevallen zijnde) een nagel door het hoofd; en verloſte dus het volk van *Iſraël* van het jok der Kanaanitiſche ſlaverny. Waar op *Debora*, met een deftige zegezang *God den Heere* dankt en verheerlijkt.

Ziet het boek der Rechteren, 4 Hoofdſtuk, 14 en 21 veers, &c. Vorders de *Hiſtoria Sacra*, of de *Viri illuſtres* van *Georg. Fabricius Chemnicenſis*, 3 B. 80 Hoofdſt. de Hoofdmannen van *W. Saluſt. de Barthas*, of den derden dag van zijn tweede week; en het over heerlijk treurſpel van *Dionys. Petavius*.

VERKLAARINGE.

Debora] Met deeze begint *P. le Moyne* zijn Gallerye, vertoonende twintig grootmoedige Vrouwen in ſo veel afbeeldingen: die wy, wegens haare cierlijkheid, ook in dit werkjen hebben geplaatſt: doch zijn klinkdichten zijn eenigzins donker, en zijn Elogia, of lofredenen, wild en wydloopig. Voorts beteekend *Debora* (zo ſchryven de oude) een bye: Zie *I. Druſius*, over *Sulpitius Severus*, 143 p.

Heil'ge klanken] Zie haar zegezang, door *Scævola Sammarthanus*, en door *Petavius*, in boven genoemd treurſpel van *Siſera*, in Latynſche veerſen overgezet.

2. JA-

IAHEL *lib. Iudicum. Cap. 4.*

2. JAHEL,

gereed om Sisera te dooden.

In cursus animus varios abit. Ovidius 9 Metam.

Hier zietmen *Hebers* vrouw, gedreeven heen en wêer,
Gelijk een boot, gekaatst van zaam gestooten baaren:
Haar moed is groot; haar aart is vriendelijk en teêr.
Zy twyfeld en blijft staan, te bloode om voort te vaaren.

Terwyl ligt *Sisera* in haare paveljoen,
En slaapt en ronkt, vermoeid van stryden, en van vlieden.
Ga laat die nagel, en die hamer, wond'ren doen:
God laat, ô *Jahel*, door uw handen dit geschieden,

Op dat de swakke van den sterken zegepraal!
Ga; klink dan 't yzer door zijn slaap en hersenschaal.

VERKLAARINGE.

Hebers] Lees het geen wy terstond van haar gezegt hebben; als uit het boek der *Rechteren*, en *G. Fabricius*, &c getrokken.

Boot] Zo vergelijkt *Ovidius*, 8 B. Metam. de twyfelende *Althea*, by een schip, door wind en stroom, op dezelve manier heen en weder geslingerd:

Utque carina,
Quam ventus ventoque rapit contrarius æstus.

Vrouwen aart] By *Petavius* worsteldze, op dezelve manier, met haar verschillende hertstochten.

Aude aliquid Deo
Authore dignum, nulla quod sileat dies:
Sexumque supera. Quid? nece infandâ hospitis
Sacrata violes jura? rescindas prius
Cum rege pactum fœdus? ah! facinus preme.

Ergò ille abibit vivus? hanc manibus sinam
Effugere prædam? &c.

Bestâ iets dat men de naam van Gods werk mag geven; en waar af de nakoomeling mag spreeken. Toon dat gy niets minder als een vrouw zyt. Hoe? zal ik dan, door een versoeyelijke moord, het heilig recht van gastvryheid schenden? het verbond, met de koning *Jabin* ingegaan, allereerst breeken? neen; laat af zulks te doen? maar, zal *Sisera* dan levendig weder van hier gaan? zal ik deeze prooy my laaten ontslippen? *enz.*

Swakke] Zo spreekt *Debora*, by genoemde *Petavius*, tot *Barak*, onder andere:

Nec tamen victoriâ
Potiêre solus. Laudis hunc titulum minor
Præripiet hostis: quamque vix credas, dabit
Finem huic labori mulier. Hâc profugus Sisar
Dextrâ peribit. Video trajectum caput,
Humique fixum. Tudite ferrato procul
Per utraque clavus tempora impactus sonat.
Exanime corpus cerno.

Gy zult, ô Barak, deeze verwinning ook niet alleen verkrygen. Een minderevyand zal in deeze roem deel hebben, en een vrouw ('t geen ongelooflijk schynt) zal deeze kryg ten einde brengen. Door haar hand zal de veldvluchtige *Siseras* sneuvelen. Ik hoor van verre reeds de nagel door zijn hersenschaal kloppen. Ik zie zijn licchaam al roerloos en zonder leven.

Hersenschaal] *Marino* roemd deeze *Iahel* in zijn pryzenswaardige Gallerye, in een konststuk van *Joseph Arpinas*: en de geestrijke *Remb. Anslo* zet volgend byschrift by *Tempestaas* Afbeelding vertoonende deeze heldendaad:

O Sisar! *proef den drank van* Jahel *ingeschonken:*
Of heeft zeu, door den kop, een spyker heen geklonken?
Zo schoeid Gods *krygs heldin, vol list en onbevreest,*
Een mannelyke moed op vrouwelyke leest.

IVDITH libro. Iudith Cap. 13.

3. JUDITH,

draagende 't hoofd van Holofernes op de hand.

Lævâque receptum
Spectat atrox hostile caput. Statius, 8 Thebaid.

Zy spreekt:

ZIet hier de weêuw, door wien Bethuiljen, en
Haar burgers zijn verlost van krygsgevaaren.
Of twyfeld gy licht dat ik *Judith* ben,
Assyriër? neen, ik voel dat uw hairen

Van schrik opryzen, dat zich 't bloed ontroerd,
En dat de kop poogd uit mijn hand te rollen
Uit spyt, dat hy word van een vrouw vervoerd.
Bethuiljen, val dan uit! 't heir is aan 't hollen;

't Vliegt door malkaêr, en vlucht met groot getier.
Volg! volg! dit hoofd strekke u tot een banier.

HISTORIE.

Bethulien (een stad op een berg geleegen in het Joodsche land) door *Holofernes*, veldheer van de koning der Assyriers, belegerd zynde; ging *Judith*, een ryke, en eerbaare weduwe, op des *Heeren* almoogenheid betrouwende, in des vyands leger, van voorneemen zijnde het Vaderland, in haar uitersten noot, by te staan, en te verlossen. *Holofernes* haar ziende word daadelijk verliefd, en onthaald haar met alle zoort van beleefdheid. Gaf haar ook de vryheid van uit en in het leger, en waar zy ook wilde, te gaan. Op zekeren tijd verzoekt hy met haar vrolijk te moogen zijn, dat zy, behoudens haar eer, hem bewilligd. Waar op de veldheer zich, boven gewoonte, met spys en drank opvuld, en eindelijk naar zijn rustplaats gaat, om de schoone *Judith* aldaar te verbeiden. Maar deze neemt de gelegenheid waar, en slaat *Holofernes*, reeds in een diepen slaap gevallen zijnde, het hoofd af; en

brengt het zelve binnen Bethulien. De burgers, ten eenemaal door dien gelukkigen uitslag hersteld, steeken het hoofd ten tooren uit, vallen met alle magt op den vyand aan, en brengen om al het geen zy achterhaalen.

Ziet het boek *Iudith*, 14 Hoofdst. en boven gemelde *Fabricius*, 7 B. 266 Hoofdst.

Weêuw] *Beroaldus* meend het een versieringe te zijn, Chronolog. 3 B. 4 Hoofdst. Ook blijkt het uit de woorden van *Hieronymus*, over *Hag.* 1 c. dat al eer daar meede is aangetwyfeld. Ziet *Augustyn* van de stad *Gods*, 8 B. 26 Hoofdst, en *Drusius*, 211 pag. over *Sulpitius Severus*.

Mijn hand] Zy word van verscheide konstenaaren in Tafereelen en Afbeeldingen vertoond, als *Rafael*, *Rubbens*, *Vignon*, *Le Pautre*, *A. Bosse*, *Christof. Bronzino*: en geroemd van de dichteren *Sconaeus* en *Heemskerk*, in hunne Toneelspeelen, *Marino*, *R. Anslo*, en *Jan Vos*, in hunne Byschriften; voorts de beide *Fabricii*, *Barlaeus* en *Sterringa* zijn vertaalder, behalven *Jac. Bidermannus*, 3 lib. *Herodiados*, 46 cap. haar dus verbeeldende:

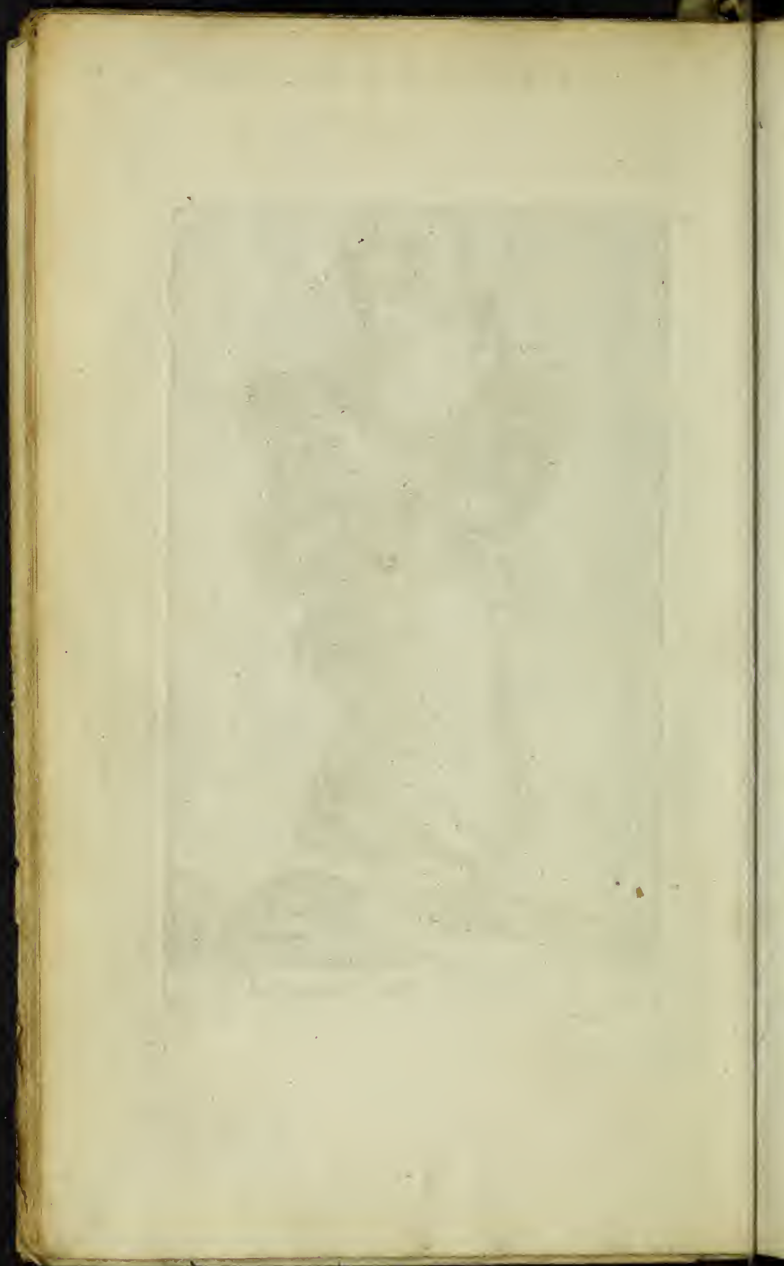
Illic
Educto qualis gladio Juditha *cubantem*
Ebriaque Assyrio volventem somnia lecto,
Ausa neci dederit, *juguloque repentè resecto*,
Una virago viros, *sine milite*, *fuderit omnes*.

Hier was geschilderd, hoe de stoutmoedige *Judith* den overladenen veldheer, op zijn Assyrische veldkoets leggende te slapen, met het bloote swaard te keer gaat, en, door zijn onthoofding, alleen, zonder bystand van gewapende, de vyanden op de vlucht dryft.

4. KLE-

CLELIE *Titus Liuius. lib 2.*

4. KLELIA,

swemmende over den Tyber.

Frangens undam puerilibus ulnis. Silius, 10 B. Pun. lib.

O snelle Tyber, die met ongetemde stroomen
Den steilen oever schuurd, en holle klippen breekt,
Breng *Klelia*, met haar gezelschap, binnen Romen,
Die 's vyands overlast nu, door dit vluchten, wreekt.
Vorst *Porsena* kan 't geen hy zien moet naeuw gelooven:
Dan valt hem *Kokles* in, en de afgebroken brug;
Dan *Scevola*, te los in 't leven hem te ontrooven.
Trauwanten, roept hy, schiet haar pylen naar de rug!
O snelle Tyber, breng de maagden binnen Romen,
Zo fluit ik, in haar lof, het lof van uwe stroomen.

HISTORIE.

Porsena, koning van Hetrurien, nam het leed van de verjaagde *Tarquinien* zo ter harten, dat hy, om haar te herstellen, zijn geheele krijgsmagt voor Romen brocht. Maar de dapperheid van *Horatius Kokles* (alleen den vyand op de brug van de stad afweerende) en de moed van *Mutius Scevola* (op zijn leven toeleggende, en na den mislukten aanslag zijn hand verbrandende) deeden hem een verdriet krijgen in de belegering. Hy verdroeg zich dan met Romen; en de gijzelaars wierden aan wederzijden uitgewisseld. Onder die tot *Porsena* gingen was eene *Klelia*, ontrent 12 jaaren oud. Deeze, gelegenheid ziende van by ontijde over den Tyber (aan wiens oever het leger zich uitstrekte) te geraaken, misleide de wachten, swom (met eenige andere jonge maagden) de rievier over, en quam, van den vyand met een hagelbuy van pylen gevolgd, behouden in

in de ſtad. De koning eiſchte haar door zijn gezanten wederom, zijnde anders gezind het verbond te vernietigen. Doch hy zach haar niet weder in het leger, of (door haar deugd en kloekmoedigheid bewoogen,) ſtelde haar op vrye voeten, ſloot op een nieuw de vrede, en verliet Romen. Terwijl de dankbaare ſtad haar beeldenis te paard, in het beſte deel van Romen, oprechtede.

Zie *Livius*, *Dionijs. Halycarn. Plutarchus*, *Florus*, enz.

VERKLAARINGE.

Tyber] Wy volgen de oude *Scaliger*, wiens Sneldicht van *Vollenhove*, in zijn *Heidenſche Dapperheid* uit de Griekſche en Latijnſche Poëten vertaald, aldus is verduytſcht:

O vader Tyber, die uw oevers, vry van toom,
Beknabbeld, rotzen ſluit of voorſtuwd met uw' ſtroom,
Verſchoon de zwakheid van dees maagden uit ontſermen,
En voerze aan d'overzy, alrê vermoeid van ermen.
Et belg u niet, al miſtge uw brug, nu neêrgeſtort,
Zo Klelia *gekeert een vaſte ſtroombrug word.*

Klelia] By *Plutarchus* leeſt me dat deeze daad *Valeria*, de dochter van de deugdzaame Burgemeeſter *Valerius Poplikola* (alzo zy mede onder de gyzelaaren was) word toegeſchreeven: doch het gemeen gevoelen is aan de zijde van *Klelia*: van haar jongheid ſchrijft *Silius*, 10 Lib. Bell. Punic.

Bis Clœlia *ſenos*
Nondum complêrat primævi corporis annos.

De jonge *Klelia* had noch geen twaalf jaaren.

Breng] Swemmende volgens *Silius*, in gemelde boek:

Rege hac, & fœdere, & annis
Et fluvio ſpretis, mirantem interrita Tybrin
Tranavit, frangens undam puerilibus ulnis.

Acht ſlaande noch op den koning, noch op het verbond, noch op haar jaaren, noch op de rievier, is zy onbeſchroomd den Tyber (die zich over dit zeldzaam ſtuk ſcheen te verwonderen) door geſwommen, met haar kindſche en tedere armtjes roejende, en de golven van malkander ſcheurende;

Niet te paarde rydende, gelijk eenige Schilders haar afbeelden. *Plutarchus* ſteld (in *Poblik.*) dat *Porſena* haar, om haar manne moed, een deftig paard uit de koninglijke ſtal geſchonken heeft, en niet om dat ze te paarde den Tyber was doorgeſwommen.

Lof]

Lof] De Heer *Hoofd* zet volgend byschrift by *Kleliaas* afbeeldinge:

Geen weg is ongebaand voor vroomheid: zo de maagden
Ons leeren, die op stroom haar lijf om vryheid waagden;

Maar *Vondel* dit by de Schildery van *Stokade*:

De Roomsche Klelia *ontswom, met de ed'le maagden,*
De gijzeling, en't oog der schildwacht, en de dood:
Waarom zy zulks Porsenne, *en al den Raad behaagden,*
Dat de eerste, op 's vyands eysch, een ridders beeld genood.

En eindelijk *Ian Vos* op de zelve:

Hier zietmen Klelia *de gyzeling ontswemmen.*
Zo word een vrouwen list vereend met mannemoed.
Haar zucht tot vryheid laat zich niet van boejens klemmen.
Men streeft, om vry te zijn, door wal, door swaard en bloed.

Ziet ook haar lof by *Casa nova*, *Sabæus*, en *Segethus*, by *I. Vollenhove* vertaald: voorts by *Virgilius*, *Manilius*, *Silius*, &c. *Bentius*, *Mercerius*, *Marino*, *Van der Horst*, *Beverwijk*, *Pater le Moyne*, en *Scudery* in zijn Roomsche *Klelie*, vol cierlijke Historyprinten.

5. JOHANNE van ARK,

gewapend, met een vaandel in de vuyſt.

Falſi ſub imagine ſexus. Statius, 1 Achill.

Zy ſpreekt:

AL ben ik een boerin, dit glinſterende wapen,
Ja, die banier verſchept my in een oorlogsheld,
De minnaar moet zich aan mijn oogen niet vergaapen;
Haar blikſemen joeg vaak de Britten uit het veld.

'k Heb Orleans ontzet, en had pas achthien jaaren;
Doch 't was het nootlots onontworſtelbaar beſtuur.
Nu ben ik in het wild geweld van 's vyands ſchaaren;
Die doemen my ter dood, en tot een vlammend vuur.

Laat af, ô Engelsman, op deeze wraak te brommen;
Door 't vuur heeft *Herkules* het hoog geſternt beklommen.

HISTORIE.

Als *Karel de VII*, koning van Vrankrijk, van de Engelſche koning, *Hendrik de VI*, overwonnen, by naar zijn geheel rijk had verlooren; zo dede zich, in de grootſte wanhoop, een middel op, die de vyanden verſchrikte, de inboorelingen verquikte, en de koning en het rijk wonderbaarlijk herſtelde. Het was *Jane* de *Ark*, oud 18 of 20 jaaren, gebooren in zeker dorp van Barrois, uit geringe ouders, die met beeſten te weiden zich onderhielden. Deeze begaf zich, in manne klederen, by gemelde koning; ontzettede Orleans, ſloeg en verdreef de Engelſche, die deeze ſtad benauden, en bracht te weeg dat *Karel* binnen Rheims de kroon wierd opgezet. Doch men ving haar eindelyk in een uitval, na men lang had getracht haar te ver-

LA Pucelle. Annales Galliæ.

Doemen] De Schotsche dichter *Robertus Aytonus* poogd, met twee sneldichten, dat van *Vricntius* te ontluisteren en te verdooven; welke aldus luiden:

Si, quæ de Jana *jactantur, falsa fuerunt,*
Quis pudor est falsis velle parare fidem.
Si, quæ de Jana *jactantur, vera fuerunt,*
Quis furor alterius laude nocere sibi?
Semper in opprobrium Galli Lotharinga canetur,
Et gemino infamis crimine Gallus erit.
Ignavus, qui sceptra colo debere fatetur,
Ingratus, non dans debita sceptra colo.

Indien het verzierd is het geen van *Ioanna* word verteld, zoo is het wel schaamteloos met valsche verdichtselen de tydboeken op te smukken. En indien het waar is dat men van haar gewaagd, zo is het een dolheid met het lot van een ander zich zelven te beschadigen. De eerdichten van de Lottringsche *Ioanna* zullen altijd den Fransman tot schande verstrekken, en hem aan een dubbelde misdaad schuldig maaken: want hy is niet alleen blode en kleinhertig, die het ryksbestier aan het Vrouwen geslacht moet verschuldigd blijven, maar ook ondankbaar die dezelve het wettige kroonrecht onthoud.

Fœmineos quid, Galle, juvat jactare triumphos,
Vix est fœmineâ digna Joanna *fide.*
Hæccine plena Deo, magicis quæ freta susurris
Visa fuit stultis nomen habere Dei?
Quam perminxerunt calones atque bubulci,
Hæccine casta virûm castra sequuta fuit?
Hinc viri, quos fœminei præpostera virtus
Exempli, et solus traxit ad arma furor?
Mutavit fatum Nemesis, *non fœmina vindex;*
Nec, nisi semiviri, fœminea arma canunt.
Lauda ergò, ad libitum, flammam, non invidet Anglus
Herculeam *Gallo, quâ petat astra, viam.*

Wat stoft gy, ô Franschman, op de zege door een vrouw verkreegen? Het spreukje van *Ioanna* kan by de vrouwen zelf niet aangenoomen worden: is zy vol goddelijke invloejingen, en zien de dwaazen niet dat alles in tovery bestaat? Was zy eerbaar en onthoudende in het manneleger, die met trosboeven en veehoeders heeft te doen gehad? Noemje dat mannen, die, op het voorbeeld van

een

een verfoeyelijk vrouwmensch door zekere dulligheyd tot de wapenen aangedreven zijn? De Goddelijke wraak verkeerde de kans, en zy niet; haar lof word ook alleen van lafhertige en verwyfde uitgesproken. Doch, lust het u, roem en sny op van het vuur; de Engelander gund den Franschman het voetpad, waar langhs hy, op het spoor van Hercules, den hemel kan beklimmen.

Zo hebben alle dingen twee handvatsels; en de een is bequaam met gewichtige redenen te prijzen en te verheffen, het geen een ander met dezelve kracht van bewijzen zal laaken en onderdrukken: al waarom haar *Steph. Pascasius*, in *Iconum* libro, in deezer voegen doet klaagen:

Jana *vocor; Genabo numen*, Medea *Britannis;*
His meretrix; aliis fabula cauta Numæ.
Viva ego quæ laceri stabilivi mœnia regni,
(Hei mihi!) pro meritis mortua nunc laceror.

Ik heet *Ioanna*; die van Orleans ben ik by naar een God; even gelijk *Egeria* was aan *Numa*; en den Engelschman een tooverende *Medea*, en een vuyle hoer. In het leven zijnde heb ik het hellende koningrijk onderSteund, en verzeekerd. Doch na mijn dood (helaas) is het loon mijner verdiensten dat men mijn achting schend en onteerd.

TWEEDE INHOUD.

Haat tegen het Vaderland.

I. TARPEJA,

met ſchilden en beukelaaren overdekt.

Vendidit hæc auro patriam. Virgil. 6. Æneid.

HIer ligt *Tarpeja* (die het lieve vaderland,
Het onvoltooide Rome, ô gruwel, heeft verraaden
Voor goud, en 't ſierſel van des krygsmans ſlinkerhand,)
Met ſchild en harnasplaat beſtulpt, en overlaaden.

Dus leerd de ontrouwe, dat de vyand het verraad
Wel vriendelijk omhelſt; maar den verrader haat.

HISTORIE.

Als *Romulus*, ſtichter en eerſte koning van Romen, de Sabynen had beledigd en verongelijkt, zo trokken zy op onder *T. Tatius* (wiens naam by hen, en de om gelegene volkeren, in achting was) met hunne krygsmagt, en belegerden Romen. Het ſlot van deeze ſtad wierde bewaard en verdedigd door zekeren *Spurius Tarpejus:* wiens dochter, op de gouden armringen (waar mede de Sabynen, volgens gewoonte, zich vercierden) verſlingerd zijnde, beloofde aan *Tatius* het kaſteel te leveren voor het geen de krygsluyden aan hunne ſlinker arm droegen. Opend daar op de poort, en laat de Sabynen binnen. Deeze (de laſt van *Tatius* volgende) wierpen *Tarpeja* toe al het geene van hun ſlinker arm gedraagen wierd; dat is, zo wel ſchilden als armringen: waar mede zy de verraderes bedekten, en genoegzaam begroeven. Ziet *Dionijs. Halycarnaſſæus*, *Plutarchus*, *Livius*, *Florus*, *Valerius Maximus*, *Propertius*, &c.

Tarpeja]

VERKLAARINGE.

Tarpeja] Wy volgen hier de algemeene dwaaling; want de aller oudste schryvers hebben geloofd dat *Tarpeja* aan gemelde verradery niet schuldig is geweest. *Plutarchus* verhaald de zaak als een volkomene versieringe, en voegt'er een tweede vertellinge by. *Livius* noemd het ook een fabel; maar *L. Piso* getuigd by *Dionijs. Halycarnassæus*, dat ze de vyanden de schilden heeft afgeeischt, om hen ontbloot van dit beschermtuig, in der Romeinen handen te leveren, en te doen ombrengen. Voorwaar een roemwaardige krijgslist, indien het geluk daar was bygesprongen. En wie kan gelooven, dat de Romeinen voor haar, als een landverraderes, een aanzienlijk graf hebben gebouwd? haar beeld in de tempel van *Iupiter* gesteld? haar met een plechtige jaargetijde vereerd, de berg *Tarpeja*, binnen Romen, na haar genoemd? Zie gemelde *Piso*, en *Festus*, schrijvende van het beeld van Tarpeja. Wie kan ook aanneemen dat de *Burgemeesterlijke* Stamhuisen der *Petronien* en *Titurien* van de Sabijnen herkomstig, een schuldmachtig, en om haar verraad gestraft vrouwmensch op haare Medalien hebben afgebeeld?

Onder die van de *Petronien* ontmoet ons eene, op wiens rechte zijde het hoofd van *Augustus* word vertoond, met dit byschrift: AUGUSTUS CÆSAR; *Augustus* Keizer; en op de verkeerde zijde deeze *Tarpeja*, met een stapel schilden overdekt; nevens dit byschrift: TURPILIANUS IIIVIR; *Turpilianus*, eene der driemannen van de Munt. En op die van de *Titurien* ziet men een gebaard manshoofd, met een lauwertak daar nevens, en dit opschrift; SABIN. A. PU: *Titus Tatius*, Sabyner. Van het gemeene zilver geslagen: op de eene; en *Tarpeja*, boven op de schilden knielende, tusschen twee gewapende krijgsknechten, en dit opschrift; L. TITUR. *Lucius Titurius*; op de andere zijde Zie de Beschrijvinge van het Roomsche Capitolium van *Iust. Rycquius*, de *Burgemeesterlijke* Almanak van *Hub. Goltzius*, en de penningen der *Burgemeesterlijke* Stamhuysen van *Fulv. Ursinus*, vermeerderd door den naaukeurigen verzaamelaar *Karolus Patinus*.

Onvoltooide] Zoo beschrijft *Propertius* aardig, in beneeden aangetrokken minnedicht, dezelve stad gering van omtrek, aanzien, en vermoogen; te weeten in de eerste jaaren (by manier van spreeken) van haare jongheid, toen deeze zaak is voorgevallen.

Goud] De goede naam van onze *Tarpeja* heeft evenwel voor de laster en opspraak moeten wijken. Zo schrijft *Valerius Maximus* (9 B. 6 Hoofdst) dat zy voor het genot van gouden armringen het kasteel heeft overgeleverd. Maar sekere *Antigonus*, (by *Plutarchus*) is van een byzonder en ongemeen gevoelen, te weeten; dat *Tarpeja*, de dochter van *Titus Tatius* was, dat *Romulus* in de welbekende roof der Sabynsche maagden, haar vervoerde, en tegens dank ten wijve

nam,

nam, en dat zy deshalven by gelegenheid van gemelde belegering uit wraak, het slot aan haar vader over gaf.

De Minnedichter *Propertius* daarentegen steld, met een Poëtische vryheid, dat zy op de vorst *Titus Tatius* verliefd geworden zijnde, deeze euveldaad bestond, even als (by *Ovidius* in het 8 B. der Herscheppingen) *Scylla* aan de Kretische koning *Minos*, met wiens liefde zy bevangen was, de stad Megara overleverde. Ziet het 4 gedicht van zijn 4 Boek, alwaar hy haar verliefde hertstochten, vryagie, verraad, en straf omstandiglijk verhaald.

Ontrouwe] *Silius Italicus* handeld (13 B. Bell. Punic.) zeer onzacht met haar; in de beschrijvinge van de Hel, en de straffen der gedoemde zielen, in deezer voegen van *Tarpeja* spreekende:

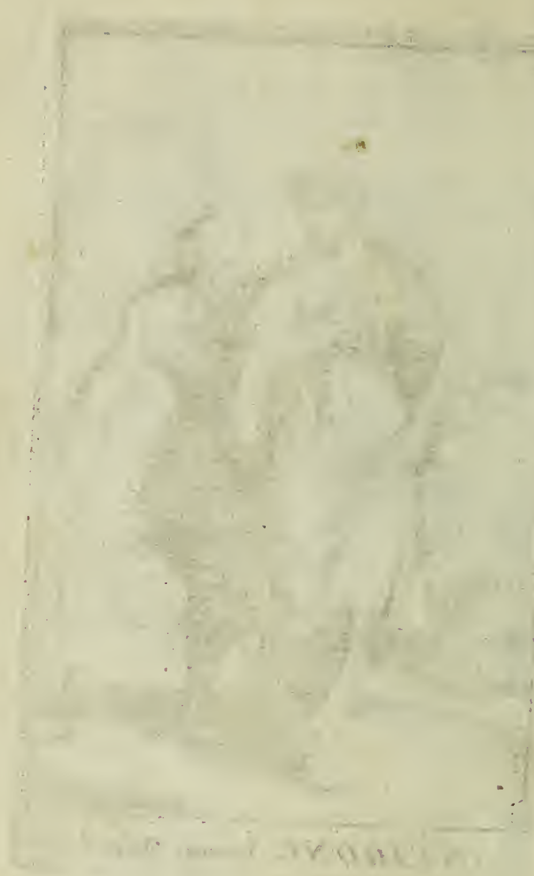
Illa autem quæ tondetur præcordia rostro
Alitis (en quantum resonat plangentibus alis
Armiger ad pastus rediens Jovis) *hostibus arcem*
Virgo (immane nefas) adamato prodidit auro
Tarpeja, *et pactis reseravit claustra Sabinis.*

Ziehier *Tarpeja*, wiens ingewanden van de adelaar, de wapendrager van *Iupiter*, worden verscheurd, en ingeslokt. Deeze gaf het slot de Sabijnen over, voor loon trekkende het goud, waar mede zy bekoord was.

DERDE

ANTIGONE, *Seneca, Thebaid.*

Derde Inhoud.

Liefde tot de Ouderen.

1. ANTIGONE,

leidende den blinden Edipus:
zijnde haar aangezicht niet voldaan.

Aan Maria . . .

Cæci parentis regimen. Seneca Thebaid.

't Schijnt of gy, met die maagd, hebt eenen borst gezoogen,
Die meede uw moeder, en haar swakheid, onderſteund:
Ziet, hoe die gryzaard op zijn ed'le dochter leund;
Haar ſchouder is zijn kruk, haar voeten zijn zijne oogen.

Wat zagze al, naar hy zijn gezicht had uitgeboord!
Het deerlijk ſneuv'len van haar uitgeteerde moeder,
Van haar oprechten, en haar trouweloozen broeder;
Het hof van Thebe doodſch, en woeſt door moord op moord!

Doch geen elende kan haar van hem af doen wijken.
Maar, vraagtge, waarom blijft het hoofd hier onvoldaan?
Des ſchilders wanhoop, ô *Maria*, liet het ſtaan;
Die zocht een dochter die dien dochter mogt gelijken.

Nu ſtaat de Konſtenaar, met zijn palet, al reê;
Leen hem uw weezen: gy, gy zijt *Antigone*.

HISTORIE.

Antigona was de dochter van *Edipus*, en *Jokasta*, zijnes vaders weduwe; en zuster van *Eteokles* en *Polynices*. Haar vader stak zich zelve beide de oogen uit, van spijt; gewaar wordende de onnoosele bloedschande door hem begaan. Haare broeders brochten malkanderen om in een twee-strijd, wegens het koningrijk van Theben. Haar moeder stak zich, op beide die lijken, het hart af. Dit alles even wel verkropte deeze dochter, en bleef een onvermoeide leidster van deezen koninglijken blindeman, in zijn ballingschap.

Ziet *Sofokles*, *Seneca*, *Rotrou*, en *Racine*, deeze *Antigone* te voorschijn brengende in hunne zielroerende treurspeelen.

VERKLAARINGE.

Dochter] In *Senecaas* Treurspel van *Thebaïs* spreekt de blinde *Edipus* zijn dochter, zich over haar deugdzaamheid verwonderende, aldus aan:

Unde in nefandâ specimen egregium domo?
Unde ista generi virgo dissimilis suo?
Fortuna credis? aliquis est ex me pius?
Non esset unquam (fata benè novi mea)
Nisi ut noceret.

Hoe komt zulk een heerlijk voorbeeld van deugdzaamheid in een verfoeyelijk stamhuys? en hoe komt zy van zeden zo ongelijk aan haare naaste bloedvrienden? *Fortuin*, kon gy dit gelooven? is 'er iemand godvruchtig en deugdzaam uit my gesprooten? neen; ik ken mijn rampzalig noodlot alte wel; zy is mede niet gebooren als om my te beschadigen, en mijn leven, tegens mijn dank, te verlengen.

Broeder] *Antigone* word niet alleen als een deugdzame dochter; maar ook als een vroome zuster, door de Dicht-en Schilder-konst, ons voor oogen gesteld. *Ovidius* vertoond haar zodanig aan zijn huysvrouw, Trist. 3 B. 3 Eleg.

Fratrem Thebana peremptum
Supposuit tumulo, Rege vetante, soror.

De

De maagd van Theben, heeft tegens de wil van den koning haar omgebrachten broeder ter aarden besteld.

En *Filostratus* beschrijft (2 B.) een schildery, waar in zy, by naaren nacht, het licchaam van haaren broeder zoekt, om (volgens haar gewoone deugdelijkheid) dat ter aarden te bestellen, zelf tegen het verbod van den regeerenden koning *Kreon*. Hier af heeft *Sofokles* een deftig treurspel uitgegeven, dien *Rotrou* naderhand heeft gevolgd.

Onder dat zoeken is haar *Argia*, de vrouw van haaren broeder *Polynices*, ontmoet, dien zy met deeze zielroerende woorden aanspreekt by den verduitschten Franschman:

Zijt gy't Argia? ah, mijn zuster! nimmer quamen
Wy, by zijn tijd, byeen: nu voegt zijn dood ons zamen;
Ik zie zijn weduwe, en heb nooit zijn vrouw gezien,
Een droeve zaak!

Ja voorwaar, een ontmoeting, waardig om met die van *Statius*, beschreven in het 12 b. des Thebaanschen oorlogs, vergeleeken te worden:

Doch zie verder haar gevangenisse, en dood, en daar op de dood van haaren minnaar, *Hemon*, *Kreonz* zoone, by genoemde schrijvers: ja lees zelf de brief van *Antigona*, aan *Hemon* uit een kerker gezonden, onder de Heldinnebrieven van *M. Alex. Bodius*; of haare klachte in de Meletemata Hypogæa van *Thom. Seghetus*, twee Schotsche dichters.

VIERDE INHOUD.

Haat tegen de Ouderen.

1. TULLIA,

den koning Servius Tullius overrydende.

Patrios fregit qui curribus artus. Silius, B. P. 13 lib.

Toenge over 's vaders borst hoogmoedig hebt gereên,
Met dart'le paarden, en medogenlooze rad'ren,
Waart gy meêr dier als mensch: neen, wreede dochter, neen;
De dieren schrikten 't lijk van *Tullius* te nad'ren.
Zy toonden dat een vrouw, van deugd en kunne ontaard,
Afgrysselijker hold als 't ongetemdste paard.

HISTORIE.

Tullia was de dochter van *Servius Tullius*, de zeste koning van Romen; getrouwd aan *Lucius Tarquinius*, bygenaamd *Superbus*, of de *Verwaande*. Deeze hovaardige en staatzuchtige vrouw was, dag en nacht, onophoudelijk beezich met haar man de regeerzucht in te boezemen, hem aanporrende naar de rykstaf te grijpen, zonder het sterven van haar vader af te wachten. Hy, uit den aart eergierig genoeg, door geduurige verwijtingen noch meerder aangemoedigd, beloofde haar de heerschappye; trok, met allerhande soort van beweegredenen de Raad op zijn zijde, brocht zijn schoonvader in verachtinge, liet hem ombrengen, en verkreeg zo de bestier van het rijk. *Tullia* vloog daar op naar het raadhuis, om haar man, met de naam van *koning* geluk te wenschen; maar, van daar keerende, ontmoete zy het lijk van haar vader midden op den weg, daar zy de verschrikte paarden dwars over heen liet loopen.

Zie *Livius*, *Dionysius*, *Florus*, *Valerius Maximus*, &c.

VER-

VERKLARINGE.

Hoogmoedig] *Ovidius*, volgens zijn gewoonte, uitsteekend de kroonzuchtige reden van deeze *Tullia* tot *Tarquinius* verhaald hebbende, (in het 6 B. zijnes *Almanaks*) brengt haar aldus te voorschijn;

Filia carpento patrios initura penates
Ibat per medias alta feroxque vias.
Corpus ut aspexit lacrymis auriga profusis
Restitit; hunc tali corripit illa sono.
Vadis? an exspectas precium pietatis amarum?
Duc, inquam, invitas ipsa per ora rotas.

De dochter, willende naar het hof van haar vader zich begeven, zat, van hovaardy opgeblaazen, op een hoogen wagen. En als de voerman het lijk van den koning midden op de weg zag leggen, traanen stortede, en stil hield, zo bestrafte zy hem, met deeze woorden; *Ry voort: wat loon verwacht gy toch voor deeze ingebeelde deugdzaamheid? Ik zeg, ry voort, en jaag de schuuwe paarden daar met geweld over heen.*

Gereën] Zie beide sneldichten van *Marino* op deeze onmenschelijke daad van *Tullia*, en *Silius* (in het 13 B. der *Punische Oorlogen*) dus haar onder de helsche geesten afschilderende:

Patrios fregit quæ curribus artus,
Et stetit adductis super ora trementia frænis;
Tullia, *non ullos satis exhaustura labores,*
Ardenti Phlegetonte natat.

Zie daar swemt *Tullia* in de gloeiende swavelpoel van Phlegeton, die met de raden van haar kar haares vaders ledematen vermorzelde, toen ze, met geweld, de bevende paarden daar over heen dreef.

Dier] By *Stobæus* (in zijn Gnomologia, of *Zinspreukboek*) spreekt de Blyspelschrijver *Menander* van der vrouwen wreedheid aldus:

Cum multa in terrâ marique feræ sint,
Omnium maxima mulier fera est.

Een vrouw is het wildste en wreedste dier van alle die of op het aardrijk, of in het water zich onthouden.

Schrikken] Dit word van verscheide schrijvers naukeurig aangemerkt;

merkt: de plaats van *Silius* is boven aangetekend. *Florus* spreekt van de verbaasde paarden (1 B. 7 c.) in deezer voegen: *ut virum regem salutaret, super cruentum patrem, vecta carpente, consternatos equos egit*: Om des te eerder by haar man te komen, en dezelve met de naam van koning te groeten, dreef zy de verschrikte paarden van haar wagen over het weggeworpen lijk van haar vader.

Tullius] Volgens *Livius* was hy de zoon van *Servius Tullius*, een aanzienlijk heer binnen Kornikulum; welke stad ingenoomen zijnde de vader is omgebracht, de moeder, beswangerd zijnde, onder de andere gevangene na Romen gevoerd, en van de koninginne *Tanaquil* in het hof ontfangen. Alwaar hy is gebooren, en (na dat men zeker voorspook van een vlamme vuurs op zijn voorhoofd had gezien,) zorgvuldig opgevoed: regeerde 44 jaaren.

Op een zilvere medalie, by *Goltzius*, (in de 7 Tab. van zijn *Burgemeesterlijken Almanak*) ziet men hem, met een gebogen neus, een wollige baard gekrulde hairlokken, en met een koninglijk hoofdsnoer vercierd, en dit byschrift; SERVI. DECULA: vertoonende de averechtsche zyde een man, nevens een paard staande, met een fluyerkleed ombangen, en dit byschrift; M. TULLIUS. M.F. dat is, *Marcus Tullius*, zoon van *Marcus*.

VYF-

Vyfde Inhoud.

Huwelijks Liefde en Getrouwigheid.

1. ALCESTIS,

het leven bewaarende van Admetus.

Fœminei virtutis opus. Claudianus, Laud. Serenæ.

Hier word *Alcestis*, door *Alcides* kracht herstеld;
Alcestis, 't voorbeeld van rechtschapen gemaalinnen,
Die, zelfs tot in het graf, haar echtgenoot beminnen:
Alcestis, tergster van de dood, en zijn geweld.

Admetus twijfeld of het waarheid is of logen.
Hy trekt zijn hand te rug: neen, vorst, zy is het zelf;
Alcides heeft haar, uit het onderaartsch gewelf,
Weêr in den dag gebracht; geloof uw eigen oogen.

Zy is het zelf, die, zo gelaaten, wierd een lijk,
Toen jeder was verzocht voor u te willen sneeven;
En vader, moeder, vriend, elk weigerde zijn leeven.
Ga toon haar aan uw hof, en aan uw koningrijk:

Dat zal *Alcestis* nu niet weder laaten sterven
Zo lang het koper heeft, en marmersteen, en verven.

Historie.

Apollo, de bliksemsmeders (na dat zijn zoon was omgebracht) gedood hebbende, wierd van *Iupiter* uit den hemel gedreven. Des zocht hy verblijf by *Admetus*, koning der Fereërs in Thessalien. Die bejegende hem met alle vriendschap, laatende (om onbekend te blijven) zijn vee door hem hoeden.

Voor die beleefdheid gaf hem *Apollo* dat hy (wanneer hy doodziek wierd) zou blijven leven, by aldien iemand voor hem begeerde te ſterven. Die tijd genaakte. Hy wierd ziek, en verzocht wel hertelijk alle zijn vrienden en bekenden; zijn afgeleefden vader, en zijn ſtokoude moeder. Maar niemand had tot die zaak genegenheid. Alleen zijn vrouw, *Alceſtis*, dochter van *Pelias*, (door *Medeaas* liſten omgebrocht) ging voor hem ter dood. Doch van *Herkules* in de hel gevonden zijnde, is zy van daar gevoerd, en weder aan haar man overgeleverd.

Ziet *Euripides*, in het treurſpel van *Alceſtis*, *Hyginus*, &c. *Mons. de Scudery*, in de 35 harangue van zijn *Femmes Illuſtres*, ou les Harangues Heroïques; *Alexand. Hardy* in *Alceſtis*, tragedie; voorts kortjes, en als een voorbeeld toegepaſt, van *Ovidius*, 3 B. des Minnekonſts; 5 B. 14 El. zijner Treurbrieven, &c. *Claudianus*, in 't lof van *Serena*; *Seneca* in een rey van *Medea*; *Statius*, 3 Sylv. in het Lijkdicht van *Hetruſcus*, &c.

VERKLAARINGE.

Alcides] Een bynaam van *Herkules* by de Poëten genoegzaam bekend, van het Griekſche woord *Alce*, beteekenende *kracht* en *ſterkte*: zo word naar hem *Pallas*, van de Macedoniers, ook *Alcidas* geheeten, volgens *Livius*, in zijn 52 B. van den koning *Perſeus* handelende.

Voorbeeld] *Vollenhove* doet haar, in meer aangetrokken *Heidenſche Dapperheid* (daar hy, behalven *Seneca* en *Sabæus*, den ouden *Scaliger* vertaald) aldus ſpreeken:

Verachters onzer ſexe, ei leerd nu van een vrouw
Hoe ver gy ſchiet te kort in ongekreukte trouw!
Daalde Orfeus, *met zijn lier, uit min, ter hellen neder,*
Hy quam 'er levendig, en keerde levend weder;
Geen rechte trouw groeid aan, zy leeſt wel door de dood.
Wie 't lijf ten beſten geeſt, bemind zyn echtgenoot.
Deeze eerkroon hoord u niet; ik ſtrijkze veel gereder.

Ieder] Zo ſpreekt *Apollo* by *Euripides* in boven genoemd treurſpel, door *Buchananus* in het Latijn gebracht;

Quum-

Quumque ambiisset ille amicos, omnium
Expertus animos, patris, ac matris senis
Quæ peperit ipsum, nemo præter conjugem
Inventus unam est, &c.

Als hy by zijn vrienden aanhield, zo zag hy haast, hoe ieder hem genegen was; zelf zijn vader, en zijn afgeleefde moeder, die hem ter waereld had gebracht. Hy vond dan niemand als zijn vrouw, &c.

Koper] *Statius*, in het gedicht op het tafelbeeld van *Herkules* voegd ook aldus deeze stoffen by malkanderen.

Hic tibi, quæ docto multum vigilata Myroni
Æra, laboriferi vivant quæ marmora cælo
Praxitelis;
Linea, quæ veterem longè fateatur Apellem,
Monstrabit.

Hy zal u vertoonen de kopere gietzels van den konstigen *Myron*, de marmere beelden van den arbeidzaamen *Praxiteles*, en de aloude schilderyen van den weergaloozen *Apelles*.

2. HYPERMNESTRA;

om haaren bruidegom gekerkerd.

Non istis digna catenis. Ovidius, 4 Metam.

Zy spreekt:

O Quelling! ô verdriet! ô smart!
Verlaat, verlaat toch eens dit hart.
Drukt vry mijn armen met die keeten,
Gy stormd vergeefs op mijn geweeten.

Wat ondermijndge mijn gemoed
Zo zuiver van 't gestorte bloed!
Al heb ik 't lemmer opgenoomen,
Ik ben niet tot de daad gekoomen.

Waar wachtge na! dat ik het hair
Uittrekke? 't kleed scheur van malkaêr?
De borst, met nagels, oopenrijte?
Of op dit snijdend yzer bijte?

Gaat heen: mijn zusters hebben schuld;
Vervoer die tot dit ongeduld:
Laat deeze zuchten, kermen, klaagen,
Ik zal hier lijden, en verdraagen.

Maar hoor! men schuift de grendels af.
O kerker! nu word gy mijn graf.
Daar vallen de afgerukte sloten;
De kop're deur word opgestooten.

Hoe *Lijnceus*? maakt gy dit geraas?
Verlost gy my, uw liet? helaas!
Wât donkerheid bezwalkt mijn oogen?
'K beswijk: de vreugd heeft meer vermoogen,

O trou-

HYPERMNESTRE. Ovid. 14. Ep. Her.

O trouwe *Lynceus*, op dit hart
Als quelling, en verdriet, en ſmart.

Historie.

Uit verſcheidene vrouwen had *Danaus*, zoon van *Belus Priſkus*, by verloop van jaaren, 50 dochteren gewonnen; gelijk zijn broeder *Egiptus*, door veelvoudig herhuwen, vader van 50 zoonen was. Deeze verzocht die dochteren voor zijn kinderen ten huwelijk; maar *Danaus*, uit zeeker godſpraak, weetende dat hy, door de hand van een ſchoonzoon, ter eeniger tijd, zou ſneuvelen, ſloeg dit verzoek af, en begaf zich uit Egipten, over zee trekkende na Peloponneſus, en het landſchap der Argyven. Doch *Egiptus* zond zijn zoonen, met een geweldige krijgsmagt, derwaarts om hunne oom zijn dochters met het ſtaal af te dwingen. Deeze bewilligd daar op de huweliiken; doch geeft, op de bruiloftsnacht, aan yder dochter, een pook om haare bruidegoms daar mede in den ſlaap omtebrengen. Zy volbrengen zijn laſt, uitgenoomen *Hypermneſtra*, die haaren *Lynceus* opwekte, en uit het hof deê vluchten. Hier om liet *Danaus* haar in de gevangenis ſmijten; doch *Lynceus* (of *Linus*, zo eenige hem noemen) keerd met een leger uit Egipten, dood *Danaus* in een veldſlag, en verloſt zijn getrouwe minnares uit den kerker. Won naderhand by haar *Abas*, die de vader van *Akriſius* is geworden, wiens dochter *Danaë* by *Iupiter*, in ſchijn van een gulden regen, ſliep.

Ziet *Æſcylus*, in zijn *Supplices*, of het treurſpel van de *Biddende*; *Ovidius*, in zijn 14 Heldinnebrief, door *J. Kabeljaeuw* verduytſcht, *Horatius*, in zijnes 3 Boeks 11 Lierzang, door *Vondel* vertaald; *Hyginus*, &c. voorts Mons. *Abeille*, in zijn *Lincee*, tragedie.

Verklaaringe.

Snijdend] Zo ſpreekt *Seneca* (3 Act. Troadis) van de ketenen:

Aut vinclis manus
Secantibus præſtricta.

dat is, gelijk *Weſterbaan* het overzet, en berijmd:

Schoon dat zijn boeyen, om mijn handen dicht geſlooten,
My ſneden door het vel, &c.

Zuſters]

Zusters] Die van *Nemesianus* (in het begin van zijn jagtbeschryvinge) dus worden omschreeven:

> Danaïque *cruentum*
> *Imperium, Sponsasque truces, sub fœdere primo,*
> *Dulcia funereis mutantes gaudia tædis.*

Zy dichten van de bloedige last van *Danaus*, en de wreede bruiden, in den eersten aanvang van het trouwverbond de zoete bruilofsbedvreugd verwisselende in een doodsche jammerklagt. Ziet mede de 7. eleg. des 4 B. van *Propertius*.

Zommige schrijvers zijn evenwel van gevoelen, dat, nevens *Hypermnestra*, een andere zuster *Bebrijx* geheeten, ook haren bruidegom, *Hippolytus* genoemd, in het leven bewaard heeft. Lees *Muretus*, over de 3 Eleg. des 1 B. van *Tibullus* schryvende, en *Eustathius*, uitlegger van *Dionysius*, aantrekkende. De naamen deezer 50 zusteren vind gy by gemelde *Hyginus*, in zijn 178, en 170 vertellinge.

Meer vermoogen] De eerzuchtige *Chimene*, op het versierde voorgeven van *Rodrigoos* dood, in onmagt vallende, zo spreekt een omstander van haar aldus:

> *Maar ziet, hoe zy beswijmt, en wilt toch eens bezinnen*
> *In dit haar swijmen, heer, de werking in het minnen,*
> *Haar herteleet heeft haar geheimenis ondekt.*

Doch *Chimene*, tot haar zelven gekeerd zijnde, en het tegendeel van gemelde boodschap hoorende, poogd deeze droefheid te ontveinzen, en spreekt in deezer voegen:

> *Vreugd zo wel als droefheid swijmen doet.*
> *Vernoegens overmaat ontzenuwd onze krachten,*
> *En 't hart, daar door verslauwd, zijn plicht niet kan betrachten.*

Ziet de onverbeterlijke *Cid* van *Petr. Korneille*, van de Hr. van *Heemskerk*, ter loop doch zuiver en natuurlijk, verduytscht en berijmd.

Deeze geschiedenis of versiering (men laat my toe dit aan het slot van deeze verklaaringe te voegen) was te Romen, weleer, in een gallerye, of openbaare wandelplaats (ongetwijfeld op verscheidene tafereelen) geschilderd, gelijk dat getuygen *Ovidius* in zijn 1 B. van de Minnekonst, &c.

3. ATA-

3. ATALANTA,

beſchermende Meleager tegens zijn vyanden.

His amor unus erat. Virg. 9 Æn.

'T IS *Atalanta*, die dat bloedend ſwijnshoofd draagt:
De borſtelige vacht bedekt haar ſchouderbladen.
Al 't heldendom benijd die koninglijke maagd:
Elk mompeld by zich zelf van moorden en verraaden.

Zy, leunende op haar boog, en ſtaande op 't boſch-
gedrocht,
Lacht *Meleager* toe, geknield aan haare voeten.
Als of ze ſprak: mijn lief, heb ik hem omgebrocht,
Ik derf de prinſſen ook met deeze ſchicht ontmoeten.

Ruſt *Meleager*; ſteek uw zabel in de ſchee,
Wie 't vel maar aantaſt, die vind *Atalanta* rêe.

HISTORIE.

Eneus, koning van Kalydonien, de goden de eerſte vruchten van het jaar opofferende, had *Diana*, by geval, verbygegaan. Deeze (gelijk gemeenlijk de goden in de Heidenſche verſieringen zeer wraakgierig zijn) daar over geſtoord, zend een ongemeen groot wildverken in de koorenvelden, en wijngaarden van Etolien, dat daar alles bedorf en om ver ſmeet. Hier op ſteld *Eneus* een algemeene jagt aan; in welke *Atalanta*, de dochter van eenen *Jaſius*, een Arkadiër, het beeſt allereerſt queſte, en *Meleager*, zoon van *Eneus*, het zelve 't leven nam. Maar als *Meleager* het hoofd en den huyd van het verken *Atalanta*, als de verwinſter van het boſchgedrocht, aanbood, zo rees 'er een groote oneenigheid onder de prinſſen, die mede de jagt hadden by gewoond. Onder welke, byzonderlijk, zijnes moeders broederen de maagd deeze prijs poogden te ontrukken.

Zie *Homerus*, 9 Iliad. *Diodorus*, 5 lib. *Ovidius*, in 't 8 B.
zijner

zijner Herscheppingen, *Hyginus*, 71. Fab. *Anton. Liberalis*, 2 Fab. Metamorph. &c. en *Marc. Alexand. Bodius*, in de brief van *Atalanta* aan *Meleager*.

Verklaaringe.

Atalanta] *Homerus* noemd haar *Kleopatra*, gelijk ook *Ant. Liberalis*, op bovengemelde plaatzen: voorts zietmen haar, nevens *Meleager* en de andere jagtgenooten, het everswyn bestryden, op een oud stuk marmer, afgeteekend door *Jak. Spon*, in zijn *Mengelingen* der geleerde *Aloudheid*; die het beeld van *Atalanta* voor dat van *Diana* neemt, en derhalven zich bekommerd, hoe die godin, in deeze jagt, als een medehulpster kan verschynen, daar haare gramschap het verken in Etolien gezonden heeft.

Swijnshoofd] Ten tijden van de Keizer *Augustus* waaren de tanden van dit verken noch in weezen, en als aloude heiligdommen in hoogen waarde: zo dat deeze vorst, na de zege verkreegen over *Antonius*, dezelve uit Arkadien naar Romen gevoerd heeft, volgens getuigenis van *Pausanias* in zijn Arkadische verhandelingen. Een van dezelve, in de lusthoven van *Cæsar*, in de tempel van *Bacchus* zijnde opgehangen, was een voet en een vierendeel lang Zie *Natalis Comes*, in zijn gesprek over de Verdichtzelen, 7 B. 4 hoofdst. en *Procopius*, 1 B. der Gottische oorlogen, 15 Hoofdst. by wiens tijd ook binnen Beneventum, in Italien, eenige tanden van dit Kalydonisch verken wierden bewaard, die wel eer van *Diomedes* (een voornaam krijgsheld in het beleg van Trojen) aldaar gebracht waaren.

Omgebrocht] De jonge *Philostratus*, de geheele jagt van dit wild verken beschrijvende (in *Icone Atalantæ*) maald deeze jaageres mede als zeer kloekmoedig af.

Meleager] Als deeze rampzalige zijn bruid van den overlast der nijdige prinssen bevrijde, en de twee broeders van zijn moeder het leven nam, zo heeft *Althea*, (de liefde tot haar kind stellende beneden die tot haare broederen) zeker noodlottig brandhout (waar in het leven van *Meleager* bestond) in het vuur gesmeeten, en op die manier haar zoon omgebrocht: gelijk dat zeer cierlijk, in het 21 Tafereel van der *Musen Tempel* van den Abt *Michel de Marolles*, word afgebeeld.

Zie *Ovidius*, op de gemelde plaats; *Alexand. Hardy*, in zijn *Althee*, tragedie; *Marino*, in zijn fneldicht op de schilderye van *Petr. Paul Rubbens*; en *Vollenhove*, in zijn Heidensche Dapperheid, eenige veerzen van *Ovidius* vertaalende.

4. EVAD-

4. EVADNE,

zich zelven in het lijkvuur van Kapaneus werpende.

Communes, ardente viro, miſtura favillas. Claud. Laud. Seren.

NAuw zag *Evadne* 't hout ontſteeken
Rondſom de doodbaar van haar held,
Of zy begon aldus te ſpreeken:
Vergeefs mijn hart tot traanen ſmelt:
Ik kom hier niet uw aſch vergaaren,
Maar wil die met de mijne paaren:

O *Kapaneus*! lieve echtgenoot!
Geſtort van Thebes oude wallen,
Ontfang my in uw kille ſchoot.
Ach, laat ik in uw armen vallen.
Al ſtaat dit hout in lichten brand,
't Zy ons een bruilofts ledekant.

Uit hadze, en klom, langs eiken trappen,
Den deerelijken ſtapel op:
(Wat heldenhart zou niet verſlappen?)
De ſmook vervulde 'er keel en krop;
En 't vuur, met niemands leed bewoogen,
Verſlond haar, zonder mededoogen.

HISTORIE.

Etheokles en *Polynices*, zoonen van *Edipus*, koning van Theben, waaren met malkanderen verdraagen, dat jeder om het andere jaar de koninglijke waardigheid zou genieten en gebruiken. Maar als *Etheokles*, de oudſte, een jaar in het bezit was geweeſt, zo weigerde hy voor zijn broeder de rijkſtoel op te

te ruimen. *Polynices* zoekt midlerwijlen heul by *Adrastus*, der Argiven koning (met wiens dochter hy trouwde) en komt met een leger voor Theben. Onder zijn bondgenooten was eene *Kapaneus*, een godloos en verwaaten krijgsoverste. Welke in een storm op de ladder staande, en de goden beschimpende, van den bliksem is neêrgeslagen. Naderhand zijn ook de andere bondgenooten, in verscheidene uitvallen omgekoomen. Wiens licchamen, naar 's lands wijze, op houtstapels gelegt zijnde om tot asch verbrand te worden, zo klom *Euadne*, uit *Mars* en *Ifia* gebooren, by dat van haar man *Kapaneus*, en wierp zich midden in het vuur, dat het lijk verteerde.

Zie het treurspel van de *Biddende* (*Supplices*) van *Euripides*; alwaar haar deeze daad word afgeraaden; het 2 Deel van het *Beeldeboek* van *Philostratus*, alwaar zy in een tafereel de houdstapel opklimt, terwijl dezelve van eenige *Kupidootjes*, met toortzen, word aangestooken: en, als in het verbygaan, *Statius*, 12 B. Thebaid. op het einde; *Ovidius*, 9 B. Herschepp. &c. voorts kortjes, en toepasselijk *Ovidius*, op verscheidene plaatzen: *Propertius*, 15 klaagd. zynes 1 B. *Virgilius*, 6 B. Æneid, *Martialis*, 4 B. 75. sneld.

VERKLARINGE.

Ontsteeken] De aloude hadden de gewoonte van de dooden licchaamen hunner vrienden te verbranden, op dat die begraven zijnde, door de bitterheid der hen beoorlogende vyanden, of door de verwoedheid de wilde dieren, niet weder uit het aardrijk gerukt zouden worden. Om evenwel iets ter gedachtenis te bewaaren, verzaamelden zy de vermorzelde beenderen, en slooten dezelve in goude, zilvere, kopere, marmere, of aerden potten.

De zaak is bekend. Van de Grieken getuygt *Homerus*, *Virgilius*, *Statius*, &c. Van de Romeinen *Silius*, *Plutarchus*, *Livius*, &c. Van de oude Duitschers, *Tacitus*, *Alexander ab Alexandro*, *Philip. Kluverus*, *Schedius*, &c. Van de Gallen *Jul. Cæsar*, *Eustathius*, &c. ja zelfs van de Noordsche volkeren, de Herulers, de Venedi, de Wenden, de Sarmaaten, de Swaben, &c. in Deenmarken en Noorwegen, en ontrent de Vistel woonende, *Joh Pikkard*, in zijn *Antiquiteiten* van Drenthe, en de omgelegene Landschappen; *Christ. Adolph. Balduinus*, in de *Beschrijvinge* van diergelijke *Potten*, in het jaar 1674, in Duitsland opgedolven; *Jak. Mellen*, in de *Verhandelinge* over de aarden *Lijkbussen*, in het jaar 1675, in Polen gevonden.

Uit welke ik geleerd heb dat de *Doodbussen*, in het jaar 1685, buiten Borger, een dorp in Drenthe, onder eene der vermaarde Steenhoopen,

hoopen, of der *Reuzen* graffteden, (*Huinebedden* gemeenlijk geheeten) opgegraven, en met haare verbrande beenderen, voor een groot gedeelte, aan my gefchonken, aldaar niet gezet zijn van de Romeinen, maar eer door de Sueven, of Schwaben, en andere *Noord-mannen*, in het jaar 50 (of daar ontrent) voor de *Geboorte* onzes HEEREN deeze landen doorfwervende en bevolkende.

Ziet de 96 van mijn *Natuurkundige* en *Geneeskonftige* Aanmerkingen, gevoegd achter het Hollandfch *Jaarregifter* van *Steph. Blankaart*, eervaaren *Medicijnmeefter*, alom vermaarde *Schryver*, en mijn byzondere vriend.

Afch vergaaren] Wy volgen *Ovidius* in het 3 B. zijnes Minnekonfts van *Euadne* dit fchrijvende:

Accipe me, Capaneu, *cineres mifcebimus, inquit*
Iphias, *in medios defiluitque rogos.*

't geene van *Vollenhove*, in meergenoemde *Heidenfche Dapperheid*, in deezer voegen word verduytfcht:

Ontfangme ô Kapaneus, *ik meng onze affchen voort*,
Sprak Ifis *fpruit*, *en fprong in 't lykvuur*, *op dat woord.*

Echtgenoot] Aanmerkelijk is het dat *Ovidius*, door zijn oneerbaarheid en boeleeringen berucht, zijn vrouwtje geduurig deeze kuyfche getrouwheid voorhoud, als in de 15 Klaagbr. des 5 B.

Cernis ut Admeti *cantetur*, & Hectoris *uxor*,
Aufaque in accenfos Iphias *ire rogos*?

Let hoe men de getrouwheid roemd van *Alceftis*, en *Andromache*; en *Euadne*, die nevens het lijk van haar man zich verbranden liet: en in de 1 Brief uit Pontus, 3 B.

Iphias *antè oculos tibi erit ponenda, volenti*
Corpus in accenfos mittere fortè rogos.

Gy moet op het voorbeeld van *Euadne* zien, die zich nevens haar mans lijk in het vuur wierp: 't geen my doet voorkoomen de woorden gefprooken van *Dorante* (in de *Klagende Kleazjenor* van *Adam Karsls*) tot *Theander* haaren ongetrouwen echtgenoot:

't Oneerlijk vuur word maar voor min genoomen
In u, en uws gelijk. Die van my spreeken, schroomen
My niet te noemen trouw- en eer-loos. Zo ze mêe
Van u wat zeggen, 't is; by mind maar Dorîstee.

Klem] By verscheidene volkeren is deeze gewoonte onder de vrouwen in gebruik geweest, te weeten; dat zy, om haare oprechte en onbevlekte *Huwelijksliefde* en getrouwigheid te betoonen, levendig in het vuur sprongen, dat de licchaamen van hunne afgestorvene mannen verteerde. *Mela* in zijn *Waereldbeschrijvinge, Propertius* 3 B. &c. getuygen dit van de oude Gallen: *Ælianus*, in de 17 *Vertellinge* zijnes 7 B. van de *Indiaanen*, (die noch tot op heden dit gewoon zijn te doen.) *Diodorus*, in zijn 17 B. van de Kathaaren, mede een Indiaansch volk; *Solinus*, in het 15 B. van zijn *Veelvoudige Historie*, van de Thraciers: en eindelijk de Engelsman *Vunefridus*, in de Brief aan den koning *Eduard*, van de Wenden, Sclaven, en oude Thuringers.

5. A L-

5. ALCYONE,

draagende de doodbus van de verdronkene Ceyx.

Fulchro in moerore. Statius, 4 Thebaid.

A *Lcyone*, die de asch van *Ceyx* beschreid,
Vergeefsne dat uw rouw my kan vermaaken.
Geen hartstocht geeft zo veel bekoorlijkheid
En cierzel noch aan oogen, noch aan kaaken.

Het schoone toond, in uw gelaat, zijn kracht:
't Lokt aan; het stort in ons een mededoogen.
Waar zijt gy die de schilderkonst veracht?
Aanschouw dit beeld met onverschillende oogen.

Het is zeer schoon, is't niet? maar gy mind licht
Een vrolijk, ik een treurend aangezicht.

HISTORIE.

Ceyx, zoon van *Lucifer*, was gegaan naar Klaros, (een stad in Joniën) om aldaar de kerk van *Apollo* te bezoeken: hebbende *Alcyone*, dochter van *Eolus*, zijn vrouw (die hem nauwlijks verlof wilde geven) beloofd binnen korten tijd weder te keeren. Doch op de Egeesche zee zijnde, overviel hem een schrikkelijk onweer, die het schip in stukken stiet, en hem dêe versmooren onder de golven. Ondertusschen begon *Alcyone* te vreezen, door dien haar lieve man, op de gestelde tijd, niet weder quam: als wanneer haar, in een droom, zijn rampzalige dood wierd geopenbaard. Dus vloog zy, met het aanbreeken van den dag, naar den strand, alwaar zy het liechaam in zee vond drijvende.

Ziet *Ovidius*, het ii B. zijner Herschepp. *Lucianus* in *Alcyone*; &c. voorts *Meursii* (in Epist. Heroïdum) brief van *Alcyone*, &c.

VERKLAARINGE.

Dragende de doodbus] In diergelijken gestalte worden te voorschijn gebracht *Elektra*, zuster van *Orestes*, door *Sofokles*; *Alkmene*, moeder van *Herkules*, door *Seneka*; *Agrippina*, vrouw van *Germanicus*, door *Scudery*; *Kornelia*, vrouw van *Pompejus*, door *P. Korneille*; en eindlijk *Storge*, moeder van *Isis*, door *Vondel*, in zijn *Jefta*.

Schoone] Met de schoonheid der treurige aangezichten hebben verscheidene Dichters en Schilders byzonderlijk gespeeld. Wegens het weezen van de *Heere* CHRISTUS doet *Dekker* (in het 4 Hoofdst. van zijn *Goede Vrydag*) deeze vraag:

Staat, dunkt u, zijn gelaat
Min minnelijk als 't plag, om dat het droever staat?

By de minnedichter *Hoofd* (in zijn door hem zelf afgekeurd Treurspel) vraagt *Achilles* aan *Polixena*:

Helaas, Polixena, *als gy uw wang betraand*,
Verciert het schrejen, of onciert het uw gedaant?
Ik twyfel wat het doet: 't mag cieren of ontcieren,
Ik weet wel, 't buigt mijn hart op veelerlei manieren.

En by *Laur. Iordaanz* (in zijn prijzenswaardige *Studentenhaver*) ontmoet ons volgend puntdicht op een bekoorzaame Treurige:

Wel schoon, zielroofster, is uw vrojelijk gelaat:
Maar schooner noch, wanneer 't van droefheid swanger gaat:
Dan leest 'er iets, het geen my onbekend is, in
Een lieflijk trekje tot medogenheid en min;
Zo vol bekooren, dat ik (kon het zijn, mevrouw!)
U wenschte nooit te zien als droef; was 't zonder rouw.

Hoe? zelf by *Ovidius* vind ik een aanmerkelijke plaats, te weeten in het I B. van zijn *Minnekonst*:

Clamabat, flebatque simul; sed utrumque decebat:
Nec facta est lacrymis turpior illa suis.

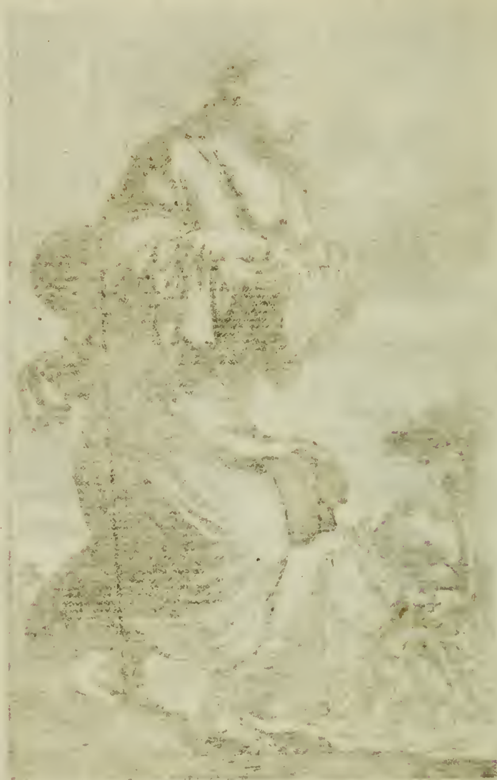
Ariadne schreeuwde en weende te gelijk; beide voegde haar wel; en zy wierd schooner door haar traanen.

Voorts zie *Sam. Hoogstraatens* 3 B. 8 Hoofdst. van zijn *Schilderkonst*, schrijvende van de schreiende *Magdaleenen*, van *Titiaan* en *van Dijk*; *I. de Bruins* I B. 8 Hoofdst. 2 Deel, zijnes *Wetsteens*, &c.

6. PAN-

PANTHEE *Xenoph Cyrop. lib. 7.*

6. PANTHEA,

met Abradates ſtervende.

Heu, qualis pietas! Martialis 85 epigr. 6 lib.

Zy ſpreekt:

HElaas! kan ik uw bloed niet met mijn traanen ſtelpen;
Mijn *Abradates*! ach! wat word gy koud en klam!
Getrouwe *Liefde*, wild gy 't braave paar niet helpen,
Daar gy dat ſmolt in een door zulk een blijden vlam?

Vlieg! haal my 't kruid, wiens ſap uw moeder in de wonden
Van haar *Eneas* goot: maar, ach, het is gedaan!
Hy ſtrekt zich uit; hy ſterft: zijn we aan elkaêr gebonden,
Zo toef noch wat, en laat mijn ziel met de uwe gaan!

Dan zal de volgende eeuw nooit echtgenooten roemen,
Of ons, ons allereerſt, mijn *Abradates*, noemen!

Historie.

Panthea was de huysvrouw van *Abradates*, koning der Suſiaanen, de ſchoonſte van geheel Aſien. Zy wierd van *Cyrus*, der Perſiaanen koning, (tegen de Aſſyriers oorlogende) gevangen, terwijl haar man by de Baktriaanen zeker gezantſchap bekleedde. Bleef hem evenwel getrouw, en verſmaadde de liefde van eenen *Araſpes*, die haar bewaarde. Maakte ook *Cyrus* van vyand een vriend van *Abradates*. Welke, naderhand, om aan *Cyrus* zijn dankbaarheid te betuigen, tegens *Kreſus*, koning der Lydiers, en de Egiptenaaren, te velde trok, en ſlag leverde: doch ontrent de rievier Paktolus ſneuvelde. Als nu *Panthea*, (die hem zelf de wapenen had aangetrokken) by het doode lichaam quam, deedze haar hofſtoet en bedienden ter zijden gaan, ſtak haar zelven met een

ſwaard de keel af, en háár hoofd op de borſt van *Abradates* leggende, ſcheidde mede uit het leven. Ter welker gedachtenis men een zeer heerlijk graf heeft opgerecht, waar op de naamen van *Abradates* en *Panthea*, in de Syriſche taal, zijn uitgehouwen.

Zie *Xenophon* in zijn *Onderwijs* van *Cyrus*, het 5, 6, en 7 B. *Philoſtratus*, in zijn *Beeldeboek*, &c. voorts *Le Moyne*, *Scudery* in zijn 9 Harang. *Beverwijk*, *Alex. Hardy* en de Schot, *J. Leochaus*, in hunne Treurſpeelen van *Panthea*.

VERKLAARINGE.

Kruid] Zie van dit wondekruid, het 12 B. van *Virgijls Æneis*; gelijk het ons *Vondel* in deezer voegen heeft vertaald en berijmd:

Eneas *moeder, om haar zoons verdriet ontſteld,*
En onverdiende pijn, plukt, in 't Kretenzer veld,
Op Ide, een kruid in 't wild, dat wy poleje noemen;
Wiens jonge bláân natuur vercierd met purpre bloemen:
De wilde geit behelpt zich met dit kruid in nood,
Wanneer de pijl in 't lijf blijft ſteeken na den ſchoot.

Mijn ziel] *Vollenhove* noemt met recht het zo genaamd heldenſtuk van zelfmoorderye een gruwelſtuk, ook van de Heidenſche ſchrijvers mispreezen en verworpen. De treurſpeldichter *Euripides* doet zijn *Herkules* aldus ſpreeken, gelijk gemelde puikdichter het verduitſcht:

Ik denk, verlaate ik 't licht, hoewel met duizend plaagen
Belaên, of de opſpraak dus van bloheid zy te ontgaan.
Want die de moed ontbreekt om rampen te verdraagen,
Hoe zou hy ooit een man in 't harnas wederſtaan?

Van het zelven gevoelen is *Martialis* (11 B. 57 Sneld.) zeggende:

Van 't leven ſcheid men licht, door veel verdriets gequeld:
Wie dit verdraagen kan, is een rechtſchapen held.

Zie van deeze ſtoffe meerder beneden onder het vierthiende Inhoud. Hierom prijſt *Iohan. Thom. Muſconius*, in zeker ſneldicht, *Victoria Kolumna*, en ſteld haar lof boven die van *Porcia*; aangezien zy (na de dood van haar man, de Marquis van Piskaria) in 't leven wilde blijven, om haar verlies altijd te beklaagen, en niet zo ras met een geweldige dood, haar hartzeer eindigen.

7. KAM-

CAMME. Plutar. de Mulierum virt.

7. KAMMA,

wreekende de dood van Sinatus.

Pulchra ô ſolatio lethi. Stat. 9 Theb.

Zy ſpreekt:

IS *Sinorix*, door 't gif, den hertaêr afgebrooken,
Mijn ziel, dan is het tijd dat ik u glippen laat!
Nu is *Sinatus*, door zijn weduwe, gewrooken,
Terwijlze, in ſchijn van bruid, voor 't brandend alter ſtaat.

'k Heb blijde 't overſchot van 't moordvenijn gedronken,
Als ik mijn bruidegom zag worſt'len met de dood;
Nu ſterft uw prieſterin geruſt; het is geklonken,
Heb dank, *Diana*, trooſt en toevlucht in mijn nood!

En gy, ſtaatjuffers, ſtut uw ſtortende vorſtinne,
Die, om *Sinatus* ſterft, in onverbreekb're minne.

HISTORIE.

Onder de viervorſten van Galatien waaren de vermoogenſte *Sinatus* en *Sinorix*, in bloedverwantſchap malkanderen beſtaande. *Sinatus* was getrouwd met eene *Kamma*, prieſterinne van die *Diana*, die van de Galaters wierd geëerd. Om haar, wegens haare bekoorlijkheden, te bezitten nam *Sinorix* zijn amptgenoot, met bedrog, het leven. *Kamma* kropte dit ſchelmſtuk in, verloofde zich aan den verliefden moordenaar, gaf hem haar trouw voor het beeld van *Diana*, en dronk hem, naar 's lands wijze, de bruiloftskelk toe. Maar deeze was vergiftigd. Dus *Sinorix* na den dronk overleden zijnde, ſcheide zy, de dood haares mans gewrooken hebbende, met blijdſchap, uit het leven.

Ziet *Plutarchus* van de Doorluchtige vrouwen; en *Beverwijk*: voorts de Treurſpeelen van Pater *Hoyerus*, en *Petr. Korneille*; en *Kammaas* klachte van *Jerem. de Dekker.*

VERKLAARINGE.

Gedronken] De trouw met een onderlinge dronk te bevestigen was een aloude gewoonte by de Galaters; gelijk dat *Alexander ab Alexandro* bewijst met deeze geschiedenis van *Kamma*: welke huwlijksplechtigheid van *Petr. Korneille*, in zijn *Rodogune*, tot de Syriers, tegens de waarheid, is overgebracht.

In tegendeel hadden de Macedoniërs een gebruik van een brood met het swaard aan twee stukken te snijden, die wederzijds te proeven, en op deeze wijze hunne huwlijken te voltrekken; volgens *Kurtius*, 8 B. 4 Hoofdst. verhaalende het trouwen van *Alexander de Groote* met *Roxane*. Zie de *Tafelredenen* van *Iak. Lydius* wegens de *Huwelijks-gewoonten* en *Bruiloften* der oude en hedendaagsche volkeren.

Diana] Deeze godin wierd by de ouden; zo Grieken als Romeinen, op verscheidene plaatzen, met grootere en kleendere toeloop geëerd, bezocht, en genoemd naar de steden, die de aanzienlijkste tempelen, ende vermoogenste beelden van haar bezaaten. Dus, even gelijk heden de *Roomsche Kerk*, in haar bekommernissen en verlegenheden, gewoon is aan te bidden de *Lieve Vrouwe* van Liazza, van Loretten, van Monteserrato, van Scherpenheuvel, van Kevelaar, van Halle, van Duffelt, van Laken, van Kalfort, van Sonjesbos, van Alsemberg, eindlijk *Onze Lieve vrouwe* van *Bystand* binnen Brussel, en duizend andere; zo aanriepen zy de *Diana* van den berg Aventinus, van het bosch van Aricia, van Pylus, van Perga, van Patara, van Gnydus, van Delus en den berg Cynthus, van Laodicea, van Tauris, van Efesus, &c. en wel in verscheidene gedaanten; of als een jageres opgeschort, of gehoorend, of heel gedrochtelijk, met ontelbaare mammen en borsten opgepronkt, &c.

Doch in wat gelaat haar de Galaters hebben geëerd, is ons tot noch toe niet bekend, aangezien my, op de penningen van Ancyra, hoofdstad van Galatien, dan de veelborstige *Diana*, en dan de god *Lunus*, of *Diana* in manne gewaad, te vooren komt. Maar hier af beloof ik elders te zullen spreeken.

8. AR-

ARTEMISE *Strabo lib. 14*

8. ARTEMISIA,

drinkende de lijkasch van Mausoleus.

Sepulcra ridet. Statius, Geneth. Lucan.

DIe Koningin verloor haar lieve man.
Zy drukt het hertzeer uit met stil te zwijgen,
En sticht een graf zo prachtig als ze kan.
Noch konnen Min en Trouw veel hooger stijgen.

Terwijl men all' het marmer zaamen haald,
En sierelijk 't vierhoekig graf doet wassen,
Wiens wondre kruin de waereld overstraald;
Trekt zy ten vuur uit haar *Mausoleus* asschen,

En mengd en drinkt dien in: dus is zy zelf
's Mans graf, tot spijt van 't vorstelijk gewelf.

HISTORIE.

Artemisia was de dochter van *Ekatomnus*, een koningsken van Kariën, zuster en vrouw van *Mausoleus*. Deeze, in de 106 Olympiade, stervende, richte *Artemisia*, hem ter eeren, een graf op, 't geen onder de 7 wonderen des waerelds word gereekend. Doch, deeze prachtige timmeragie haar niet voldoende, vermengde zy haar mans lijkasch met kostelijke reukwerken, en dronk dezelve gelijk een hertversterkend geneesmiddel.

Zie *Strabo*, 14 B. *Cicero*, 5 B. der Tuskulaansche vraagen, *Val. Maximus*, 4 B. 6 Hoofdst. *Plinius*, 36 B. 5 Hoofdst. *Gellius*, 10 B. 19 Hoofdst. *Lucianus*, in der *Afgestorvenen* zaamenspraak, *Suidas*, &c. *Le Moyne*, *Beverwijk*, en *Scudery*, in zijn eerste *Harangue*.

VERKLAARINGE.

Prachtig] Het geen by haar leven niet voltrokken is; aangezien zy twee jaaren naar hem stierf, te weeten in de 107 Olympiade,

volgende haar in de rijksbeſtieringe *Idrieus*, in het derde jaar van genoemde Olympiade. De afbeeldinge van dit gebouw ontmoet ons op een verdichte medalie onder die van den hooggeleerden Heer *Gisb. Kuper* zijn verklaard. Wiens eene zijde een geſluyerd vrouwenhoofd doet zien, met dit byſchrift: ΑΡΤΕΜΙΣΙΑΣ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ. De Koningin *Artemiſia*. En op de averechtſche een vierhoekig gevaarte, 3 zolderingen hoog; beneden met een rijgel pilaaren, in 't midden met ſtaande beelden, en boven met diergelijke beelden en ſcheep-ſtevens vercierd: voorts gedekt van een groote pyramide, trapgewijs opgaande; op wiens top de koning, op een triomfwagen ſtaande, van de verwinninge word gekroond, Het byſchrift is: ΜΑΥΣΩΛΕΙΟΝ. Door de *Mauſoleërs* gemunt. Waar mede overeenkomt de beſchrijvinge van *Plinius*, maar geenzins die van *Vitruvius*, in zijnes 2 B. 8 Hoofdſt.

Min en Trouw] Verſcheidene Poëten gewaagen ook van dit graf, als mede van het drinken van de lijkaſch; als *Propertius*, 3 B. 1 Ged. *Lucanus*, 8 Pharſal. *Martialis*, 1 B. 1 Sneld. en 10 B. 63 Sneld. &c. *Mons. Marſchal*, in *Mauſolee* tragedie; *Marino*, *Boisſardus*, *Scaliger*; en *Sabæus*, wiens Sneldicht, door *Vollenhove*, in deezer voegen word verduitſcht:

Te kleen is voor mijn man het groote grafgebou,
Al koſt dat wonderwerk mijn koninglijke ſchatten,
Beſt ſtichte ik in my zelve een merk van rouw, en trouw,
En eedler graf, en dat voor eeuwig hem zal vatten.
Leef daar Mauſool, *ruſt hier: dat bouwd uw gemaalin*
Uw naam ter eer: maar dit kan tuygen van haar min.

Trekt zy] Daar is ook een *Artemiſia* (voor welke zomtijts de onze genomen word) dochter van *Lygdamides*, die, onder de Perſiaanſche koning *Xerxes* de Grieken beoorlogde, en zich dapper queet in de zeeſlag van Salamis, te weeten in het eerſte jaar van de 75 Olympiade. Van deeze ſpreekt de Griek *Ariſtophanes* in zijn kluchtſpel van *Lyſiſtrata*, ſchoen *Leo Allatius* twijfeld, en *Q. Sept. Florens* daar vergeefſch tegen aan gaat: nademaal, volgens de oude ſchrijvers, deeze kluchtſpeldichter, in het laatſte van de 97 Olympiade, is overleeden. Van haar ſchrijven ook *Herodotus*, 7 en 8 B. *Juſtinus*, 2 B. 12 Hoofdſt. *Pauſanias* in de Lakoniſche zaaken, en *Oroſius*, 2 B. 10 Hoofdſt. van wienze *Artemidora* word geheeten. Lees de Verklaaringen van aangetrokkene penning by de gemelde Heer *Kuper*.

9. KOR-

9. KORNELIA,

ontfangende den gevluchten Pompejus.

cunctorum lumina ſolvit
In lacrymas. Lucanus, 8 Pharſal.

HIer ſtaat *Pompejus* voor zijn adelijke vrouw ;
Niet blijde, en praalende op de yvoore zegepagen ;
Maar krom van droefheid, en verbijſterd, en verſlaagen ;
En leunende aan een brok van een vernield gebouw :

Zijn bloed bevrieſt, en ſtremd van hartzeer, en van rouw,
Nu hy de boodſchap van zijn neêrlaag zelf moet draagen
Tot zijn *Kornelia*, zijn trooſt, zijn welbehaagen,
In de armen van haar ſtoet gelegen, ſtijf van kouw.

Terwijl zy beide ſtaan als onverzetb're ſteenen,
Ziet hier haar maagden, daar zijn trouwe krijgsliên weenen,
Dien deeze ontmoeting, meêr als vlucht en neêrlaag, roerd.

Treur niet, getrouwe, nu *Pompejus* is geweeken;
Maar als gy hem van drie verraders ziet doorſteeken ;
Treur als hem 't ongeluk na 't valſche Egipten voerd.

HISTORIE.

De vermaarde veldheer, en Roomſche burgemeeſter, *Pompejus de Groote* had *Julia*, de dochter van *Julius Ceſar*, tot zijn wijf genoomen. Welke trouw de gemoederen van deeze magtige mannen, met een byzondere eenigheid, te zaamen bond,

bond. Deeze, door een zeldzaam misverstand, getroffen, stervende, trouwde hy (noch binnen de treurmaanden) *Kornelia*, dochter van *Luc. Scipio Metellus*, en weduwe van *Publ. Krassus* (zoon van den *Rijken Krassus*) die, in Asien, aan den Eufrates, tegens de Parthen te velde trekkende, nevens zijn vader verslagen wierd. Ondertusschen de burgelijken oorloog tusschen den schoonvader en den schoonzoon aanvangende, wierd zy, om verzekerd te zijn, naar het eiland Lesbos gezonden. Maar *Pompejus*, uit de rampzalige veldslag van Farsalos wijkende, heeft haar weder van daar gevoerd, van meeninge om haar, in veiligheid, by *Ptolemeus* en *Kleopatra*, kinderen van *Ptolem. Dionysius*, koningen van Egipten te brengen. Maar het ongeluk volgde haar, waar zy zich keerde, op de hielen. Zy zag de stranden van Egipten niet, of zag met een haaren beminden *Pompejus*, in een boot, van drie schelmen, *Achillas*, *Septimius*, *en Salvius*, verraderlijk doorsteeken.

Ziet *Plutarchus*, *Florus*, *Lukanus*, 5 en 8 B. van den *Farsalischen* oorlog. &c. *Fabius Chisius* (of liever Paus *Alexander* de VII) en *Petr. Corneille*, in hunne treurspeelen van *Pompejus*; Pater *Jak. Wallius*, in de 4 Eleg. van zijn *Vrede-elyf*, *Segetus* in zijn 11 gedicht der *Perzoonversieringen*.

VERKLARINGE.

Pompejus] Zijn beeldenis ontmoet ons, op een medalie, by *Vrsinus*, in 15 pag. aangetrokken boek; en in het aanzienlijk *Medalykabinet* van mijne *Mecenas*, de Heer JAKOB de WILDE: zy vertoond, tusschen een wicchelstaf en een offerkroes, een volslagen ongebaard aangezicht, boven de oogen gerimpeld, met opgereezen voorhoofdhairen, gelijk hem *Plutarchus* afmaald, en *Silius* (in het 13 B. zijns meermaalen genoemden wercks) met deeze woorden:

Ille hirtâ cui subrigitur coma fronte, decorum
Et gratum terris Magnus *caput.*

Dit is *Pompejus* de *Groote*, die het hair, op zijn voorhoofd, zo opgeheven staat, een man die de waereld veel dienst gedaen heeft: hebbende dit opschrift: MAG. PIUS IMP. ITER. *Sextus Pompejus*, zoon van *Magnus*, de *Godvruchtige*, voor de tweede keer

Krijgs-

Krijgsoverste. Op wiens ruggestuk *Pompejus* de jonge wederom zijn vader doet afbeelden, in de gedaante van *Neptunus*, met een scheeps-vercierſel in de vuist, op een steven met de rechtervoet staande, tusschen de Katanee ſche broeders, *Anapus* en *Amphinomus*, die hunne ouderen uit den brand van den berg Etna gedragen hebben: en dit volgende geschreeven: PRÆF. CLAS. ET ORÆ MARIT. EX S. C. opziender van de zeehavens en zeemagt. Door 's Raads besluit. Ziet de Zaamenspraaken van *Ant. Augustinus*, &c.

Adelijke] Zijnde gesprooten uit het overoude en zeer vermaarde stamhuys der *Kornelien*; aangezien haar vader was (gelijk gezegt is) *Lucius Scipio Metellus*, die, na de nederlaagen van Thessalien en Afrika, zich zelven ombrocht; haar grootvaders vader *Publ. Kornel. Scipio Nasica*, die tegens *Jugurtha*, koning van Numidien, oorlogde; deeze zijn vader *Publ. Kornel. Scipio Nasica Serapion*, die de oproerige *T Gracchus* het leven nam; weder deeze zijn grootvader *P Korn. Scipio Nasica*, die, wegens zijne deugdzaamheid, waardig geoordeeld om het zeldzaame beeld van de Frygiaansche *Cybele* binnen Romen te ontfangen.&c.Zo dat (om kort te gaan) dit Geslachtregister opklimt tot aan den tweeden oorlog tegens de Karthaginnesers, met welke de *Scipioos*, door hun manhafte daaden, beginnen doorluchtig en beroemd te worden. Ziet *Glareanus*, in zijn aanteekeningen over *Livius*.

Droefheid] Wy hebben de stoffe van deeze beweeglijke zaamenkomst getrokken uit het 8 B. des *Farsalischen* oorlogs van *Lukanus*; die zijn taal verstaan zullen wel doen met dat eens op te zoeken, en dit Byschrift daar aan te toetzen.

Doorsteeken] Zie haar jammerklagt, en rouw, bedreeven over de dood van haaren *Pompejus* (aan den oever onbegraven leggende) by *Sabæus*, in deezer voegen door *Vollenhove* verduitscht:

Pompejus *word op zee moorddaadig omgebracht:*
Dies viel Kornelia *aan 't jam'ren met deez klagt,*
Terwijlze 't lijk van graf en lijkdienst zag versteeken:
Deez held heeft al de zee van roofgeweld bevrijd;
Al 't land met vorstenroof verheerlijkt, wijd en zijd.
Ondankbaare aarde en zee, wat baardge al gruweltreeken!
VVie van u beide maakt het erger? de eene gaf
Den moordsteek; de andre gund Pompejus *zelf geen graf.*

Zeldzaam misverstand] *Julia* was een schoon vrouwmensch, van een onbesprooken leven, en derhalven van *Pompejus* ten uitersten bemind. De oorzaak van haar dood was deeze. Te Romen, in

een rijksvergaderinge, geſchil, en daar op een gevecht, zijnde ontſtaan, zo wierd het opperkleed van *Pompejus*, met het bloed van zekere gequetſte, beſprenkeld. Des zond hy dit kleed naar huys, om een ander weder te hebben. *Iulia* daar bloed op ſpeurende, en iets ergers vreezende, kreeg een miskraam, en ſtierf naar het verloſſen van de vrucht. Zie *Plutarchus*, *Valer. Max.* 4 B. H. &c.

Bovengenoemde *Sabæus* doet deeze deugdzaame dochter, en met een getrouwe gemaalin, aldus ſpreeken in een ſchoon ſneldicht, ook van *Vollenkove* vertaald:

VVaar Julia *geen lijk voor 't opgaan van den brand*
Des oorlogs, 't lijkvuur van 't elendig vaderland,
Zy zou dus, rood beſchreid, tot Man en Vader ſpreeken:
Hier kan my teffens heil en onheil niet ontbreeken.
VVint gy of gy den ſtrijd, de zege is my gemeen,
Maar ſneuveld gy of gy: wee my, ik ſneef met een!
't VVaar ſchand voor Julia, *zo zy niet ſtorf te gader*
Of met zo groot een Man; of met zo groot een Vader!

10. POR-

PORCIE. *valerius. Max. lib. 4. cap. 6.*

10. PORCIA,

in de dood Brutus volgende.

Genus est miserabile lethi. Ovid. Trist. 1, 2.

DIt is de weduwe van *Brutus*, levenszat,
Toen zy de wreeker van 's lands vryheid moest ontbeeren:
Zy toonde met haar dood, hoe lief zy *Brutus* had,
Terwijl elk arbeide om het sterven af te weeren.

Zy riep: vergeefs ontneemt gy vrienden my 't geweer!
Zwolg gloênde koolen in, en zeeg groothartig neêr.

HISTORIE.

Julius Cesar, na zijn gelukkige oorlogstochten rustende, zag nauwelijks allerhande eeretitels en eerampten zich opgedraagen, of gevoelde met eenen van de oudste en edelste geslachten zich benijd en gehaat. Welke deezen hoogmoogenden amptenaar met geen goede oogen konnende aanzien, te zaamen rotteden, en beslooten hem van kant te helpen. Onder deeze was *Mark. Junius Brutus*, zoon van *Servilia*, waarschijnlijk zelf by *Cesar* (gelijk hy, volgens *Plutarchus*, geloofde) in onechte gebaard, die nevens *Kassius* (zijn zusters man) en andere zaamgeswoorene, in den vollen Raad, met 23 steeken hem het leven naamen. Doch hier door kreeg de Staat haar vryheid, gelijk zy geloofden, niet wederom. Want de oppermagt sloeg over tot *Oktavius*, wegens *Iulia* kinds kind van *Cesar*, die met *Mark. Antonius* en *Æmyl. Lepidus* een *Driemanschap* maakte. Hierom verlieten *Brutus* en *Kassius* Romen en voorts geheel Italiën. Doch *Oktavius* en *Antonius* trokken dezelve na, en deden hen in Macedoniën stand houden. Dus geschiede, ontrent de stad Filippi, een veldslag, en de zeege bleef by de genoemde. Waar op *Kassius* van zijn rot-

rotgezellen zich het hoofd liet afslaan. Maar *Brutus* stak zich zelven, weinigen tijd daar na, het hart af. *Porcia*, zijn vrouw, dochter van *Kato* (die, in de voorige Burgerkrijg, binnen Utika zich het leven nam) hier af de tijdinge hebbende ontfangen, wilde haaren lieven echtgenoot niet overleeven; en als haare vrienden allerhande middelen (waar mede zy zich zou konnen leed doen) haar onttrokken, zo greep zy gloejende koolen van den haartstede, en nam, dezelve inslikkende, op een vreemde wijze zich het leven.

Ziet *Plutarchus in Bruto*, *Appian.* 4 B. des Burgerkr. *Dio*, 47 B. *Val. Maximus*, 4 B. 6 H. *Florus*, 4 B. 7 H. *Aur. Viktor*, &c. voorts *Lipsius*, *Scudery*, *Le Moyne*, *Beverwijk*, en *Zeerijp* in zijn treurspel van *Brutus* en *Kassius*, &c. en de Sneldichters, *Martialis*, *Grudius*, *Kasanova*, *Sabæus*, *Segetus*, *Benedictus*, *Scaliger*, en *Alealmus*.

VERKLAARINGE.

Brutus] In der *Juniën* geslachtpenningen by *Fulv. Ursinus* ontmoet hy ons bloodshoofds en zonder baard, met dit byschrift: BRUT. IMP. L. PLAET. CEST. *Brutus* veldheer. *Luc. Plætorianus Cestianus*, munter van deeze penning; vertoonende het ruggestuk een hoed tusschen twee pooken, dus omschreeven: EID. MAR. Den 15 *Meert*, de moorddag van *Julius Cesar*.

Voorts zijn dood aangaande koomen de schrijvers niet overeen: *Dio*, *Florus*, en *Orosius* zeggen dat hy zich van iemand van zijn vertrouwelingen liet doorsteeken. *Livius*, *Paterkulus*, *Plutarchus*, *Appianus* en *Zonaras* melden dat hy in zijn eigen swaard voor over stortede, en ondertusschen eenige woorden van *Herkules*, uit zeeker Grieksch treurspel getrokken, gebruikte. De Fransche dichter *Aug. Prevot* volgd deeze laatste in een sneldicht, van *Vollenhove* dus overgezet:

Toen Brutus, *die grootmoedige oorlogsheld*
Verlosser van zijn vaderland, in 't veld
  Te swak viel, al zijn heir het op moest geven,
  Bad hy zijn volk om 't einde van zijn leven;
En sprak (gelijk voorheene Alkmenes *zoon)*
Rampzaalge Deugd! *hoe steldge my ten toon!*
  Ik volgde u trouw met onvermoeide schreden;
  'k Heb, als iets groots, uw goedheid aangebeden.

Maar

Maar gy begeeftme in nood, en schiet te kort;
Nu een gedrocht, Fortuin, *uw meester word!*

Vryheid] Even gelijk de eerste *Brutus*, verjaager der onlydelijke Tarquiniën, na de verkrachting van *Lukretia*, Romen van dwinglandy pogende te bevryen. Daarom hebben de stamhuizen der *Kornelien* en *Kassiën*, mede aan de toeleg op *Cesars* leven handdaadig, op haare penningen gezet een vrouwen hoofd, zomwylen gekapt zomwylen gesluijerd, dus geteekend: C. CASSI. IMP. LEIBERTAS *Kajus Kassius* veldheer: de *Vryheid*. Wiens averechtsche zyde een wiccheltaf en een offerkan verbeeld, met dit byschrift: LENTULUS SPINT. *Lentulus Spinther*, te weeten die meede onder de zaamgeswoorene geteld wilde weezen, schoon hy, volgens *Appianus*, aan de moord geen deel heeft gehad. Ziet meermaalen genoemde *Fulv. Ursinus.*

Wat verders de *Vryheid* aangaat, die was, in de volgende tyden, alleen een bloote schaduwe, een schoonschynende naam, doch van vermoogen krachteloos, met welke de Keiseren het blinde Romen liefkoosden of liever beschimpten. Zo leestmen op de penningen van *Galba, Vitellius*, en *Vespasianus*, LIBERTAS RESTITUTA, *Herstelde Vryheid*, of LIBERT. P. R. RESTITUT. *Vryheid den Roomschen volke hersteld:* met het zinnebeeld van een Keiser, die een knielend vrouwtjen opheft, of van een staande vrouw die een hoedjen aan een sluijer vastgehecht in haar hand houd, of alleen van een eikenkrans. Ziet de *Roomsche Mogentheid* van *Ioach. Oudaan.*

Zy riep] De Fransche sneldichter *Ludov. Alealmus* doet in een perzoon versiering, na haar dood, *Porcia*, volgens de vertaalinge van *Vollenhove*, in deezer voegen spreeken:

Lukrees *is vry van schuld, maar niet van hoon gebleven,*
Geschonden, eerze zich om hals bracht met haar hand:
De hand des vaders moest Virgyn *de doodsteek geven,*
Om voor een geil tieran te bergen 't liefste pand:
Maar my werd van mijn liefde een brave dood bevolen;
Toen Brutus *storf, door wien mijn eer in 't Roomsche land*
Voor alle vrouwen ging: mijn ingewand swolg koolen
Van binnen half of heel verteerd door minnebrand.
Virginie *en* Lukrees! *gelukkig moogtge sneven,*
En dapper: maar 't geluk diend, zeeker, my noch meer.
Ik storf van loutre min, die eertijds was mijn leven,
Heel zuiver, nooit belaagd, noch lydende in mijn eer.
Wien was deeze erfenis van dapperheid ook nader?
Wat held voegd grooter moed dan my, bedroefde weeuw?

Die Brutus *tot een man, die* Kato *tot een vader,*
Ten vyand Cesar *heb, in dees verbasterde eeuw?*

Ontneem? Wy volgen eenigzins het 41 sneldicht des 1 B van *Martialis*, van *Dekker* aldus verduitscht.

Als Porcia *verstond de dood van haaren man,*
En, door haar vrienden, zich van yzer vond versteeken;
Hoe, riepze, zijt gy zot? die sterven wil die kan;
Dit 's immers klaar genoeg aan vaders dood gebleeken.

En stikkende daar op aan koolen in den haart,
Gaat, sprakze, weigerd nu een moedig hart het swaard.

Meermaalen aangetrokkene *Vollenhove* heeft dit sneldicht mede, en niet minder aangenaam, vertaald, het geen de Leezer in zijn *Heidensche Dapperheid* vinden zal.

ARRIE *Dio Cassius, lib. 60.*

11. ARRIA,

Pætus in den dood voorgaande.

Fidæ pectus amicitiæ. Martialis, 15 epigr. 9 lib.

'T Is *Arria*, die gy ziet neêrgezeegen.
Als *Klaudius* haar *Petus* had gevaên,
En 't vonnis ſtreek; trok deeze vrouw zijn degen;
En liet dien in haar eigen boezem gaan.

Voort toogze, kloek, het lemmer uit de wonden,
En gaf het hem, noch druipende van bloed,
En ſprak: gemaal, 'k heb nooit de trouw geſchonden:
'k Heb u gevolgd: volg nu mijn grootſch gemoed.

Vat áan! wat queld u met inwendig wroegen!
Het doet niet zeer! ik ſneuvel met genoegen!

HISTORIE.

Zeekere *Scribonianus* ſtond met de wapenen op tegens de Keizer *Klaudius* in Illyriën en Delmatien. *Cecinna Petus*, een Roomſch burgemeeſter, was mede onder zijn aanhang; wierd derhalven, na dat *Scribonianus*, van zijn krygsmagt verlaaten, zich het leven had benoomen, gevangen en naar Romen geſleept. Hy ſcheep gaande bad *Arria*, zijn huysvrouw (by de Keiſerinne *Meſſalina* zeer geacht en geliefd) de krygsknechten om mede te vaaren. Doch te vergeefs. Dus huurde zy een viſſchers ſchuitjen, en volgde 't groote ſchip. Te Romen gekoomen zijnde zochtze *Petus* inden dood voor te gaan, hoe zeer de raadsheer *Traſeas*, haar ſchoonzoon, dit vôorneemen poogde te beletten. Stiet haar hoofd tegens de wand om het zelve te verpletteren. Wierd evenwel in het ſterven belet. Eindelijk als nu *Petus* zich, op wat wyze hy begeerde, de dood moeſt aandoen, zo trokze zelf de pook om aan hem te geven; doch, om hem aan te moedigen, ſtak zy het ſtaal

eerst in haare borst, trok het weder bloedende uit, en langde het dus over, met deeze woorden: *Petus*, het doet geen zeer!

Ziet *Dio*, 60 B. *Plinius*, 3 B. 16 Brief; *Beverwyk*, *Le Moyne*, *Just. Lipsius*, die (5 Honderdtals 82 Brief aan de Nederlanders) deeze aanmerkelijke geschiedenis van *Okt. Venius* begeerd geschilderd te hebben. en *Lamb.* van den *Bosch* in zijn *Treurige* geschiedenissen, &c. *Martialis*, 1 B. 14 Sneld. &c. voorts *Segetus*, welke ook *Petus* op de reden van zijn getrouwen *Arria* doet antwoorden. Beide zijn sneldichten vindmen in de *Heidensche Dapperheid* van *Vollenhove* verduitscht.

VERKLAARINGE.

Klaudius] Van het opstaan van *Furius Kamillus Scribonianus* tegens deezen Keiser, en de schielijke dempinge deezer muiterye zie *Suetonius*, 13 en 35 Hoofdst. van *Klaud.* en het 1 Hoofdst. van *Oth. Orosius*, 7 B 6 Hoofdst. &c. Doch van *Klaudius* zelf zie mijn KEISERS en KEISERINNEN.

Niet zeer] Vergelijk dit sneldicht met dat van *Martialis*, door de Hr. van *Paffenrode* (behalven *S. Ingen*, en *Vollenhove*) op deeze wijze vertaald:

Als Arria *de kling uit haaren boezem rukte,*
Zy gafze'er man dat hy die in de zijne drukte,
En zei: ô Pete, *weet dat my mijn wond niet smart;*
Maar die gy maaken zult raakt my alreê aan 't hart!

12. PAU-

PAVLINÆ. Tacitus. An. lib. 15.

12. PAULINA,

nevens Seneca haare aderen openende.

Perimit tyrannus lenis. Seneca in Thyest.

P*Auline* is dit, een trouwe zonder ga;
Wiens eerbaar hart zich schaamt een uur te leven,
En 't leven zien van haren *Seneka*
In 't koude bloed aan laager wal gedreeven.

Men snyd dan ook haar armen vinnig op:
Maar *Nero*, door een avrechtsch mededoogen,
Geeft last, dat haar de krygsknecht de ad'ren stop.
Ach! zegtze en weend, tieran, gy zyt bedroogen.

Het leven is my nu de scherpste pyn.
Des dood my, dan zult gy mêelydend zijn!

Historie.

Nero geen goed oog op *Seneka*, zijn zedemeester, hebbende ('t zy dat zijn vrypostige vermaaningen hem verveelden, 't zy dat deeze hem laagen leide) liet hem door een hoofdman de dood aanzeggen. Doch *Seneka* ontfing die boodschap zonder onsteltenis, en nam daar op afscheid van zijn vrienden en zijn getrouwe huisvrouw *Pompeia Paulina*. Maar deeze begeerde met hem te sterven. Zneeden daar op beide de aderen van hunne armen open. Doch *Seneka*, of wegens zijne oudheid, of wegens zijn vermaageringe niet veel bloeds uitstortende, liet ook de aderen van zijn beenen open snyen. Ondertusschen *Nero* kundschap krygende van het doodlijk voorneemen van *Paulina*, wien hy geen byzonderen haat droeg, gaf aanstonds last haar sterven op te schorten. Dus hebben, op het aanhouden der afgezondene krygsknechten, de huisdienaaren het bloeden gestelpt, en haar armen verbonden. Zy

overleefde dan haar man, doch weinige jaaren, gestaadig een bleeke bestorvenheid in haar gelaat behoudende.

Ziet *Tacitus*, 51 Jaarb. 63 en 64 Hoofdst. *Dio Kassius* 62 B. &c. *Le Moyne*, *Beverwyk*, &c. *Marino*, &c.

VERKLAARINGE.

Pauline] Zie haar lof in de 104 Brief van haaren lieven *Seneka*, en elders.

Seneka] Zijn pijnlijk sterven in een rond watervat word ons, door *le Potre*, niet oncierlijk in een print vertoond, even gelijk het in toetssteen binnen Romen, in den *Burgesiaanschen* lusthof te zien is. Ziet het 14 Beeld der *Honderd Beelden* van *Franc Perrier*, door *van Dalen* tot Amsteldam nageëtst.

Nero] Zie meer van zijne onmenschelijke wreedheden, begaan aan zijn vrouwen, broeder, en moeder, in mijn KEISERS en KEISERINNEN.

13. Winberger Vrouwen.

haare mannen den vyand ontdraagende.

Quid enim deterret amantes! Stat. ad Uxorem.

HIer ſpringt het wreede ſtaal uit 's overwinners
hand.
Hy ſtaat verwonderd, opgetoogen, en verſlaagen,
Terwyl die vrouwen, op haar ſchouders, 't beſte
pant,
(Haar lieve mannen) zijn getergde wraak ontdraagen.

Men zegt, *Eneas* zo 't Argoliſch vuur verwon,
Zijn vader torzende uit het brandend Ilion.

HISTORIE.

Koenraad de III, Keizer van Romen, tegens *Guelfus*, Hertog van Beyeren oorlogende, belegerde in Swabenland het ſtedeken Winbergen. Welk gedwongen zijnde om zich over te geven, zo heeft hy de vrouwen toegelaaten, dat zy al het geen zy draagen konden mochten mede neemen. Zy lieten haar huisraad en alle koſtelijkheid achter, ſchortten haare mannen op haare ſchouderen, en brachten dezelve, op die wyze, uit de ſtad. *Frederik*, des Keizers broeder, dit ziende, riep dat zy het verdrag braken, en met bedrog omgingen. Maar *Koenraad* prees deezer vrouwen ſchranderheid en getrouwigheid, en liet haar onbeſchadigd, met haare mannen vertrekken.

Ziet *Hub. Goltzius*, in zijne *Keiſeren*, het 135 beeld. *Godfried* in zijn Chronyk, *Beverwyk*, &c.

VERKLAARINGE.

Schouders] *Beverwijk*, 3 B. 5 Hoofdst. deeze geschiedenis verhaalende, voegd daar noch by een diergelijken daad van de vrouwen van Krema, die, van de keizer *Frederik Barbarossa*, in genaden zijnde aangenoomen, haare ouders, mannen, kinderen, en bloedvrienden uit de stad droegen; en van des overste vrouw van de stad Blumelfeld, welke, ten tijden van Keizer *Maximiliaan de I*, van de Switzers overweldigd zijnde, zy haar man op haare schouderen de stad uit droeg.

Beste pand] De geleerde *Daniel Heinsius* heeft, in zijn jongheid, deezer vrouwen getrouwigheid ook in zijne Nederduitsche Gedichten geplaatst, haar aldus doende spreeken:

De Keiser heeft de stad, de Keiser heeft de wallen;
Wy zijn in 's vyands wil, en in zijn magt gevallen:
Ons mannen gaan ter dood, en al haar vroome daad
En heeft haar nieuwers toe, dan tot de dood gebaat.
Haar leven staat in ons: ons is wat toegelaaten,
Zo wy dat wel besteên, dat zal haar konnen baaten.
Een ieder word gejond al dat hy dragen kan,
Wy laaten hem ons goed, wy neemen onzen man.

Vuur] Wy zien op de plaats van *Nasoos* 1 Pontusbrief des 1 B. alwaar hy van het Grieksch vuur op deze wijze schrijft:

Cum foret Æneæ *cervix subjecta parenti,*
Dicitur ipsa viro flamma dedisse viam.

Als *Eneas* zijn vader op zijne schouderen wegdroeg, zo zegt men dat de vlammen voor hem hebben plaats gemaakt. Even zo spreekt *Klaudianus* van het vuur van den Siciliaanschen berg Etna, *Anapus* en *Amfinomus* hunne ouderen uit de brand van de stad Katana wegvoerende:

Justa quibus rapidæ cessit reverentia flammæ,
Et mirata vagas reppulit Ætna *faces.*

voor welke als eerbiedig het alverslindend vuur van *Etna* te rugge week, en, vol verwonderinge, voor hen ruymbaan maakte.

Torzende] Even gelijk hy ons word vertoond in de schoone print van *Fred. Barocius*, en op de gedenkpenningen van *Cesar*, en zijn dochter *Iulia*; van *Antonius Pius*; en *Iulia*, dochter van *Titus*, &c. Zie *Fulv. Ursinus* en *Hub. Goltzius*, en byzonderlijk *Tristanus* op zijn 88 en 315 blad.

14. IZABELLA,

getrouw aan Zerbijn.

Amicitiæ fallacis imagine. Ovid. 8 Metam.

ITalien, gy ſtreefd de ſchrandre Griek verby
Met uwe poezy
Zo vol bekoorlijkheden
Van tedre tochten, zoete reden.
Voeg eens uw *Taſſo* by de grootſche *Sofokles*,
Of *Arioſto* by de wijze *Euripides*;
Laat eens *Angeliken*, *Klorinden*, en *Armyden*
Met hunne ſtuure vrouwen ſtryden;
Italien, gy wint:
Het werk is zonder ziel waar in men niet bemind.
Ziet *Arioſtoos Iſabelle*
In *Rodomonts* geweld en magt:
Hoe zal het die princes hier ſtellen!
Zy miſt haar lief *Zerbijn*, zo onlangs omgebracht.
Noch laatze zich niet van den dollen roover ſchaaken.
Kom, zegtze, 'k zal u 't lijf onquetsbaar leeren maaken;
Schen my dan niet. Die liſt gelukt;
Zy zoekt kruid, bloem, en wortel;
Zy bryzeldze tot mortel;
Zy gaârd het vocht; zy kookt; zy waſcht haar nek; zy bukt
Ten laatſten, om de proef aan hem te toonen, neder.
Hy trekt van leder.
Prins, roeptze, ſla; mijn hals is harder als een ſteen.
Uw zabel ſpringt in ſtukken.
Zerbijn! dit is het eind van al onze ongelukken.

Zerbijn ... met ſlaat hy toe: maar 't ſtaal gaat door de leên.
Hy ziet, met hartzeer, 't hoofd van 't lichaam afgeſneên.

HISTORIE.

Izabella, was een ſtaatelooze princes van Galiſſien, zuſter van *Aſtolfo*, die door de ſchoone *Alcine* in een myrteboom wierd veranderd. Deeze, met haaren minnaar *Zerbijn*, der Schotten koning, in zekere boſchagie wandelende, zo vindenze de weggeworpene wapenruſting van den razenden *Roeland*. Waar mede bezig zijnde haar *Mandrikart*, een Tarter, ontmoet, die *Zerbijn* het leven neemt om dat koſtelijk harnas te bezitten. *Izabella* begeeft zich hier op by een kluiſenaar. Maar *Rodomont*, koning van Argier, verſtoord haar in die eenzaamheid, dood den gryzaard, en voerd haar uit het boſch. *Izabella* ondertuſſchen zijn genegenheid afſlaande, en iets quaders vreezende, keerd zich tot bedrog, en ondekt hem een konſt om het lichaam hard te maaken. Zy bereid zich daar op quansjuis met een kookzel van eenige kruiden, en beweegd hem een proef te neemen. *Rodomond*, verblijd met zulk een nutten zaak, ſlaat toe; doch ſcheid het hoofd van het lichaam.

Ziet *Arioſtoos* 29 Gezang van zijn *Roeland;* de Medicijn *Sam. Koſter* en de Ridder *Rodenburg*, in hunne Treurſpeelen van *Izabella*.

VERKLAARINGE.

Taſſo] Schrijver van dat in aangenaamheid wergalooze werk, het *Verloſte Jeruzalem*, vol honderd ſchoone gedachten; waar af meer beneden by het tafereel van *Armide*: voortz zie *Marino*, in zijn *Gallery*, deeze uitmuntenden dichter roemende, en beklagende, als zijnde alle de dagen zijns levens rampzalig en ongelukkig geweeſt: en des zo krankzinnig dat hy, binnen Ferrare, in het dolhuis heeft moeten geneezen worden, volgens het ſchrijven van *Korn. Tollius*, in het Byvoegzel van *Der Geleerden Rampzaligheid*, het werkje van *Joh. Piërius Valerianus*.

Ariosto] Wiens *Orlando Furioso* mede is vol byzondere vindingen van *Olympia*, *Angelika*, *Alcine*, *Doralice*, &c. bequaam tot schoone sneldichten, konstige treurspelen, en cierlijke historischilderyen. Doch van hoe grooten verstand en konst deeze *Ludewijk Ariosto* geweest is, hy heeft der tijden ondankbaarheid, zo wel als de voorgenoemde, moeten proeven, terwijl men hem zonder mantel, met een gescheurde lijfrok, langs de straaten zag gaan; gelijk hy dus van de deftige dichter *Gerard Brand*, in zijn *Inleidinge* tot de Beschrijvinge der Vertooningen van de *Opkomst* der *Batavieren*, met een nadruk word afgebeeld.

Hierom roept *Martialis* (10 B. 76 sneld.) op de Roomsche ondankbaarheid en zeekere dichter, *Mevius* by hem geheeten, het oog slaande, aldus uit:

Hoc, Fortuna, *tibi videtur æquum?*
Civis non Syriæve, Parthiæve,
Nec de Cappadocis eques catastis,
Sed de plebe Remi, Numæque *verna*,
Jucundus, probus, innocens, amicus,
Linguâ doctus utrâque, cujus unum est
Sed magnum vitium, quod est poëta,
Pullo Mævius *alget in cucullo,*
Cocco mulio fulget Incitatus.

Dat (de zin onze tijden zijnde toegepast) te zeggen is: dunkt u, ô *Fortuin*, dit redelijk en billik te zijn? dat een welgebooren Nederlander, geen gatlekker of hondsjongen uit Vrankrijk overgekoomen, een man vermaakelijk, deugdzaam, nederig, vriendelijk, in het Grieksch en het Latijn geoefend, en die maar eene (doch een groote) fout over hem heeft dat hy de *Dichtkonst* aankleeft; dat deeze, zeg ik, qualijk een gelapt greinen rokjen om zijn lijf heeft, daar die vreemden dansmeester hier met een geborduurde scharlaken mantel word omhangen?

Van 't licchaam] Hoe wel dit alleen een versieringe is van den grooten *Ariosto*, zo vierd evenwel de *Roomsche Kerk* zeekere *Martelaresse*, die, om haar zuiverheid te bewaaren, op de zelve wijze zich liet ombrengen. Ziet de schoone *Legende* der *Heiligen*, en *Andr. Brunneri* Mariaanschen *Almanak*.

15. IZABELLA,

geneezende den gequetſten Eduard.

Contigit & thalami mihi gloria rara.
Martial. 63 epigr. 10 lib.

WAt doet de liefde niet ! zoon van de vorſt der Britten,
'k Geloof dat gy de reis naar Joppe niet beklaagd,
Nu gy die wondartz, op uw legerſpond, ziet zitten,
Die voor uw leven, als *Alceſtis*, 't haare waagd.

Zy zuigt de wonden, die de plonderende rover
U met zijn ſchichten gaf, gedoopt in heet fenijn,
En liktze (liefde wild gy meêr? wat ſchiet 'er over?)
Zo zacht en teder, dat hy ſlaapt, verloſt van pijn.

Rijs *Eduard*, rys op, om *Izabel* te ſtreelen,
Uw ſuiv're wonden zijn aan 't ſluiten, en aan 't heelen.

HISTORIE.

Eduard de I, bygenaamd van Wincheſter, zoon van *Henrik de III*, koning van Engeland, naar Paleſtina gereiſt zijnde, om het graf onzes *Heeren* te bezoeken, wierd, by de ſtad Ptolemaïs, door een moor, met een vergiftige pijl getroffen. Welke wond ongeneeſlijk zijnde hy gedwongen wierd naar huis te keeren. Alwaar zijn deugdzaame gemaallin, *Izabella*, des Kaſtiliaanſchen konings dochter, met een nieuw en ongehoord middel zijn quetzuur deê geneezen. Zy likte dagelijks dezelve, en zoog daar het vuurig bloed uit; waar op de wond, van deeze quaadaartige ſtoffe ontlaſt, zich allenskens toeſloot en genas.

Zies

ISABELLE, *Rodericus. Sancius. Chap. 4.*

Ziet de Schryvers der *Engelsche* Geschiedenissen, *Roderikus Sanctius*, *Le Moyne*, *Beverwijk*, &c.

VERKLAARINGE.

Britten] of Brittannen; want dit is der Engelanderen oudste naam, van het woord *Brith* (dat is, *geverfd*) oorspronkelijk; zo dat Brittania in onze taal gezegt zou weezen het landschap der geschilderde volkeren; gelijk wy dat in ORANJES OVERTOGT 18 pag. uit *Wilh. Kambdeen* hebben aangeweezen.

Alceстis] Zie wat wy boven van haar getrouwigheid gezegt hebben by het eerste tafereel van de *Huwelijksliefde*, 23 en 24 pag.

Rover] Van de Arabieren, doorgaans de reizigers moejelijk vallende aan de zuid- en noord-zijde van Palestina, zie *Lidgouw*, *Dapper*, en andere Reisbeschrijvers.

Liktze] Even het zelve verhaald *Beverwijk* (3 B. 76 pag.) van de vrouw van *Robert*, koning van Engeland, mede met een vergiftigd swaard in Syrien gequetst.

SESDE

SESDE INHOUD.

Huwelijks ſchenderye.

1. ROZEMOND,

toeleggende op het leven van Alboïn: met de pen geteekend door

CORNELIS VISSER.

Non facile ſecum verſat aut medium ſcelus.
Senec. Med.

'T Is *Rozemond*: let hoe zy opryſt, treurd, en weend,
Beziende en wêer beziende een ſchaal, half uitgedronken;
Zy kend het overſchot van 't vaderlijk gebeent',
En kaauwd de ſchimpſcheut daar de wyn mêe wierd geſchonken;
Zy ſmelt tot water; maar, als dat zijn vloejen laat,
Vorſt, beef dan voor het vuur van haar verkropten haat!

HISTORIE.

Alboïn, de thiende koning der Longebarden, uit het Deenſche Schoonen naar Duitſchland getoogen zijnde, had in Pannonien, met hulp der Hunnen, de Gepiden overwonnen, de koning *Kunimond* verſlagen, en *Rozemond*, deezes vorſten dochter, ten wyve genoomen. Op zekeren tijd, het geheele rijk bevredigd zijnde, was hy binnen Verona met deeze vrouw vrolijk. Liet een drinkſchaal, gemaakt van *Kunimonds* bekkeneel, op de tafel koomen, en brocht haar een dronk toe, met de woorden; *drink met uw vader eens!* Maar *Rozemond*, het vernieuwen van 's vaders rampzaligheid niet verdragen konnende, daar en boven het drinken uit haar vaders herſenpan gewaar wordende, neemt

ROSIMONDE. P Diacon. I. L. Long. II

neemt voor *Alboïn* om te brengen. Ondekt haar voorneemen aan *Helmigh*, des konings schildknaap. Die, door 's koninginnes arglistigheid gedwongen, den koning in zijn slaapkamer vermoord. Doch de burgery op de beenen gekoomen zijnde, vlood *Rozemond*, benevens *Helmigh*, met de koninglijke schatkist, naar Ravenna. Hier sloot zy een nieuw huwlijk met den stedehouder *Longinus*. Des, om zich van *Helmigh* te ontslaan, bied zy in de baden hem eenig vergif aan. Maar deeze, de werking van het zelve inwendig gevoelende, trekt zijn degen, doet de koningin het overgeblevene uitdrinken, en op die wyze haar vloekwaardig leven eindigen.

Ziet *Paul. Diakonus*, van der *Longebarden* krygsbedryven, 1 B. 27 Hoofdst. en 2 B. 28 Hoofdst. *Gregorius* Turonens. 4 B. 41 H. *Eryc. Puteani* Historiæ Insubricæ, 2 B. *Emman. Thesaurus*, in Del regno d'Italiá sotto i Barbari; *Baudartius*, &c. voorts *Jak. Zevekotius* en *Joh. Struis* in hunne treurspeelen van *Rozemond*; *Vondel* in zijn aangevangene *Voorredenaar*; *Nic. Crestien* in *La Vengeance*, tragedie, &c.

VERKLAARINGE.

Visser] By de liefhebbers der schilderkonst, wegens zijn uitmuntende graauwen (gelijk zy die noemen) in de huizen der aanzienlijkste lieden van Amsteldam geplaatst, zeer geacht en bemind; doch om het schoon en onberispelijk zinnebeeldwerk aan alle zijden, op het *Medaliekabinet* van de Heer JAKOB de WILDE gezet, meest prijzens waardig. Hy schonk my deeze *Vergramde Rozemond*, gelijk ook de *Treurende Niobe*, beide meesterlijk met de pen geteekend, als wanneer ik der liefhebberen en mijn groot gevoelen van zijn konst in deezer voegen poogde uit te drukken:

Visser, *gy word niet gevleid*,
En ik laat geen roemlust blyken;
Waarheid en gerechtigheid
Hier een wettig vonnis stryken:
Deeze uw werken geven lof,
Die het keurigste oog bekooren
Met haar aangenaame stof
Zo van droefheid *als van* tooren;
Die gemoederen ontroerd

Door

Door 't geweld van deeze tochten,
Op wat wijz' hy wil, beroerd,
Die heeft de eerekrans bevochten.
Niobe *en* Rosemond,
Visser, *toonen wat gy kond!*

Kaauwd] *Rozemonds* hertstochten zijn by gemelde Treurspeldichters te fraai om van dezelve niet een staaltje den Leezer mede te deelen. Dus spreektze dan onder andere by *Zevekotius*, in zulk een gestalte, als zy door genoemde *Visser*, op mijn versoek, is afgebeeld:

Maritus ista conjugi? horrescit loqui
Attonita lingua, faucibus adhærens meis,
Crimenque quod gustavit, effari timet.
Funeste, non sat fuerat immeritum suo
Spoliasse, regno? majus audendum nefas
Majora dirus ausa suggessit furor.
Calvam parentis subdolá gemmá tegens,
Abominandi finxit in formam scyphi,
Dirique plenam Massici natæ obtulit.
Age Rosimonda, *penitus in furias abi!*
Nil humile tot sceleribus offensam decet
Agitare natam: totus armetur dolor.
Quod Alboïni *fraude commisi scelus,*
Luet Alboïnus!

Doet een man dit aan zijn vrouw? de verbaastheid beneemt my de spraak; de tong blijft aan het verhemelte hangen, en vreest de misdaad te uitten, waar af zy de proef genooten heeft. Was het niet genoeg, rampzalige, eenen, die u nooit beledigd had, uit zijn troon te stooten? en het leven te neemen? moest uw verwoedheid noch hooger steigeren, en iets ysselijkers by der hand neemen? Hy doet het bekkeneel van den vader met gesteenten overdekken, en daar af een drinkschaal maaken, om met deeze den dochter (ô gruwel!) de wyn toe te brengen. Wel aan *Rozemond*, geef u zelven ook aan uw getergde gramschap over! een dochter, zo baldaadig gehoond, moet niet gemeens besluiten. Uw hartzeer moet zich geheel in de wapens steeken. Hebt gy, door *Alboïn* misleid, een schelmstuk bedreven, laat *Alboïn* daar af het loon met zich draagen! &c.

Vorst] Welke, door de veldheer Narses, ten uitersten wreekende de schimpscheut van *Sofia*, gemaalin van de Keiser *Justinus*, in Italien gelokt was; gelijk *Vondel* dat in zijn aangevangene *Rozemond* heeft aangeroerd. Ziet zijn overkomst en oorlogsdaaden, by genoemde schryvers, en zijn afbeelding byzonderlijk by *Em. Thesaurus*.

ZEVEN-

ZEVENDE INHOUD.

Liefde tot de Kinderen.

I. NIOBE,

op de lijken haarer kinderen versteend:

met de pen geteekend door

CORNELIS VISSER.

Diriguitque malis. Ovid. 6 Met.

Zie *Niobe*, de Frygiaansche vrouw,
In 't veld verstikt door al te een grooten rouw,
Omringd, helaas, van tweemaal zeven lijken!
Maar, hoe? noch laat het beeld zijn droefheid blijken;
Die grauwe steen vertoond zich even bang,
En stort een beek van traanen langs de wang.
O moeder! uw elende word onsterflijk;
Het schreien maakt uw licchaam onbederflijk!
Neen, neen; het waar al door de *Tijd* vernield,
Had *Visser* u niet wederom bezield.

HISTORIE.

Niobe, dochter van der Frygiaanen koning *Tantalus*, en gemaalin van *Amfion*, koning van Theben, was zo hovaardig op het groot getal haarer kinderen, dat zy zich boven *Latona* stelde, welke alleen moeder van twee kinderen was. Wilde deshalven datmen haar, en niet *Latona*, godlijke eer zou bewyzen. De godin, door spijtontsteeken, klaagd dit aan haar zoon *Apollo* en dochter *Diana*. Deeze stellen daadelijk de wraak in het werk. De zoonen wierden, in een oogenblik, in het loopveld, voor Theben, doorschooten. En de dochters ont-

fingen, in de lijkſtaatzy, het zelve lot. Deeze kinderloosheid doet den vader zich zelven doorſteeken, en de moeder, van droefheid overſtulpt, in marmerſteen verkeeren.

Ziet *Ovidius*, 6 B. der Herſchepp. *Hyginus*, 9 Fab. *Joh. Tzetzes* 4 B. 141 Chiliad. *Gellius*, 20 B. 7 H. *Natalis Komes*, 6 B. 13 H. *Apollodorus*, 3 B. &c. *Propertius*, *Seneca*, in *Edip.* 3 Bedr. en *Raazend. Herk.* 2 Bedr. *Statius*, 1 en 3 B. des Theb. oorlogs. *Juvenalis*, 6 Schimpdicht, &c. voorts het Griekſche *Bloemhof*, wiens overgeeſtige ſneldichten, door verſcheidene Latijnſche puikdichters, om ſtrijd vertaald zijn; naamelijk *Auſonius*, *Scaliger* de oude, Paus *Urbanus*, *Thom. Morus*, *Sabæus*, *Alciatus*, *Paul. en Henr. Stefanus*, *Wilh. Lilius*, *Paul. Meliſſus*, *J. Sleidanus*, *Coel. Kalkagninus*, *Angel. Politianus*, *Lauterbacchius*, *Uchtmannus*, &c.

VERKLAARINGE.

Niobe] Plinius gedenkt van haar, 36 B. 5 H. met haare kinderen, verwonderens waardig in marmer uitgehouwen; welke noch heden (alwaarom ook de Heer *Kuper*, in zijn *Harpocrates*, daar over een geſchrift belooft) te Romen, in de luſthoven der *Mediceën* word bewaard; even gelijk het in het *Beeldeboek* van *Francis. Perrier* word vertoond. Ziet ook haar geſtaltverwiſſeling in het 44 tafereel van der *Muſen Tempel*, van den Abt *Michel de Marolles*, cierlijk afgebeeld,

Frygiaanſche] Zy word van het ſneldicht van *Auſonius*, het Griekſche *Bloemhof* ontleend, en door *Vollenhove* vertaald, ingevoerd op deeze wijze klagende:

'k Ben Thebes koningin, op Sipil nu een rotz,
Vermitz mijn tong de goôn, Latonaas *kroost*, *niet ſpaarde*;
Op zeven zoonen en op zeven dochtren trotz;
'k Zag zo veel lijkken uitgedraagen als ik baarde.

Noch heeft mijn onheil met dat huysverlies niet uit.
'k Verlies my zelve met mijn menſchelijke leden;
De rouw zit noch in't hart, hoe vaſt de ſteenrots ſluit,
De zilte traanebron vloeid nu noch naar beneeden.

Och.

Och! zijn de goden zo oplopende van aart?
De vrouw is weg; alleen haar jammer blijft bewaard!

Lijken] Wegen het getal der kinderen komen de bovengenoemde schrijvers niet over een. *Ovidius* teld 14, maar *Tzetzes* noemd alleen 12: welke ook van gevoelen is dat door de pijlen (waar mede zy van *Apollo* en *Diana* zijn doorschooten) een quaataardige ziekte, en daar op een schielijke dood, verstaan moet worden.

Steen] *Palefatus* meend dat men geloofde *Niobe* in steen herformd te zijn, dewijl zy haar beeld van marmer op het graf haarer kinderen had doen oprichten. *Cicero* is van gevoelen dat deeze steenwordinge is versierd, om het geduurig stilswijgen in haar droefheid; maar *Pausanias* verhaald, in zijn Attische *Verhandelingen*, dat hy *Niobe* boven op den berg Sipylus zelf gezien heeft; van naarby, zegt hy, heeft de steen noch weezen, noch gelijkenisse; maar van verre vertoond die een schreiend vrouwenbeeld.

Wederom] Zo doen de sneldichten, in genoemd *Bloem-hof*, haar spreeken, door een overkonstige hand, in marmer uitgehouwen; zie de vertaalinge van *Sabaeus*, door *Vollenhove* dus verduitscht;

Eèn rouw was voor mijn ramp, en eène dood alleen
Gering: dies heeft de Konst *my levend weêr geklonken*
Uit steen, en aan de wraak der goden dus geschonken;
Op dat ik eeuwig sterf, op dat ik eeuwig ween.

2. De ſtervende Moeder,

van den ſchilder Ariſtides.

Nec tamen moriens adhuc
Deponit animos. Seneca, in Troad.

HIer geeſtmen ſtad en ſlot aan 's vyands grim ten
beſten.
Het ſtaal vereend zich met het vuur,
En berſt door 't ſtuivend puin der afgeſtormde veſten.
Het volk betaald de weêrſtand duur.
Ginds ſtorten borgers en zoldaaten.
De wraak en moord zijn uitgelaaten:
Zo dat het bloed dit ſtuk van ſchoont beroofd,
En alle verven doofd.
O *Ariſtides*; wy zijn door uw konſt bewoogen;
Doch op de voorgrond toond gy meerder uw vermoo-
Daar ligt een flaauwe *Moeder* neder (gen.
(Miſſchien zo daadelijk eerſt weêuw) geboord in 't
hart.
Zie, zie de zuigeling! hoe teder
Kruipt hy ze naar, en lacht (onnoozel) om haar ſmart!
De *Moeder* poogd hem af te keeren,
(Al ſterft het hart, noch leeft het moederlijk gemoed)
En, met haar witten hand, van haare mam te weeren;
Het trok, voor melk, licht naar zich ſchuimend
bloed.
Ja, ſchijnt noch krachten te vergad'ren
Om 't bloed te ſtutten in de doorgekorven ad'ren.
Helaas! hoe wonderlijk verrukken ons de verven,
Vermengd, gebroken, geſchakeerd,
Bevallig op den doek geſmeerd!
Dus kan een goed pinſeel ons menigmaal doen ſterven,
Wanneer het zich aan treurſtoff' bind,

En,

En, met bebloede schilderyen,
Verwekt en schrik, en medelyên.
O meesterstuk, waar in een moeder lessen vind,
En leerd, hoe zy niet moet begeeven
Haar jongen kroost, ook op den oever van haar leven.

VERKLAARINGE.

Aristides] Een Griekſch ſchilder, van Theben geboortig, hebbende geleefd ten tijden van *Alexander* de *Groote*, van *Plinius*, 35 B. 10 H. geroemd als die allereerſt de hertstochten en beroeringen des gemoeds in de troniën zijner konſtbeelden heeft vertoond. Die ook derhalven beneven deeze *Moeder*, zijn ootmoedelijk *Smeekende*, zijn *Ziekaard*, en zijn ſtervende *Broederliever*, prijſt.

Moeder] Gemelde *Plinius* beſchrijft heel kort, doch krachtig, dit ſtuk met deeze woorden: *Hujus pictura eſt, oppido capto ad matris morientis ex vulnere mammam adrepens infans, intelligiturque ſentire mater, & timere ne emortuo lacte ſanguinem infans lambat.* De vrouwe in zijn ſchilderye van een overrompelde ſtad verwekte de meeſte verwondering; welke door een ſwaare wonde in onmagt liggende, haar kruipende zuigeling van haar bebloede borſten zoekt af te weeren: want gelijk zy het naderen van het kind in haar uiterſte ſchijnt gewaar te worden, zo geeftze haar moederlijke bekommernis genoegzaam te verſtaan, niet lijdende dat de zuigeling het verſche bloed in plaatze van den verſtorven melk zou inſwelgen.

Ook prijzen het de ſchilderkonſtbeſchrijvers van onze eeuw volmondig, als *Kar. Vermander*, in zijn leerzaam Dicht; *Fr. Junius*, 3 B. 4 H. 4 Lid; *Sam. Hooghſtraaten*, 3 B. 8 H.

Medelijden] De oudvader *Gregorius Nyſſenus* (in zijn reden over de *Godheid* van den *Zoon*, en den *H. Geeſt*) ſpreekt van *Izaaks* offerhande in deezer voegen: ik heb menigmaal deeze geſchiedenis in een ſchilderye met weenende oogen aangeſchouwd, zo krachtig was het offer door de konſt voor oogen geſteld.

Dus gelijk wy (zo *Pakatus* zegt in zijn lofreden tot de Keizer *Theodoſius*) door het aanſchouwen van zodanige ſchilderyen, de liefde van een onſchuldigen handel en wandel door de oogen indrinken, zo word ons gemoed (volgens *Seneka*, van de *Gramſchap*, 2 B. 2 H.) door de vervaarlijke ſchilderye des droevigen uitkomſts van een rechtvaardige ſtrafte, ook ontroerd: gelijk dit *Alexander* de *Groote* gebeurde, als hy, na de dood van zekere *Ariſtonikus*, binnen Efeſen, in een tafereel zag het ombrengen van den on-

onschuldigen *Palamedes.* Ziet *Fotius* in zijn uittrekzel uit de Historie van *Ptolemeus Hefestion*, by de vertaalde *Junius*, 1 B. 4. H. 4 Lid.

Lessen] *Jan Vos*, willende bewijzen dat de Schilderyen ook leeren en stichten, roept van het *Oordeel*, geschilderd door den grooten *Michaël Angelo*, aldus uit:

Hier preekt men door pinceelen.

Even als *Dan. Heinsius* van *Otto Veens* Emblemata *Horatiana* spreekt in een sneldicht, dat hy met deze woorden besluit.

Hactenus humanâ ſapientia *voce locuta est*;
Nunc primum humanâ pingitur illa manu.

Tot noch toe wierd de wijsheid door de mont geuittet, nu schilderd de mensch haar met zijn hand.

3. SA-

SALOMONE. Mac. lib 2. chap 7.

3. SALOMONE,

nevens haar 7 zoonen ſtervende.

Fortis animus omnium mentes ferit. Sen. Troad.

AAnſchouwers, geeft het beeld van deeze *Salomone*,
Met haar ſtandvaſtigheid, u niet een neep in 't hert?
Zult gy niet zuchten om haar allerjongſte zoone;
Schoon 't kind geen blijken toond ook van de minſte ſmert?

O ja; dit ſchouwſpel moet u treffen en beweegen,
Hier ſtrijd de Godsdienſt met de tedere Natuur:
Doch de eerſte triumfeerd. God gund haar deeze zegen;
En *Salomone* tart *Antiochus*, en 't vuur.

Zy pord haar zoonen aan, en, tot op 't laatſt verſchoven,
Wenſcht zy voor uit te gaan, naar 't hemelſch hof, hier boven.

HISTORIE.

Antiochus de IV, bygenaamd *Epifanes*, zoon van *Antiochus* de *Groote*, koning van Syrien, door een krijgsliſt, Jeruſalem hebbende vermeeſterd, de tempel van cieraaden ontbloot, het prieſterſchap verkocht &c. mishandelde de *Ioden* met een ongehoorde wreedheid, dreigende van Jeruſalem hunne algemeen graf te maaken. Onder die hy, op allerhande wijzen, afgrijſſelijk pijnigde en ter dood brocht, waaren de 7 zoonen van *Eleazer*, des wets uitlegger en *Salomone*; de kinderen der Macchabeën gemeenlijk genoemd. Deeze, gelijk veel andere *Joden*, wilde hy dwingen tot het eeten van verkenvleeſch. Als

zy dit weigerden beval hyze, de een na de ander, met roeden te slaan, de tong uit te snyen, handen en voeten af te hakken, en in gloeiende braadpannen te werpen. De 6 eerste stonden dit stilswijgende uit, terwijl *Salomone* alle, en ieder in 't byzonder, aanmoedigde, en den weg naar den hemel aan wees. De jongste evenwel poogde *Antiochus* in het leven te behouden, en beval de moeder het kind tot gemelde misdaad aan te porren. Maar zy dede het tegendeel, en het kind verachte des konings beloften. Dus wierd die zevende zoon, op een wreeder manier, ter dood gebracht, en eindelijk ook de kinderlooze moeder.

Ziet der *Macchabeën* 2 B. 7 H. *Flav. Josefus* in het boek van de 7 *Macchabeen; Sulpit. Severus*, 2 B. *G. Fabricius*, Hist. Sacr. 8 B. 321 H. *Suidas*, &c. *Emman. Thesaurus*, in Elogiis *Patriarcharum*, *Le Moyne*, &c. *Kasp. Barlaus*, het 15 dicht zijnes Bibelstoffe; *Bidermannus*, 3 B. 9 H. van zijn *Herodias*, &c.

VERKLAARINGE.

Salomone] De Zaamensteller der *Hebreeuwsche* geschiedenissen noemd haar *Hanna* of *Anna*, volgens *I Drusius*, in zijn doorgeleerde Aanteekeningen over *Sulpit S verus*, 235 pag.

Strijd] Diergelijken strijd merkt *Ovidius* aan in *Agamemnon*, zijnde gedwongen om *Ifigenie* zijn dochter, ten besten van de Staat, op het slachtaltaar te brengen, 12 B. der Herschepp. met deeze woorden:

Postquam pietatem publica causa,
Rexque patrem vicit.

Wanneer de kinderliefde voor 's lands welvaaren week, en het belangen van koning dat van vader overwon, zo &c.

Tart] Dus wordze by *Bidermannus* in deezer voegen afgeschilderd.

Stabat natorum in funere mater
Spectatrix, ferrumque videns ignemque supinis
Artubus admotum, nihil aversata refugit;

Nec

Nec fletu lenire feri precordia regis
Fæmineo, aut precibus veniam conata molestis
Poscere.

Zy ſtond, in het midden haarer zoonen, zonder eenige tekenen van ſchrik of verſlagenheid te betoonen, hen in het vuur ziende ſterven; nergens minder om denkende als om het hert van den wreeden koning met een vrouwelijk geſchrei te vermurven, of met bidden en ſmeeken van hem genade te verzoeken.

Antiochus] Om zijn onbezuisde wreedheid is hem ſpotsgewijz in plaats van de dwaaze naam *Epifanes*, of zichtbaare God, die van *Epimanes*, of den dollen, gegeven: Men ziet hem in *Vaillants* Imperium *Seleucidarum*, op een medalie, jong van weezen, met de ſtraalkroon van *Apollo*, en den koninglijken hoofdband vercierd: wiens ruggeſtuk vertoond een zittende *Apollo*, houdende een pijl in de eene en een boog in de andere hand, dus buitenſpoorig geteekend: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΘΕΟΥ ΕΠΙΦΑΝΟΥΣ: koning *Antiochus*, de zichtbaare en tegenwoordige god.

Ziet zijn krijgsbedrijven en euveldaaden by *Appianus*, *Polybius*, *Athenæus*, *Iustinus*, *Josefus*, en de *Inleidinge* tot de Bibelſche wijsheid, van dien arbeidzaamen onderzoeker *Wilh. Goeree.* &c.

Achtde Inhoud.

Haat tegens de kinderen.

1. KLEOPATRA,

koninginne van Syrien,

Antiochus Grypus naar het leven ſtaande.

Mens ubi materna? Ovid. 8. Metam.

ONtruk die wreede vrouw de ted're naam van moeder,
Vervaarlijk woedende op de vruchten van haar ſchoot!
Daar ligt, reeds door haar zwaard geveld, den oudſten broeder.
Hier dreigd haar moordkelk ook den jongſten met de dood.

Ik twijfelde of men dus *Medea* quam vertoonen;
Doch haar bedrijf is hier een mindere euveldaad;
Zy wreekt de ondankbaarheid van *Iazon* op de zoonen;
Zeg *Kleopatra*, waar verdienden deeze uw haat?

Zy mengde 'er gramſchap met een moederlijk mêedoogen;
Maar gy, gy voerd het uit, verhard en onbewoogen.

Historie.

Demetrius de II, bygenaamd *Nikator*, zoon van *Demetrius Soter*, koning van Syrien, by de Parthen in hechtenis zijnde, wierd het rijksbeſtier waargenoomen van *Kleopatra*; dochter van de Egiptiſche koning *Ptolemeus Filometor*: ten tijde van haar

haar mans gevangenis hertrouwd aan zijn broeder *Antiochus de VII*, toegenaamd *Sidetes*; door wien *Tryfon*, naar het rijk ſtaande, is verwonnen en omgebracht. *Nikator* los gelaaten zijnde, keerd daar op in Syrien, in zijn gevangenis getrouwd aan *Rodogune*, zuſter van de Partiſche koning *Fraätes.* Word van *Alexander* de II, *Zebinna* bygenaamd, een opgeworpen vorſt van onedelen bloede, geſlagen, en van *Kleopatra*, om zijn hertrouwen vergramd, by Ptolemaïs gedood. Doch deeze *Alexander* wierd weder overwonnen en omgebracht van *Antiochus* de VIII, toegenaamd *Grypus*, jongſte zoon van *Nikator*; dien *Kleopatra* koning maakte op voorwaarde dat hy de naam en zy de daad in het rijkbeſtier zou hebben. Want zy had den oudſten zoon, *Seleukus de V*, die, zonder haar bewilliging, de koninglijke naam en hoofdcieraad gebruikte, het leven benoomen. Maar haar ſtaatzucht leed noch bepaaling noch deelgenoodſchap. Zy moeſt alleen regeeren. Ook verminderden de veelvoudige verwinningen van *Grypus* haar gezag en waardigheyd. Dus bood zy hem, van zekere oefeningen vermoeid, een drinkſchaal met vergif aan. *Grypus*, dien deeze lagen waaren ontdekt, verzoekt haar (in eerbiedigheid quanſuis de moeder voorkomende) eerſt te willen drinken. Op haar weigeren komt de verklikker te voorſchijn, en overtuigd haar. Zo ſchoot'er, tot verweeringe van haar feit, niet over als het drinken. Zy drinkt en ſterft.

Ziet *Juſtinus*, 39 B. 2 H.; *Appianus, G. Fabricius, I. Vaillant, Begerus*, &c. de *Rodogune*, tragedie van *Petr. Korneille*; de *Rodogune*, Roman van *d'aigue d'Iffremont*, &c.

Verklaaringe.

Vrouw] Zy was eerſt getrouwd aan koning *Alexander de I*, bygenaamd *Bala*; maar *Filometor*, deezen zijn dochter ontweldigende, gaf ze aan Nikator; welk huwelijk zy verbrak om aan *Sidetes* te trouwen, zo gezegt is.

De medalien, vertoonen by *Vaillant*, *Begerus*, en *Spanhemius*, *Kleopatraas* en haar jongſte zoons hoofd nevens malkander, doch de haare, geſluijerd, op de waardigſte en aanzienlijkſte plaats hebbende, onder andere, op het ruggeſtuk, een voortſtappend *Overwinningbeeld*, en ontrent het zelve een geſternte, het merkteeken

ken van Antiochien; nevens dit verwaande byschrift: ΒΑΣΙΛΙΣΣΗΣ ΚΛΕΟΠΑΤΡΑΣ ΘΕΑΣ ΚΑΙ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ De godin, koningin *Kleopatra*, en de koning *Antiochus*.

Medea] Haar vlucht met *Jazon* uit Kolchos, zijn hertrouwen met *Kreusa*, en daar op *Medeaas* wraak geboet aan zijne kinderen, is ieder een bekend uit *Ovidius*., *Val. Flakkus*, &c. en de beweeglijke treurspeelen van *Euripides, Seneka, Petr. Korneille*, *I Six*, en *I. Vos*.

Verdiende] Aangezien *Grypus* zijn moeder met eerbiedigheid bejegende, en met ontzag beminde; waar door hy ook de bynaam van *Filometor*, Moederliever, verkregen heeft, volgens de *Scaligeriaansche* uittrekzelen, by *Spanhemius*, in zijn 5 Redeneering over de voortreflikheid en het gebruik der Medalien, 410 pag.

Mengde] Het geen by de Griekſche puikdichters een overschoon voorwerp van scherpzinnige sneldichten is geweest. Het *Bloemhof* heeft 'er eenige, die door de Latinisten reeds in hunne taal zijn overgebracht, en wederom, t'onzen dienst, door *Vollenhove* verduitscht: uit 7 verscheidene heb ik het volgende uitgekeurd, en hier in doen vloejen:

De geest des meesters, die Medea *schildren zou,*
Beroert door kindermin, en 't krenken van haar trouw,
Ging lang in arbeid, om 't gemoed, tweezins bewoogen,
Te maalen met een merk van liefde, en ook van haat.
Noch trof de kunst haar wit. Zie 't beide in een gelaat?
De traanen dreigen, en de wrok is vol meedogen.

Verhard] In de vertaalde *Agrippa* van *Quinault* word van deeze ongevoelijke verhardheid aldus gesprooken:

Wie zonder strijd is, heeft die wortel in haar jeugd
't Hart afgestooken.

Ne-

Dido!

ELISE. *Virg. 4. Æneid.*

Laitsne?

Schoonebeek? see p. 16

NEGENDE HOOFDSTUK.

Kuiſcheid.

1. ELISE,

kiezende ſterven voor hertrouwen.

Tanta paratur
Scena pudicitiæ. Claud. Laud. Seren.

Zy ſpreekt:

V*Irgiil*, ik heb mijn borſt met deeze pook doorboord,
'K beken 't, de wanhoop heeft my tot die daad gedreven.
Mijn deugd en eerbaarheid zijn oorzaak van mijn dood;
Terwijl ik die bewaar, helaas, verlies ik 't leven!

Dus liegt gy, laſteraar, wiens zoeneloozen haat
My, om een Frygiaan, oneerlijk ſterven laat.

HISTORIE.

Die van Tyrus, beroofd van hunne koning *Belus*, droegen het rijksbeſtier op aan des zelves zoon *Pygmalion*. Deezes zuſter was *Eliſe*, gehuwd aan *Sichæus*, haares vaders broeder, prieſter van den Tyriſchen *Herkules*, een man van over grooten rijkdom. *Pygmalion* die ſchatten pogende tot zich te trekken, brengt *Sichæus* om den hals. Maar *Eliſe*, de vermogenſte der Tyriërs en Feniciërs op haar zyde getrokken hebbende, geeft zich by nacht, met gemelde rijkdom, op de vlucht. Landet in Afrika, koopt daar zo veel velds als zy met een oſſenhuid kon overdekken, en boud (286 jaaren voor de komſt van *Eneas* in Italien) de ſtad Karthago, die naderhand de Romeinen zo veel werks gegeven heeft. Midlerwylen *Hiarbas*, koning der

Moo-

Mooren, het opgroejen deezer ſtad beſchouwende, begeerd, met bedreiginge van geweld, *Eliſe* ten huwelijk. Zy neemt eenigen tijd om zich te beraaden. Op welkers einde zy, in ſchijn van een offer toe te ſtellen, in de ſtad, een houdſtapel gereed gemaakt hebbende, boven op het zelve, met den ſwaarde zich het leven neemt. Zedert van de Kartaginenſers als een godin met tempelplechten geëerd.

Zie *Juſtinus*, 18 B. 4, 5 en 6 H. 't Griekſche *Bloemhof*; en haar Latijnſche vertaalders, &c. *Beverwijk*, &c.

VERKLAARINGE.

Eliſe] Die na haar dood, om datze zich zo mannelijk had omgebrocht, *Dido*, dat is, Virago, *Manninne*, genoemd is; volgens *Servius* op het 4 B. van *Eneïs*. Haar afbeelding vind ik op een ſchoone, doch verdichte, medalie van zilver by de Heer JAKOB de WILDE; welke op de eene zyde vertoond een vrouwen borſtbeeld, wiens hoofdhairen cierelijk zijn gevlochten en zaamengeknoopt, nevens dit byſchrift; ΔΙΔΩ ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ, de koningin *Dido*: en op het ruggeſtuk een hooge ſtad, met vierhoekige muuren omringt, hebbende 3 oorlogsſchepen in haar haven leggen, geteekend: ΚΑΡΧΗΔΩΝ, de ſtad Karthago.

Doorboord] Haar dood (gelijk zy van de Poëten *Virgilius* en *Silius* word beſchreeven) leverd ten minſten drie fraaye tafereelen uit; als:

I. Waar in zy gereed is zich te doorſteeken, leggende op haare knyen, en ſpreekende, met de deegen in de vuiſt, deeze laatſte woorden uit *Virgil.* 4 *Eneid.*

Dulces exuviæ, dum fata deusque ſinebant,
Accipite hanc animam. &c.

O nagelaaten kleederen en lijfcieraaden, my aangenaam en waard zo lang het god en het lot beliefden, ontfangt deeze ziel. &c.

II. Waar in zy zich doorſteekt.

III. Waar in zy doorſtooken ligt: in welke laatſte ik weder zeven omſtandigheden aanmerk, te weeten:

I. Een zeer hoogen houtſtapel; gelijk zy is van *A. Boſſe*, voor 't 4 B. van *Eneïs* is afgebeeld, volgens *Silius*, 8 lib Bell. Pun.

Pyram,

Pyram, cujus de sede dabatur
Cernere cuncta freta, & totam Carthaginis urbem,

Een houtmyt van wiens top men geheel Karthago en de omleggende zee kon overzien.

II. Zeer kostelijk gewaad, op de Frygiaansche wijze geborduurd; ongetwijfeld een geschenk van *Eneas*; volgens *Silius*:

Hic Phrygiam vestem, & baccatum induta monile,
Postquam. &c.

Na dat zy de Frygiaansche klederen had aangetrokken, en de paerelsnoeren omgehangen.

III. Hangend hair; weder volgens *Silius*:

Resolutaque crinem
Evasit ... in celsam ... pyram &c.

Het hair ontbonden hebbende klom zy op den hoogen houtmijt.

IV. Het swaard van *Eneas*, waar voor eenige Schilders een stilet of pookje neemen; volgens *Virgilius*:

Altos
Conscendit furibunda rogos, ensemque recludit
Dardanium, &c.

In haare razernye den houtstapel opgeklommen zynde, trok zy het Troiaansch swaard uit de schede.

V. Het leggen in de schoot van haar zuster *Anna*; volgens *Virgilius*:

Semianimemque sinu germanam amplexa fovebat
Cum gemitu.

De zuster had, al zuchtende, haar, zieltoogende, in haar schoot opgevat.

VI. Het leunen op den elleboog; volgens den zelfden:

Ter sese attolens, cubitoque innixa levavit,
Ter revoluta toro est.

Drie

Driemaal richtte zy zich over eind, rustende op haar elleboog; doch driemaal rolde zy in het bed wederneêr.

VII. Eindelijk opgeslaagen oogen; volgens den zelfden:

Illa graves oculos conata attolere, rursus
Deficit.

Zy poogd heel pijnelijk haar pogen naar den hemel te heffen; maar heeft geen krachten genoeg.

Dit alles bynaar is van den Fenixschilder *Ger. Lairesse* waargenomen in zijn Konsttafereel van de stervende *Dido*; wiens weergalooze behaaglijkheid my dit Klinkdicht op het papier dede stellen:

Hoe cierlijk deê Virgiil *de droeve* Elise *sterven,*
Toen hy dat dicht schreef dat het haast bewoogen hart
Eens teêren leezers, door onlijdelijke smart,
In een doet krimpen, en van schrik zijn warmte derven!

Noch cierelijker sterft zy door Lairesses *verven.*
Haar blanke boezem sweet, ten uitersten benart;
Haar schreiende oogen staan met arbeid opgespard,
Als ofze noch de draad haar 's levens moest zien kerven.

Terwijl het swarte bloed uit de open wonde lekt,
't Gewrichte zich verdraaid, en uit zijn voegen rekt;
Alle ad'ren swellen, en de blauwe spieren lillen.

Dus is de pen te swak om tegen het pinceel
Te worstelen; en't vaers wijkt voor het tafereel.
Ei, zacht! 't zijn zusters, en die passen geen geschillen.

Bewaar] 't Is aanmerkelijk, hoe *Didoos* dood, door haare beweeglijkheid, en tweederhande oorzaak, aan de uitmuntenste poëten van deeze en de voorige eeuwen tot Treurdicht, Heldendicht, en Sneldicht heeft stoff gegeven; te weeten (behalven *Virgilius* en *Silius*) aan *Ovidius*, *Alexand. Hardy*, *Nik. Frischlinus* *Ioost v. Vondelens*, *And Pels*, *Iak van der Does*; het Griek'che *Bloemhof*, *Ausonius*, *Marullus*, *Sanazarius*, *Scaliger*, *Beza*, *Monerius*, *Mercerius*, *Bellajus*, *Buchananus*, *Marino*, &c. Meergenoemde *Vollenhove*, in zijn *Heidensche Dapperheid*, sneldichten te pas brengende heeft, onder andere, dat van *Scaliger* de oude aldus verduitscht:

'k Zocht;

'k Zocht, toen ik Jarbas *min, geweld, en lagen vlood,*
En vond by lijkdienst hulp, begunstigd van de dood.
Maar gy, Romein, die valsch mijn eer beklad met logen;
Hoord dit te boeten door mijn hand en rijksvermogen.
Eneas *volk! betigt geen Penen met verraad*
Noch ontrou, zo gy zelf uw trouwbed schelms verlaat.

Lasteraar] *Makrobius* geloofd, (5 lib. *Saturnalium*, 17 cap.) dat *Virgilius*, als een rechtschapen Romein quansuis, het trouwen en scheiden van *Dido* en *Eneas* versierde uit haat tot de Karthaginenzers, der Romeinen geswoorene vyanden. Ten minsten het is zeeker dat *Elise* de stad Karthago bouwde 286 jaaren na de komst van *Eneas* in Italien (zo hy daar ooit heen is gegaan; want dat word in twijfel getrokken van *Sam. Bochartus*:) 882 jaaren voor des *Heeren* Geboorte, en 132 jaaren voor Romes stichtinge, welke in het jaar 750 voor des *Heeren* menschwordinge is geschied. Ziet het *Jaarregister* achter de Roomsche Historie van *Florus* gevoegd; *Viktorin. Strigelius*, over *Justinus* schrijvende, 50 en 215 pag. en *Thom. Farnabius*, in zijn aanteekeningen over het 1 en 4 B. van den *Eneïs*.

Evenwel is het verdichtzel van *Virgilius* by de treurspeldichters, schilders, en beeldhouwers, geloofwaardig gebleven; en de taltelijke waarheid van de kuische *Dido* door de vermaakelijke schriften van hem en zijne navolgeren geheelijk onderdrukt. Zie *Makrobius*, in zijne aangetrokkene *Saturnalia*.

Dus onderschryft *Andr. Pels*, de Konstplaaten van zijn *Dido* (door *Ger. Lairesse* geteekend) met dezelve buitenspoorigheid, op deeze wyze:

Verbode en dartle Min *ontvluchte nooit zijn straf;*
De Woede *en* Wanhoop *rukt hem voor de tijd in 't graf.*

En

Dus deerlijk sneuvelde Karthagoos koningin;
Men schrikke en wachte zich voor ongebonde min.

2. LUKRETIA,

de onteeringe op zich zelven wreekende.

Mori ſatius vitæ quam ferre pudorem.
Claudian. Gildon. Bel.

Zy ſpreekt:

ALziende zon! dring met uw ſtraalen in mijn borſt!
Zie, zie daar of mijn kuis en nooit bevlekt gewiſſen,
Met deeze onteeringe, in het minſte ook is bemorſt?
Kend gy me zuiver? of moet ik mijn achting miſſen?

Wel aan! dan wil ik niet meêr leven: 'k zoek de dood;
Doch kan mijn deugd de naam van lijdzaamheid niet draagen,
't Is echter dapperheid als ik dit lemmer ſtoot
In deeze borſt, waar in die booſwicht nam behaagen.

O vader, 'k heb geleefd! vaar wel, ô *Kollatijn!*
Gy *Brutus*, wreek me, en ſtraf dien weeligen *Tarquijn!*

HISTORIE.

De Romeinen tegens de Rutulers oorlogende, en voor de ſtad Ardea in het veld leggende, rees 'er onder de hoofden van het leger, over tafel, een geſchil wegens hunner vrouwen deugdzaamheid. Elk prees de zijne. *Kollatinus*, bloedverwant van de *Tarquinien*, was van gevoelen dat daar af een proef genoomen moeſt worden. Men rijd dan uit het leger; en vind de koningin by een welluſtig gezelſchap gaſtmaalen; maar *Lukretia* werkende, in ſtilligheid, onder haare dienſtmaagden. Dus bleef de prijs by deze, de vrouw van gemelde *Kollatinus*. Weinige dagen daar na keerd *Sextus Tarquinius* alleen binnen Kollatia; word heuſchelijk ontfangen; doch gaat des nachts, met het ſwaard in de vuiſt, in de ſlaapkamer van *Lukretia*, dien hy overweldigt en verkracht. Maar, met het aanbreeken

LVCRECE Titus Livius lib. 2.

van den dag, ontbied zy haar vader, haar man, en haar mans vrienden *Brutus* en *Valerius*; ondekt hen den vuilen handel van de jonge *Sextus*, en steekt daar op, met een mes, zich zelven het hart af. Waar na de bloedvrienden zamen spannen tegens *Tarquinius* de *Verwaande*, en hem met zijn vrouw en zoonen uit Romen doen vluchten.

Ziet *Livius*, en alle de Roomsche schryvers; *Ovidius*, 2 B. zijnes Almanaks, &c. *Malvezzi*, *Scudery*, *Le Moyne*, *Beverwijk*, &c. voorts de sneldichters zo haar lovende als laakende, *Theod. Beza*, *Egid. Menagius*, *Petr. Egidius*, *Scaliger* de oude, *Kasanova*, *Hadr. Marius*, *Georg. Benedictus*, *Artur. Jonstonus*, *Lud. Alealmus*, *Kord. Lepidus*, *Apostolius*, *Gyraldus*, *Modestus*, *Marino*, &c. *Kasp. Barlæus* in zijn klachtdicht, door *Sterringa* verduitscht, &c.

VERKLAARINGE.

Ontteringe] Welk ik eens in een tafereel, door *Stokade* gedaan; in zeeker aanzienlijk huis binnen Groningen, heb gezien; waar op het volgende gedicht als toen van my is gemaakt:

Tarquijn, *ik kan u niet bekyven*
Dat gy, een onbeleefde gast,
Die blanke lelie op dit zuiver bed verrast;
Stokade *doet my meê die dertelheid bedryven!*
Maar gy drukt, onbezuisd, de poesle leden neêr;
En doet haar, met uw wapens, zeer!

Schrei niet; gy moet hem toch verzaden!
Lukretia, *dit bluscht geen brand!*
Uw traanen zijn te swak, en vecht gy niet uw hand?
Zy swijgt; en'k zie de schaamt, met kuische rozebladen,
Beschaduwen haar schoot, dat uitgepikt yvoor;
Vergeefsch: het stout geweld breekt door.

Dood] Haar zelfmoorderye word van gemelde *Alealmus*, met een speelende vryheid (de Poëten toegelaaten) verdedigd; in tegendeel berispt van *Beza*, met een sneldicht door *Jer. de Dekker*, op deeze wijze vertaald:

Zou, Lukretia, *des schenders daad beviel,*
Zo kond gy, uit uw dood, noch loon noch lof verwerven:
Of zo misschien 't gemoed zich onbezoedeld hiel,
Wat dulheid was 't de schuld eens anders te besterven.

 Uw

Uw daad dan was, Lukrees, *noch loffelijk noch goed;*
Gy sneuveld, hoe men 't neemt, of schuldig of verwoed.

Maar in dat van *Alealmus* hoord men haar in een *Perzoonverfiering* (volgens *Vollenhoves* overzettinge) de waereld aldus aenspreeken:

Tarquijn, *die met geweld mijn huwlijksbed schoffeerde,*
Was 't licchaam meester; maar onwinbaar bleef 't gemoed.
En zo de minste lust gedwongen leën onteerde,
'k Heb met mijn leven dit wel rijkelijk geboet.
Ik leerde Rome, hoe mijn ramp- en smaat-genooten
(Al blijft haar naam by elk van opspraak onbesmet)
Niet rein zijn, zo haar bloed niet, mannelijk vergoten,
Zelf 't onbedreven quaad afwassche van haar bed.
Dus bergd en toond de dood mijn eer noch ongeschonden,
Terwijl ik straffe aan my, het geen ik nooit misdreef:
Mijn voorbeeld lijd niit, dat een vrou ooit ongebonden,
Hier door gemoedigd, eer en kuischeid overleef.
Haar lust de halve schuld van 't lasterstuk te dragen,
Die 't leven, na 't verlies der kuischeid, kan behagen.

Geleefd] Op haar beeld door naald, beitel, of pinceel gewrocht, zijn in allerhande taalen ontelbaare sneldichten gemaakt; doch onder deeze behaagde my allermeest dat van *Arthur. Ionstonus* op de *Lukretia* door *Izabella Seton*, gravinne van Lauderdale, geborduurd; 't geen *Vollenhove* in deezer voegen verduitscht:

Zie hier Lukretia *haar kuische borst doorsteeken,*
Eens anders misdaad met haar eige misdaad wreeken;
Haar naam leeft eeuwig door twee dingen, hand en bed:
De hand van doodschrik vreemd, het troubed vry van smet.
Noch pronkt ze met een prijs zo schoon door Setons *naalde,*
Als ooit haar stoute hand of zuiver bed behaalde.

Brutus] Deeze *Luc. Iunius Brutus* was een zusters zoon van de koning *L. Tarquinius* de *Hoogmoedige*; dien hy nochtans, na de verkrachting van *Lukretia*, ten troon uit schupte, de vryheid te Romen allereerst invoerende, en door het halsgerecht zijner zoonen (met de dwingelanden in het heimelijk verbonden) handhavende. Leest van zijn beleid en dapperheid *Livius*, *Dionijs. Halykarnasseus*, *Plutarchus in Poplik.* &c. en ziet zijn afbeelding onder de geslachtpenningen der *Juniën* by *Fulv. Ursinus.*

85.

STRATONICE. Plutarch. in Demetr.

3. STRATONIKA,

verbergende de liefde tot Antiochus.

Torretur æstu tacito. Senec. Hippol.

'tIS *Stratonika*, die 'k op 't prachtigst' hier vertoon;
Kom, blijf niet hangen by de vorst of by zijn zoon;
Maar merk 't ontroeren aan van deeze koningin!
De fierheid worsteld op haar kaaken met de min;
Aanschouw, door 't vel, in 't bloed een vreesselijk gety;
Het rood verdwynt en rijst ook in de schildery;
't Verdoofd by beurten hier het wit, en 't word verdoofd;
Terwijl het jagend hert zich heimelijk verloofd
Aan prins *Antiochus*, die meê die strijd gevoeld.
Stiefmoeder, die wel mind, maar op geen schelmstuk doeld
Als *Fedra*, 'k zie de strijd gestuit, het bloed bedaard,
U, met dien braven zoon, tot 's vaders rust, gepaard.

HISTORIE.

Antiochus de I, bygenaamd *Soter*, zoon van de Syrische koning *Seleukus de I*, *Nikator* toegenaamd, beminde met een uitnemende tederheid zijn stiefmoeder *Stratonika*, dochter van de Macedonische koning *Demetrius Poliorcetes*. Durfde evenwel die opspraakelijke liefde aan niemand openbaaren. Dus smeet het verbergen deezer quelling de prins in het bed. 't Geen de koning dede treuren, ja het geheele hof, de dood van den quijnenden *Antiochus* verwachtende. Doch de geneesmeester *Erasistratus* brocht deeze verlegenheid te recht, en verjoeg het ongeval, dat het rijk over het hoofd scheen te hangen. Hy merkte, in het komen en weg gaan van *Stratonika*, zeer schielijke veranderingen in des princen weezen, ademtocht, en aderslag; en ondekte daar uit een ingekropt minnevuur. De vader, de reden van zijnes zoons krankheid verstaande, en weezende gewilliger in zijn vrouw als in zijn erfgenaam te verliezen, gaf den minnezieken *Stratonika* ten huwelijk.

Zie *Appianus*, in zijn Syrische oorlogszaaken; *Plutarchus* in het leven van *Demetrius*; *Diodorus Sicul.* inde *Peirescsiaansche* uittrekzelen, *Val. Maximus*, 5 B. 7 Hoofdst. *Quinault* in *Stratonika*, tragedie, &c.

VERKLAARINGE.

Stratonika] Het *Besluitschrift* van die van Smyrna, by *Seldenus* (in zijn Oxfortsche marmersteenen) geeft haar de naam van godin; en in het *Verbondschrift* van die van Smyrna en Magnesia; by den zelfden, word *Venus*, binnen Hierapolis gevierd, na haar de naam van *Venus Stratonicis* gegeven; van welke ook *Tacitus*, Jaarb. 3 B. 63 Hoofdst. gewaagd. Zie *Lucianus* van de Syrische *Venus*, of *Iuno*; gelijkze by *Plutarchus* in het leven van *Krassus* word genoemd.

M. Baudelot de *Dairval*, in zijn boek van het *Voordeel*, ontfangelyk uit het *Reizen*, verscheidene Griekſche Medalien van Asiatische vorsten en vorstinnen optellende, noemd ook die van *Stratonika*, gemaalin van de koning *Antiochus Soter*; doch, alzo my dezelve toch noch toe niet te vooren is gekoomen, zal het genoeg zijn dat ik het ten minsten heb aangeroerd.

Vorst] *Seleukus de* I, gelyk gezegt is (*Nikator* of Overwinnaar, wegens 23 door hem verkregene overwinningen, toegenaamd) was de zoon van *Antiochus*, de voornaamste der veldoversten van de Macedonische koning *Filippus*; of liever van *Apollo*, gelijk zijn moeder *Laodice* geloofde, volgens Justinus, 15 B. 4. Hoofdst. Ziet van zijn krygsbedryven *Appianus*, *Justinus*, *Diodor. Siculus*, *Plutarchus*, &c.

Op zekere medalien by meêrgenoemde *Vaillant* ontmoet hy ons ongebaard, en met een leeuwenhuid (naar de wyze der Macedonische koningen van *Hercules* quansuis afkomstig) overdekt: wiens ruggestuk een dreigende stier (de reden zie by *Appianus*) vertoond, nevens dit byschrift: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΣΕΛΕΥΚΟΥ, des konings *Seleuci*.

Zoon] Wiens afbeelding mede by *Vaillant* op een medalie is te zien, vertoonende hem ook ongebaard, en met den koninglyken hoofdband omgord, tusschen welke iets uitkykt dat ik liever voor een hoorn (de reden zie by *Spanhemius*) als voor een vleugel volgens *Vaillant*, zou aanneemen: op wiens verkeerde zyde *Apollo*, zijn ingebeelde grootvader, met pyl en boog gewapend zit; mede eenvoudig geteekend: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΝΤΙΟΧΟΥ, des konings *Antiochi*.

Rood] Vergelyk met dit eens het ontroeren van *Senekaas*, of *Racines*, of *Pradons Fedra*, en *Vondelens Jempsar*; doch voornaamelyk met de keiserinne *Fausta* van *Bern. Stephonius*, die haar (*Krispus*, zoon van *Konstantijn de Groote*, en haar stiefzoon, boven maaten beminnende, en echter, als deeze *Stratonica*, haar liefde verbergende) in het 3 toneel des 2 handels van zijn treurspel, dus beschryft:

Pal-

Pallet, ignescit, color
Non unus errat; similis attonito, modò
Exanimis albet vultus, amissas prior
Modò flamma vires reparat, & variâ vice,
Fugat & fugatur oris ingenui rubor.

Zy verbleekt, en staat weder als geheel in 't vuur; doch haar verf veranderd ieder oogenblik; dan is het weezen wit en dootsch; en dan brandend en ontsteeken; waar door het eerbaar rood haarer wangen, by beurten, weggaat en wederkomt.

Voeld] Dit zelve geval word van *Soranus*, in het leven van *Hippokrates*, *Perdikkas* de twaelfde koning van Macedonien toegeschreven; welke getuigd, dat hy op *Fyle*, de byzit van zijn overledene vader *Alexander*, zyn zin gezet hebbende mede swaarlyk krank was geworden; doch door de schranderheid van *Hippokrates* hersteld en genezen. Zie *Joh. Henr Meibomius* in het 20 Hoofdst. zyner *Verklaringen* over den *Eed* van *Hippokrates*.

Stiefmoeder] In de historie vind ik nergens dat zy op de prins in liefde was ontsteeken; maar ik heb, voor eenigen tyd, dit uit de treurspeelen der *Romanzieke* Franschen gehaald; die (terwijl zy alle grootsche voorvallen met hunne laffe minneryen bederven, en ontzenuwen) van der treurspelen oogwit geheelyk afdwaalen: want in het marmere zinnebeeld van de vergoding des Griekschen hoofddichters *Homerus* (door de Heer *Gisb. Kuper* zo onverbeterlyk uitgelegt) word het *Treurspel* in de gedaante van een man verbeeld, aangezien zy koningen, vorsten, en helden in hunne rampzaligheden vertoond; daar alleen het *Blijspel* (des ook in gemeld marmer als een vrouw verschynende) onteerde maagden en verliefde hoeren, in hunne minplegingen op het toneel doet verschynen, volgens *Laktantius*, 6 B. 20 Hoofst. zynes *Onderwijz*.

Fedra] Die wel op *Hippolytus*, haar stiefzoon, verliefde, doch (niet konnende tot haar oogmerk geraaken) hem valschelyk beschuldigde en ter dood brocht. Ziet, behalven genoemde Treurspeldichters, *Ovidius*, &c. de Sneldichters van het Griekshe *Bloemhof*, *Muretus*, *Sabæus*, &c. uit het *Bloemhof* vertaalde *Vollenhove* dit volgende.

De kuischeid en de min, twee nimmer eens gezinden,
Zijn 't eens, en worst'len om twee zielen te verslinden:
Want Fedra *raakt om hals door razend minnevier,*
En de ed'le kuischeid staat Hippolytus *zo dier.*

4. ZENOBIA,

naar de dood van Odenatus de wapens handelende.

Stravisse feras immitis amabat. Sil. 1 Bel. Pun.

DIt is *Zenobia*, vorstin der Palmyreenen;
Zet zy den silv'ren helm eens af, men ziet een vrouw;
En had haar boezem door de sluyer niet gescheenen,
'k Weet dat men, in dat staal, een krijgsman zoeken zou.

Zy proefde 'er kracht, in 't woud, op tijgers en leeuwinnen,
Dien zy de kop vergruisde, of in de lenden schoot.
De liefde zelf kon op die jageres niet winnen,
Een fiere weduwe naar *Odenatus* dood.

't Was dan geen wonder dat zy legers aan dorst voeren,
Egipten dreigen, en heel Azien beroeren.

HISTORIE.

Als onder de lafhertige en achtelooze bestiering des Roomschen ryks van den keiser *Gallienus*, in alle gewesten de veldoversten, door hulp der krygsknechten, tot vorsten zich opwierpen, regeerde *Odenatus* Palmyra, en de omliggende oostersche landen van Syrien. Zijn vrouw was *Septimia Zenobia*, in heldachtigheid, geleerdheid, en eerbaarheid uitmuntende; die zich van hem nooit liet bekennen als om te ontfangen, en ontfangen hebbende de mannelyken ommegang ten eenemaal ontweek. Haar man omgebracht zynde, nam zy, op de naam van haar zoonen, de regeeringe by der hand, met den koninglyken hoofdband en helm op het hoofd, en een purpere krygsmantel om de schouderen, in het leger verschynende. Oorlogde tegens de Persiaanen, Egiptenaaren, en Romeinen. Verwonnen, ten minsten verswakt zijnde, gafze zich over aan

den

ZENOBIE *Trebellius Pollio.*

den keizer *Aurelianus*, op voorwaarde dat zy met haare kinderen hem naar Romen moest vergezelschappen. Zy ging dan, benevens haar zoon *Vabalathus*, voor de triomfwagen van den keizer, met goude ketenen, gesteenten, en allerhande kostelykheid zo overladen, dat zy, om haar adem te hervatten, zomwijlen moest stand houden. Voorts is haar het leven geschonken, en vergund, met haar kinderen, op een hofstede ontrent de stad Tibur (niet verre van Romen) in eer en aanzien haar leven te verslyten.

Ziet *Trebell. Pollio* in het leven van haar en *Odenatus*, *Herodes*, *Tetrikus*, &c. *Flav. Vopiskus* in het leven van *Aurelianus*; *Okko*, *Mediobarbus*, *Patinus*, en andere uitleggers der Keiserlyke medalien, *Lipsius*, *Scudery*, *Le Moyne*, *Beverwyk*, &c. *Klaud. de Griek* in zijn treurspel van *Zenobia*; en de sneldichters, *Scaliger*, *Marino*, &c.

Verklaaringe.

Dit is] Zo plachten weleer de schilders, of beeldhouwers, onder de voornaamste beelden van hunne historietafereelen de naam te schryven; volgens getuigenis van *Pausanias* (10 B.) spreekende van het beeld van *Helenus*, in de schildery van Troies verwoesting, ook zonder het byschrift (schoon het'er nevens stond) te kennen. Alwaarom *Lucianus* (*in Herodot.*) in het tafereel, het Huwelyk van *Alexander de Groote* en *Roxane* verbeeldende, twyfeld van wat jongeling *Hefestion* ondersteund word; aangezien zyn naam daar niet staat by geschreven; gelyk dit word aangemerkt van dikmaals aangetrokkene *Kuperus* in de *verklaaring* der vergoding van *Homerus*.

Palmyreenen] Een oosterlijk landschap van Syrien, zyn naam dragende van de stad Palmyra; welke van *Plinius* (5 B. 25 Hoofdst.) wegens haare gelegenheid bovenmaaten word geroemd. Zy is gegeboud van de koning *Salomon*, en heet Thadmor in *Paralipomen.* 2 Hoofdst 8 veers; Zie mede *Josephus*, 8 B. 2 Hoofdst. der Joodsch. *Oudh.* Doch is naderhand door *Aurelianus*, overwinnaar van *Zenobia*, vernield en geslecht; volgens *Vopiskus* in het leven van dien keizer. Zie de Aanmerkingen van *Thomas de Pinedo* over het *Stederegister* van *Stefanus*.

Vrouw] Die (zich roemende afkomstig te zyn van *Ptolemëus*, zoon van *Mark. Antonius* en *Kleopatra*) deshalven deeze koningin tot een voorbeeld en richtsnoer haares levens neemt in de brief tot den keizer *Aurelianus*; te leezen by gemelde *Vopiskus*.

Op de medalien welke ons *Seguinus*, *Spanhemius*, en *Patinus* vertoonen, verschynt zy met overdekte schouders, omgeboogen hairlokken, en een myter op het voorhoofd; nevens dit opschrift: CEΠTIMIA ZHNOBIA CEB. De keiserin *Septimia Zenobia*: wiens ruggestuk draagd de beeldenis van de *Hoop* tusschen deeze letteren: L. E.

F 5 Ge-

Genoemde *Seguinus*, in de verklaringe zyner uitgezochte medalien, 2 Hoofdst. de 23 Medal. zeer geleerdelyk over de bynaam van *Septimia* redenerende, geloofd *Zenobia* uit een Roomsch geslacht gesprooten te zijn, en geeft ons in bedenkinge of *Septimius*, eene der moordenaaren van *Pompejus* de *Groote*, aan de *Ptolomeën* vermaagschapt, deeze overoude stamme in Syrien tot aan deeze vorstin niet heeft voortgeplant.

Helm] Ik volg het sneldicht *Scaliger* den ouden; handelende van *Semiramis* in deezer voegen:

Tolle gravem galeam, attollet se fœmina, solum
Tolle uterum, invenies corque animumque viri.

Neem den helm van het hoofd, en daar zal zich een vrouw opdoen; wend uw oogen van de teeldeelen af, en u zullen hier een manshert en een mannemoed bejegenen.

Krygsman] Ziet diergelyk een heldenaart in *Penthasilea* by *Q. Smyrnæus*, in *Kamilla* by *Virgilius*, in *Marfise* by *Ariosto*, en in *Klorinde* by den onvergelykelyken *Tasso*.

Woud] Ik vind dit nergens als in onze Afbeeldinge, ongetwyfeld met eên poëtische vryheid ontworpen en voltrokken. De poëten (volgens *Sokrates* by *Plato* in *Fedon*.) moeten versieren en niets naar de waarheid spreeken; het is haar gewoonte (zegt *Strabo*, 1 B. der *waereld beschr.*) in de historie haar aanvang te neemen, doch ook dezelve, met byvoegzels te vermeerderen, en een voegelyke cierlykheid te geven.

5. De

5. De Fransche Maagd,

haar eer verdedigende tegens de geweldenaar Amolon.

Liliumque non tactum. Martial. 5 lib 39 epigr.

OP lelien, als die, draagt Frankryk roem.
De kuischeid kon nooit hagelwitter schynen
Als op getooid met zulk een suivre bloem,
En in de schoot van zulk een armelyne.

Vorst *Amolon*, van tegenstand vermoeid,
Valt op zijn bed in slaap; zy vat den degen,
En quetst hem dat het bloed van 't leger vloeid.
Hy schreeuwd; de wacht houd deeze *Judith* tegen.

Neen, roept hy, laat haar gaan; indien ik sterf,
Mijn rykdom zy die kuische tot een erf.

Historie.

Zekere jonge dochter van Kampanje, een deel van Frankrijk, ten tyde van koning *Gontran*, ontrent het jaar 580, langen tijd gevryd en aangezocht van eenen hertog, *Amolon* geheeten, stond op het punt van, door zijn baldaadigheid, haar kuischeid te verliezen. Maar zy vermoeide hem, reeds door een geweldige dronk bevangen, zo met haar tegenstand, dat hy van slaap overwonnen, in zijn bed neder zeeg. Als wanneer zy zijn geweer trok van meeninge om hem het leven te beneemen. Doch hy wierd wakker in het treffen. En als, op het gerucht, de kamerlingen toeschooten, zo prees hy die maget, en beval dat men haar zou laten gaan, aangezien hy, naar zijn verdiensten zich vond gestraft. Zy wierd evenwel voor *Gontran* gebracht, die haar ook het ombrengen van *Amolon* met verwondering vergaf.

Ziet *Gregorius* Turonensis, 9 B. 27 Hoofdst. *Le Moyne*; &c.

VERKLAARINGE.

Lelien] Eenige schrijvers gevoelen het wapen der oude Franken te bestaan in 3 swarte padden, of vorschen, in een gulden veld, mogelijk met het byschrift; MIHI TERRA LACUSQUE, *Ik honde my op het vaste land en in de moerige poelen*; ter gedachtenis van de poelen, meeren, en moerassen, hunne allereerste schuilplaatzen: even gelijk, volgens *Makrobius*, de oude Alaanen, Schwaben, en Duitschen, een Kat (als het blazoen van hunne vryheid) in hunne vaandelen voerden.

Andere daarentegen meenen dat zy geen 3 vorschen, maar 3 kroonen in een zilver veld vertoonden: wat 'er af zy, 't is zeeker dat de Koning *Klodoveus* (*Hludwich* in de oude schriften) *Christen* geworden zijnde, 3 vergulde Leliën, in een blauw veld, van den hemel quansuis hem toegesonden, heeft aangenomen. Ziet de *Florus* Francicus van *Petr. Berthault*, 1 B. 18 Hoofdst.

Frankrijk] De Franken waaren eigentlijk vrye en franke Duitschers, die deeze hunne naam kreegen, toen ze onder het dekzel van 's vryheids schoone naam, het Roomsche juk afwierpen, en zich tegens den geweldigen meester opstelden. Ziet *Prokopius*, 1 B. des Gott. oorl. 3 B der Wend. Oorl. *Agathias*, *Jornandes*, &c. Lagen aan de zeestrand, van den Rhyn en de Elbe omringd en bepaald; erneerende zich met vrybuiten, volgens *Ammianus*, 27 B. *Orosius*, 32 B. *Mamertinus* in zijn lofreden &c. Haar naam, by Tacitus onbekend, wierd onder de Keizer *Gallienus* eerst gehoord; als wanneer zy zich van de Galliæ (hunne tegenwoordige woonplaatze) hebben meester gemaakt, verkiezende een zeer vruchtbaare en vaste grond voor hunne weeke moeren en onvruchtbaare woestenyen. Ziet, de *lofredenaars* van de Keizers *Diokletianus*, *Konstantius*, *Konstantinus*; en *Sidonius Apollinaris*, van zekere *Consentius* in deezer voegen schryvende:

Tu Vidrum, Vahalim, Visurgim, Albin,
Francorum et penitissimas paludes
Intrares, venerantibus Sicambris, &c.

Gy zoud moeten deurstappen de Vecht, de Waal, de Wezer, de Elbe, en der *Franken* binnenwaarts gelegene moerassen, daar u de *Sicambri* zouden ontzien.

Dus moeten immers de verwaande Franschen heden, in hunne verwyfde galanteryen, bekennen dat zy telgen en uitspruitzels

van

van onze voorvaders, de moedige en dappere Sicambri, Batavi, Frisii, Saxones, en Chauci; dat is, Overisalers, Zutfeners, Kleeflanders, Westfalingers, Embders, Bremers, Osenbruggers, Lingeners, Benthemers, Twenters, Drenthers en Friezen zyn. Ziet de *Batavia* van *Hadr Junius*, de Drentsche *Antiquiteiten* van *Joh. Pikkard*, &c.

Armelijn] De Natuurkundige zeggen dat dit dier (mus Ponticus van *Plinius* geheeten) met slijk en modder bebolwerkt, eer daar in beslooten wil blyven, en van honger sterven, als (een weg door die vuiligheid maakende) zyn hagelwitte vacht besmeuren: dus spreekt *Petrarcha*, in het *Zegelied* van de *Suiverheid*, van het zelve, als een zinnebeeld voor alle kuische verstrekkende, in deezer voegen:

't Zeegteeken in deez dapp're strijd zal zijn
In 't groene veld een witten armelijn.

Ziet zijn afbeeldinge by *Jak. Kats*, met het byschrift: *Malo mori quam fœdari*; 'k wil liever sterven als my besmetten; voorts de *Iconologia*, of uitbeelding des verstands van *Cæsar Ripa*, by Pudicitia of kuisheid; *Sylvest.* a *Petra Sancta*, de *Symbolis* Heroic. 1 B. 3 Hoofdst. &c.

Quetst] Diergelijk en by naar het zelve verhaald *Beverwijk* van eenes Advokaats dochter binnen Rijssel, tegens een Spaans edelman zich verweerende; 3 B, 6 Hoofdst.

6. GE-

6. GENOVEVA,

in het bosch omswervende.

nec mersus acerbis
Extat honos. Stat. 4 Thebaid.

ZIet hier de kuisheid zelf, de zuyv're GENOVEVE,
Noch, buiten kennis van *Ziegfridus*, in het leven:
Het byzijn van haar kroost verminderd haar verdriet,
In wiens gelaat zy den bedrogen Paltzgraaf ziet.

Onnozel kind! 't kon ook uw' moeder niet verveelen,
Wanneer uw' handjes haar bekreeten wangen streelen,
Wanneer uw' kleine mond haar traanen binnen slokt,
Terwyl u 't lieve rhee, met volle tepels, lokt.

Neen; neen: dit zielvermaak doet haar haar leet vergeeten:
Zy schynt van *Golo*, en zijn haat, niet meêr te weeten;
Zy wandeld, in dit dal, zo wel met u te vreên,
Als waar dit hol haar een paleis van marmersteen,

En 't onbesuysd geboomt een rijgel hofpilaaren.
O schoone! 't is een last zijn' oogen te bewaaren
Voor 't hagelwit albast van uw' ontbloote nek,
Yvoore schouderen, en boezem zonder vlek:

Doch, 'k voel zo haast geen vuur, door deeze le'en, ontstoken,
Of zijn geweld terstond, door dit gezicht, gebroken:
Uw' droefheid wederhoud myn wellust, en myn hand;
En bluscht, met traanen, dien onreedelijken brand.

HISTORIE.

Ziegfridus (gemeenlyk *Sifrooy* genoemd) uit de Hertogen van Braband afkomftig, Paltsgraaf van Trier, onder den wydberoemden *Karel Martell*, tegens de Sarazeenen te velde trekkende, gaf de belangens van het graaffchap en het hof aan zekeren *Golo*. Welke, na dat de Paltzgraaf naar Frankryk was vertrokken, tot oneer verzocht des zelven eerbaare huysvrouw *Genoveva*. Die, in haar mans afweezen, een zoon ter waereld had gebracht. *Golo*, tot zijn oogmerk niet geraaken konnende, befchuldigde haar van echtbreuk, als of dat kind by haar in onechte was ontfangen. Veroordeelde voor's, uit laft van *Sifrooy*, haar om, nevens haar kindeken, in een bofch, in een poel verdronken te worden. Doch die dit werk was aanbevoolen lieten haar leven, en brochten *Golo* 't vereifte bewys van haar onverdiende dood. Ondertusfchen fworf *Genoveva* in het woud, terwijl haar zuigeling van zeker ree dagelyks wierd gefpyft. In het vyfde jaar haares ballingfchaps, te weeten in het jaar onzes *Heeren* 750, ontmoete zy met haar kind den Paltsgraf, by toeval op de jagt zynde verdoold, die haar zo uit de onderlinge zamenfpraak, als wel aan zeker litteeken in haar aangezicht (eertyds ontfangen in Braband) wierd kennende, en met groote blydfchap weder ten hove brocht. Alwaar zy, den 7 April des zelven jaars, is overleden; na dat ter gedachtenis van deeze herkennis, een kerk, *Maria Sofpitatrix* (of Ons lieve Vrouwe de *Bewaardfter*) toegewyd, door *Sifrooy*, in het bofch waar opgerecht.

Ziet *Molanus*, *Andr. Brunnerus*, *Andr.* de *Boeye*, de oude *Regifters* van de *Karthuizers* te *Koblenz*, &c. de *Herftelde onnozelheid*, het treurfpel van *Anton. Franc. Wouthers*, &c.

VERKLAARINGE.

Ziegfridus] Het fchryven en leezen deezer naamen doet met elkens met een nieuwe eerbiedigheid onze Moedertaale bejegenen, die voorwaar in fchoonheid en vermogen noch de Griekfche, noch de Latynfche fpraak behoefd te wyken. Ten minften is zy de eerfte gelyk in de kracht der eigene naamen; welke, zynde koppelwoorden, uit een aloud Duitfch of Saxifch woord meerendeels hunne meeninge en beduideniffe ontfangen, als by voorbeeld;

Van *Gast* (dat is , een heerscher , en oppergebieder over het omgelegene land) komen de naamen van *Rada*gast , *Arbo*gast , *Winde*gast , *Sala*gast , *Hilde*gast , &c, by *Cæsar* , *Orosius* , *Claudianus*, &c. ons ontmoetende.

Van *Meyer* , *Maier* (*Maior domus* , opperhoofdmeester , en veldheer) komen die van *Ot*mar , *Virdo*mar , *Inducio*mar , *Segi*mer, &c. by *Livius* , *Tacitus* , &c. te vinden.

Van *Dieth* (volk) komt *Dieterich* , en zo voorts : gelijk van *Zige*, of *Ziege* , en *Frid* de naam van onze *Ziegfridus*; beteekenende *victoriosam pacem* , een zeeghaftige vrede.

Behalven dat ons veel oorspronkelijke woorden in de eigene naamen te vooren koomen , waar af de beduidenis t'eenemaal is verlooren en verduisterd ; gelijk als in *Arnulf*, *Rollo*, *Krodo* , *Golo* , &c.

De reden is dat onze Voorvaderen , alle de oorlog volgende , niets of zeer luttel (en dat noch in het Grieks volgens *Cesar* en *Tacitus*) beschreeven , en de voorvallende zaaken aan het geheugen van hunne zingende *Bardes* (waar af *Lucanus* , en *Ammianus*) overgaven.

Veel lichts evenwel hebben wy wegens de woorden in de naamen der landschappen , steden , dorpen , en vlekken zich op doende , herkregen , te weeten ; &c.

Haar (een hoogte verhevener als het omliggende land , en evenwel geen berg) in de Valte *Haar* by Kovorden.

Loo (een diergelijke hoogte) in Tonge*loo* aan de Berkel , Tessander*loo* aan de Demer, Tonger*loo* , Hulster*loo* , Schaker*loo*, &c.

Waart , *waert* , *woert* (laagland dat met hooge vloeden onderloopt) in Hol*wert* ontrent Kovorden ; Ruige*waard* , Ad*wert* , &c. by Groningen ; Lange*waart* en Hooge*woert* by Leiden ; voorts aan den Rhyn, Keizers*waart* , 's Graven*waart* , Stevens*waart* , Tile*waart* , Bommele*waart*; en ontrent het verdronken Zuid Holland , Mugge*waart*, Kievits*waart* , Eier*waart* , Krimper*waart* , &c.

Geest (een zandige plaat in groene weilanden) in Ende*geest*, Oest*geest* , de *Geest* , &c, ontrent Leiden.

Go , *Ga* , of *Gouw* , (land of grond) in Oster*go* , Wester*go* , &c. in Friesland; Hunsin*go* , Fivelin*go* , onder Groningen.

Gart , *gaard* , of *goort* (een hutt met boomen rondzom beplant) in Star*gart* , Bel*gart* , Brem*gart* , Or*gart* , Torp*gart* , Emel*gart* , Grammel*gart* , Ostrop*gart* , Ru*gart* , &c. in Jutland , op 't *eiland* Fuinen , en elders in die landstreek.

Brink (een groene doch onbezaaide grond) in *Brink*huyzen , Staal*brink*, &c. in Overisel en Westfalen.

Rode

Rode (afgebrande heide) in de dorpen tusschen de Elbe en de Weser, by Grubenhage, Mansfeld, &c. te weeten; Weis*rode*, Bleich*rode*, Olden*rode*, Bisper*rode*, Isen*rode*, Oster*rode*, Gresen*rode*, Hatsk*erode*. &c.

Doch de aangenaamheid deezer stoffe zou my hier van het spoor brengen, en dat zou misschien den Leezer onvermaakelijk zyn; nademaal de Duitsche taal met de nek word aangezien van die zich door de gewaande betooveringen van de laffe spraak der Franschen laaten verrukken.

En ging het wel eer ook zo binnen het welspreekend Romen niet, toen zy door der overheerde Grieken zeedelooze dertelheden en wellusten was ontzenuwd en verswakt? hoe walgden haare burgers, van hunne moedertaal, dat aanbiddelijke Latijn? *Juvenalis* klaagt 'er dus over in zijn 6 Schimpdicht:

Quid rancidius, quam quod se non putat ulla
Formosam, nisi quæ de Thuscâ Græcula facta est?
De Sulmonensi mera Cecropis? omnia Græcé,
Cum sit turpe magis nostris nescire Latinè.
Hoc sermone pavent, hoc iram, gaudia, curas,
Hoc cuncta effundunt animi secreta; quid ultrà?
Concumbunt Græcè. &c.

Dat (de zin onze tyden en het Frans spreeken zynde toegepast) te zeggen is: wat is 'er flordiger als dat een Nederlander geloofd zich niet aangenaam en bevallig te zyn, ten zy hy in een Fransman is herschept, en word van een zedige Amsterdammer een trippelende Parisiaan? Alles moet in het Fransch uitgesproken worden, daar het immers ons een uiterste schande is dat wy geen volkomen Duitsch verstaan In het Frans worden zy bevreest, vergramd, en verblyd; in het Frans ondekken zy aan malkanderen hunne geheimenissen. Wild gy meer? zy gaan ook slapen op zyn Frans, &c.

Dus zullen wy het gesprek over de voortreffelykheid onzen Moedertaale uitstellen, en den Leezer wyzen tot *Mark. Zuer.* van *Boxhorns* Antwoord op de *Vraagen* ontrent de Domburgsche *Nehallenia*, *Sim.* van *Leeuwens Batavia illustrata*, *Hadr. Junius*, *J. Pikkard*, &c.

Golo] Die wel schelmachtig uitvoerde het dreigement, waar mede *Tarquyn* de kuische *Lukretia* vervaard maakte, als hy eene der hofbedienden op het bed van *Genoveva* smeet en aldaar doorstak; volgens gemeld treurspel van de Hr. *Wouthers*.

Hospilaaren] De weergalooze dichter *P. K. Hoofd*, in zijn heerlyke

ſyke *Bato*, tempels en paleizen met een boſchagie vergelykende, ſchryft onder andere dit volgende:

Wat marmerſteene vloer zou ook zich konnen roemen
By voettapijt van kruid, geſpikkeld met haar bloemen?
Wat wanden rijk vermaald, of wat beeldhouwery,
Wat orde van gebou is zulke, datze by
Een ſchaduwrijke beemd in majeſteit mag halen?

En een weinig verder:

Wat zou het weezen by de pilers der boſchagien,
Zo rijzig, en gekapt met weelige plumagien
Van aartigvloeiend lof; by ſtammen nimmer los
Van klimop, geborduurd op groen fluweelen moſch?
Het koſtelijke koor zal de oogen haaſt verveelen,
Maar nimmermeer het friſch der ſcheemrige prieelen;
VVelk, als gy 't duizendmaal en duizendmaal beziet,
Van duizendmaal aanſchouwd op een geſtalte niet.

UNE *Dame Chrestienne & Françoise combat jusques a la mort pour sa chasteté. Greg: Turon: lib: 9. Cap: 27.*

UNE *Dame de Chipre, met le feu aux galeres des Turx. Thuanus lib: 49.*

7. De Nikoziaansche slavin,

doende het Turksche roofschip springen.

Hæc iam fœmineâ vidimus acta manu.
Martial. 6 spectac.

'tOUd Cyprus brom niet op de toorts van haar godin,
Die 's minnaars herten doet in dolle liefde branden;
Maar op de toorts, waar meê die dappere slavin
De plonderzieke Turk grootmoedig aan durfd randen.

Dus, Rome, staak de roem van uwe *Scevola*,
Alleen in 't offervuur verzengende zijn ving'ren;
Hier ziet men, op de strand, voor 't hoog Nikosia,
Door buskruids blikzemslag, een maagd aan flenters sling'ren.

Noem 't edel heldenhert; hoe heet die maagd? de *Faam*
Slechts peinzende op haar daad, vergat van vreugd haar naam.

HISTORIE.

Nikosia, een der beroemste landsteden van het eiland Cyprus, in het jaar 1571, door *Kara Mustafa*, krijgsoverste van Keizer *Selim de II*, na 15 stormen overweldigd zynde, wierd al het vermogen der burgeren de krijgsknechten ten roof gegeven, en zy zelve, met hunne vrouwen, zoonen, en dochteren gevangkelijk weggerukt. Onder de bloem der Cypersche jeugd, die men (benevens de kostelijkste buit) met 3 schepen naar Konstantinopolen wegvoerde, was een jonge dochter, de edelste der gevangenen. Deeze veinsde zich ziek te weezen, alleen om een middel uit te vinden van haar eer te

bewaaren, en haare lotgenooten van der overwinnaaren schimp en smaat te bevryen. Dus kreegze de vryheid van over het schip te mogen wandelen. Zy, dezelve gebruikende, vond gelegenheid om in de kruidkamer te komen, en vuur daar in te werpen. Waar op zy met het schip, al den roof, en zo wel de overwinnaars, als de overwonnene, is in de lucht gevlogen. Eenige weinige evenwel ontswommen hunne dood, naderhand geloofwaardige getuigen van deeze groothertige heldendaad.

Zie *Bizarus*, in zijn *Beschrijvinge* van den Cyperschen *oorlog*; *Thuanus*, 47 B. en *L. vanden Bosch*, in zijn *Oude Nieuws* der ondekte waereld, 20 Hoofdst. *Le Moyne*, &c.

VERKLAARINGE.

Godin] Verwonderens waardig is de overeenkomst der hedendaagsche Roomsche met de aloude heidenen van Italien en Griekenland.

Als de eerste onze Lieve Vrouwe in konstige histori tafereelen, of pronkbeelden, willen vertoonen, zo verbeelden zy een welgemaakt, zomtyds overprachtig, zomtyds heel zedig gekleed, vrouwmensch; daar in tegen deel hunne mirakuleuze Lieve Vrouwen van Loretten, Halle, en Scherpenheuvel, noch ermen, noch beenen, noch eenige leeden hebben; alleen ronden, gelyk een suikerbrood, spits opgaande; met hoofd en handen onkunstig opgeschikt.

Op de zelve wyze handelden de laetste (behalven *Apollo*, *Cybele*, *Diana*, *Iuno*, *Pallas*, *Ceres*, &c.) met de godinne *Venus*; hoe schoon word zy niet verbeeld op de zilvere medalien van de keizer *Iulius Cesar*, en de keizerinne *Etruscilla*! ja hoe bevallig en bekoorlyk was zy van marmersteen (het konstwerk van *Praxiteles*, waar af *Plinius* en *Lucianus*) by die van het eiland Knydus! en ondertusschen was haar beeld van mirakel by die van Pafos, op het eiland Cyprus, een maakzellooze steen, rond en spits opgaande gelyk een spijnappel, volgens *Tacitus*, 2 Hist. 3 Hoofdst. en *Maximus Tyrius*.

Op de medalien, by *Hub. Goltzius*, vind ik haar dus afgebeeld in het 25 tafereel zyner Eilanden; te weeten gelyk een pyramied opwaards opgaande, in het midden van een aanzienlyke tempel, met dit byschrift: ΚΟΙΝΟΝ ΚΥΠΡΙΩΝ, met gemeene stemmen van die van Cyprus.

Maar ziet eens hoe veel veiliger had gy, ô Roomsche (zo gy toch de verblinde heidenen in de godsdienst na woud volgen) de aloude Scythen en Duitschers, in plaatz van de Latynen of Grieken, tot uwe voorgangeren aangenomen.

Van

Van deeze schryft de staatkundige en zeer bereisde *Tacitus*, in het boek van der Duitschen zeden, 9 Hoofdst. dat zy noch beelden noch tempelen, in hunne godsdienst, gebruikten; als of zy, midden in hunne onweetenheid, merkten dat de oneindigheid van een *Godlyk* weezen in dusdanigen engte niet begrepen kon worden.

Het zelve doet der Dichteren *Hoofd*, in bovengenoemd treurspel van *Bato*, zijn boschpapinne *Zegemond* op deeze wyze zeggen:

De goedheên, die zich zelfs ons ooit te nut uitdeelden,
Verheffen wy als Goôn, maar eerenze in geen beelden.
Want sterflijk hoofd versierd (hoe diep het zich beraå)
Geen maakzel, of het gaat hunn' heerlikheid te na.
Ook zijn wy ongewoon 't geen dat zich niet begrypen:
Van al de waereld laat in tempels te benypen.
Maar wyen wel, tot eer des heiligheên, in 't woud
Een levendige kerk van ongekorven hout,
't Welk, met zijn telgen breed, en hemelhooge toppen,
Het dertel maakend licht bestaat den weg te stoppen;
En steld van binnen toe een akeligen dag,
Die 's menschen hart bestulpt met ootmoed en ontzag.

Doch ziet *Schedius* van der Duitschen *Afgoden*; *Saubertus* van der ouden *Offerhanden*; en *Boxhorn* in zijn *Antwoord* op de Vragen raakende de Zeelandsche *Nehallenia*.

Scevola] Van wiens welbekende daad (behalven de Roomsche Historieschryvers) *Manilius* 1 B. zyner *Sterrebeschryving*; *Silius* 8 B. der Punische Oorl. in de beschryving van een beschilderd schild, &c. *Martialis* I B. 22 Sneld. en 8 B. 30. Sneld. *Scaliger* de oude. *Hadr. Marius*, *Faust. Sabæus*, *Georg. Benedictus*, wiens sneldicht door *Vollenhove* in deezer voegen is verduitscht:

Haar hert heeft Porcia, *maar* Scevola *zijn hand*
Geroost met gloejend vuur: hy voeld, zy swelgt den brand.
Bei' waard hun vaderland; maar Porcia *met reden*
De waardste, hadze dit voor 't vaderland geleden.
Nu wint hy 't, die uit min voor 't vaderland dus leeft,
't Welk zy, haar man ter liefde, al stervende begeeft.

Nikosia] *Olf. Dapper* gevoeld (in de *Beschryvinge* der Eilanden van den Archipel en de Midlandsche Zee) dat Nikosia of Likosia van ouds Leuteon of Ledrum, en namaals Leucosia, is genoemd geweest: Maar *Thuanus*, het veroveren van Nikosia verhaalende, geloofd 47 B. dat men haar eertyds Tremithus noemde, en dat zy naderhand is aangegroeid uit de ruïnen van het gebuurige Amathus, door

Richard de I, koning van Engeland, vernield. Wie 't allerbeſt geraden heeft, dat ſtel ik aan de liefhebbers van de Landkaartkunde, welke ons deeze ſtad aanwyzen in het midden van Cyprus, aan de beek Pedeus, in de valleye Meſſaria geheeten.

Faam] Welke, om haar geſwindheid, met vleugels word afgebeeld; volgens *Virgil*, 4 B. *Æneid. Valer. Flakkus*, 2 B. *Argonaut. Klaudianus*, 2 B. van *Stilik*, &c. Alwaarom de ſchrandere ſneldichter *Anton. Tebaldeus* de paarden van *Frederik Gonzaga*, hertog van Mantua, wegens hunne ſnelheid willende roemen, de *Faam* op deeze wyze toeſpreekt:

Enceladi Cœique *ſoror, quæ, nuncia veri*
Et falſi, montes traücis et maria,
Vis fieri ſolito velocior? exue pennas,
Gonzagæ *que citis utere regis equis.*

O *Faam*, zuſter van de reuzen *Ceus* en *Enceladus*, die bergen en zeën overtrekt om overal zo waarheid als logen te verkondigen, wild gy geſwinder uw boodſchappen doen? leg uw wieken neder, en gebruik de ſnelle paarden van den hertog *Gonzaga*.

Ziet by *Seb. Erizzo*, en *Ceſar Ripa*, in zijn *Iconologiâ*, zekere Griekſche medalie van *Antinous*, waar op *Merkurius* een vliegend paard by de toom vaſt houd; by hem de *Fama Chiara*, of de doorluchtige naam, zinnebeeldig beteekenende.

Fama

THIEN-

Thiende Inhoud.

Onkuischeid.

1. KLEOPATRA,

koninginne van Egipten, boeleerende met Markus Antonius.

*Omni
Veste procul jactâ.* Ovid. 4 Metam.

VErgaap u langer niet aan Lesbiaansche vrouwen;
Maar wil de geilheid van die koningin aanschouwen;
Die trotze en weelige, die, zonder eenig kleed,
Hier naar de slaapkoets van de Roomsche *Bacchus* treed,
Om, met het poezel naakt der blanke ledemaaten,
Hem op te houden, die misschien haar zou verlaaten,
Terwijl *Oktavius* zich tot den strijd bereid,
Wiens zuster, vruchteloos, met traanen, voor hem pleit.
't Gelukt die *Venus*; zy raakt hem niet met haar handen,
Of 't halfgesmoorde vuur begint op nieuw te branden,
Waar door hy de oorlog en *Oktavius* veracht.
Zie daar de Deugd door weelde en dertelheid versmacht!

Historie.

Kleopatra, uit het aloud geslacht der Egiptische *Ptolemeën* afgedaald, was de dochter van *Ptolemeus Dionysus*, en ge-

maalin (volgens het onwettig gebruik deezer koningen) van haar broeder *Ptolemeus.* Vermaard meêr door het bekoorlijke van naar schranderheyt, als het aanlokkelijke van haar schoonheid. Als de zegepraalende *Cesar*, na de dood van *Pompejus*, in Egipten lande, zo bezocht zy hem op een overgeile wijze, en wierd zijn byzit. Na wiens dood zy den drieman *Markus Antonius*, in zijn veldtogt naar de Parthen, aantrof, en, met haar dertelheden en overdaad, van *Oktavia*, zijn deugdzaame vrouw, t'eenemaal vervreemde. Maar dit verwekte een oorlog tusschen hem en haar broeder, zijn amptgenoot, *Oktavius.* Welke by Aktium, (den vermaarden uithoek van Epieren, heden Cabo Figalo geheeten) met een zeeslag eindigde. Alzo *Antonius* en *Kleopatra* schandelijk de vlucht naamen. Na deeze nederlaag zocht zy *Oktavius* tot haar te trekken. Doch de kuische veldheer walgde van haare dertelheid. Des zy, na dat *Antonius* in zijn eigen swaard was gevallen, met het vergif van een adder zich zelven heeft omgebrocht.

Ziet *Plutarch* in het leven van *Ces.* en *Anton. Dio*, *Paterkulus*, *Florus*, *Suetonius*, en *Lav. Torrentius* zijn verklaarder, *Mart. Scook* in *August.* *Jak. Filip. Bergomensis*, *Koffeteau*, *Scudery*, *Beverwyk*, &c. *Balthas. Castilionæus*, en Sr. *de la Chapelle*; &c. *Jak. Kats*, in zijn Trouwring, *Marino*, *Segetus*, &c.

VERKLAARINGE.

Lesbiaansche] Te weeten *Sappho* en haaren aanhang; wegens haare buitensporige oneerbaarheid genoegzaam bekend in de schriften van de minnedichter *Ovidius.* Ziet de Lesbiaansche medalien by *Hub. Goltzius*, in het 14 Tafereel van de Griekfche eilanden.

Bacchus] Tot zo verre was *Antonius* van de Roomsche zedigheid ontaard, dat hy zich niet schaamde met een kroon van klimop op het hoofd, gelijk een *Nieuwe Bacchus*, Alexandrien in te ryden; volgens de getuygenis van *Paterculus*, 2 B. 82 Hoofdst. *Dio* 48 B. *Plutarchus.*

Onder der Antoniën geslachtpenningen by *Fulv. Ursinus* ontmoet ons eene waar op het hoofd van *Markus Antonius*, met klimop gekroond, nevens een wicchelstaf, binnen een krans van klimop, staat afgebeeld; dus geteekend: M. ANTONIUS. IMP. COS. DESIG. ITER. ET. TERT. *M. Antonius*, veldheer, anders

der- en derde-maal verkoozen *Burgemeester*. Verbeeldende de averechtsche zyde een vrouwenhoofd op een offerkist staande tusschen twee slangen; nevens deeze letteren: IIIVIR R. P. C. *Drieman* om den *Staat* vast te stellen Zie mede *Spanhemius*, in het 5 Deel van meermaalen aangetrokken boek.

Zuster] *Oktavia*, die op allerhande wyzen *Antonius* van *Kleopatra* poogde af te trekken, en hem weder met *Oktavius* te versoenen; doch hoe zy ook ontrent haar man arbeide, de koningin van Egipten bleef meester van hert en zyn genegenheden. Zie *Plutarchus*.

Zy is te beschouwen op zeekere opmerkenswaardige penning by de keurige *Petr. Seguinus*; staande haar hoofd tegens die van *Oktavius* en *Antonius* over: wiens ruggestuk het Siciliaansche teeken van drie scheenbeenen nevens een oorlogschip vertoond; en daar nevens dit afgebroken byschrift: --- ITER. PRAEF.

* Gemelde *Seguinus* geloofd die ter gedachtenis van haar huwelijk, en het verbond, binnen Brundusium, tusschen die beide veldheeren gesloten, geslagen te zyn.

Venus] In wiens gedaante en gewaad *Kleopatra* allereerst *Antonius*, op de rieviere Cydnus in Cilicien, ontmoete, volgens *Plutarchus*; doch zy heeft naderhand ook, zo de zelve getuigd, de naam en kleding van de *Nieuwe Isis* (gelijk *Antonius* die van *Osiris*) spottelijk aangenoomen: Ziet de Heer *Kupers* verklaaring over zeker uitgekipt *Opschrift*; *Spanhemius* op boven genoemde plaats; en de uitlegginge van *Joh. Faber* van Bamberg over de afbeeldingen der *Doorluchtige Mannen* en *Vrouwen* van *Fulv. Ursinus*.

Haar hoofd verschynt op drie verscheidene manieren op de medalien van *Mark. Antonius*, onder de geslachtpenningen van gemelde *Ursinus*:

I. Op het ruggestuk alleen, met een myter, en de hairen zaamen gewrongen; staande een scheepssteven ontrent haar borst; nevens dit hovaardig byschrift: REGINAE REGUM FILIORUM REGUM CLEOPATRAE; Ter eeren van de koningin der koningen, (versta *Ptolemaeus Caesario*, *Alexander* en *Kleopatra*) zoonen der koningen, (te weeten *Julius Cesar* en *Mark. Antonius*) *Kleopatra*: verschynende op de andere zyde het hoofd van *Antonius*, met een Armenische kroon ontrent zyn nek; dus omschreeven: ANTONI. ARMENIA DEVICTA, *Antonius*, Armenien overheerd.

II. Tegens dat van *Antonius* over, met een muts gedekt, om den hals gepaereld; staande ontrent haar nek een scheepssteven; dus geteekend: M. ANT. IMP. IT. COS. DESIG. IIIVIR R. P. C. *M. Antonius*; andermaal veldheer, verkoozen *Burgemeester*,

meester, *Drieman* om den *Staat* vast te stellen : op wiens ruggestuk een zeilend oorlogschip gezien word, en ontrent haar deeze letteren : PRAEF. CLASS. F. C. *Gebieder* (*Gebietster* volgens de verklaaringe van *Patinus*) van de vloot.

III. Met dat van *Antonius* vereenigd, en als zamengejokt ; met den koninglyken hoofdband vercierd, en om den hals bepaereld ; dus geteekend : M. ANTON... CLEOP... Op wiens verkeerde zy mede een zeilend oorlogsschip, en weder deeze letteren gezien worden, PRAEP. CLASS.

Dertelheid] Hoe schandelyk en vloekwaardig haar oneerbaar leven by de schryvers word aangeteekend, haar edelmoedig sterven hebbenze echter gepreezen, en bynaar benyd : want als zy merkte dat zy de kroon verliezen moest, en *Oktavius* haar, gelyk een slavinne, in triumf voor zyn wagen wilde doen gaan, zo heeft zy, om die schande te ontwyken, haar zelven omgebrocht. Zie *Plutarchus*, *Florus*, *Horatius*, die (1 B 37. *Lierz.*) dus van haar opsnyd :

Deliberatâ morte ferocior ;
Sævis liburnis scilicet invidens
Privata deduci superbo
Non humilis mulier triumpho.

Moediger zynde geworden op een voorbedachte dood, heete zy het onverdragelyk van een hoogedel geslacht te zyn, en, gelyk een geringe slavin, van een opgeblazen overwinnaar, in triumf gevoerd te moeten worden.

En *Statius*, Sylv. 3 B. in het Afscheiddicht van *Metius Celer*, op deeze wyze haar roemende :

Blando quâ mersa veneno
Actias Ausonias fugit Cleopatra *catenas.*

Door een slaapverwekkend fenyn omkoomende ontweek de overheerde *Kleopatra* de Roomsche ketenen.

Ja *Thom. Segetus* doet daarom haar vrymoedig den overwinnaar aanspreeken in een sneldicht, door *Vollenhove* in deezer voegen vertaald :

Acht gy me dan, Romein, van inborst zo veraard,
(My, konings moeder en uit koningen gesprooten,
VViens rykstaf Rome zelf noch onlangs heeft vervaard,
De grootste van Antoons *en* Cesars *bedgenooten)*

Dat

Dat ik, uit levensluſt, uw vrolik zegefeeſt
Zou cieren tot mijn hoon? ô neen, uw Rome teelde
Geen Roomſche moed alleen. Een vrouw, niet laag van geeſt,
Zelf van Kanopus *land, door dertelheid en weelde*
Befaamd, gaat mannen voor. Uw zege zelf, hoe groot
En heerlijk, Ceſar, *mag niet haalen by mijn dood!*

Maar de manier van haar dood aangaande verſchillen de ſchryvers ongemeen van malkanderen, alhoewel tot zo verre overeenkomende dat zy door vergif is geſtorven.

Florus, *Virgilius*, *Horatius* &c. gelooven dat zy door het byten van een adder is omgekoomen: en hier doet zich weder een tweede verſchil op; aangezien zommige ſtellen dat zy in den erm, en zommige dat zy inde borſt wierd gewond.

Voor het eerſte gevoelen pleit *Petr. Viktorins*, die de aloude verzegelſteengravers en de hedendaagſche hiſtorieſchilders beriſpt dat zy *Kleopatra* met adders op de borſt vertoonen; Zie by *Leonard. Auguſtini* het 78 beeld van het 1 D. zynes *Beeldeboeks*, door *Jak. Gronovius* verklaard; en by *Abrah. Gorlæus*, het 146 beeld van het 2 D. zyner *Verzegelſteenbeelden:* en alhoewel *Baldus Angelus Abbatius* hem weder beriſpt; geloovende waarſchynlyk te zyn, dat zy den aſpis op haar borſten gezet heeft, zo word hy echter geleerdelyk verdedigd van *Kaſp. Hofmannus*, *Variar. Lectionum* I Lib. Ziet mede *Thom. Broun*, 5 B. 12 Hoofdſt. zyner *Algemeene Dwaalingen.*

De overwinnaar *Oktavius* heeft het voorſte gevoelen aangenoomen; doende, volgens *Plutarchus*, het beeld van *Kleopatra*, met een adder aan haar erm, voor zyn zegekoets dragen,

Van welke afbeelding *Propertius*, 2 B. 9 D. in deezer voegen ſpreekt:

Brachia ſpectavi ſacris admorſa colubris,
Et trahere occult um membra ſoporis iter.

Ik heb de aan *Iſis* geheiligde ſlangen aan haar ermen gezien, en de koninginne zelf als van een aangenaame ſlaap bevangen.

Plutarchus ſchryft dat eenige meenen dat men in een mand vol vygebladen, of in een waterkruik, een adder tot *Kleopatra* heeft gebracht; dat evenwel in haar vertrek nergens zulk een dier is gevonden: alwaarom *Dio*, en de Schryver des boeks aan *Piſo* van den *Theriaak*, getuigen dat zy haar arm met een hairnaald gequetſt, en daar op de wond, met het fenyn van een aſpis, vergiftigd heeft. En hier mede komt *Plutarchus* over een, verhaelende, dat zy fenyn in een uitgehold ſcheermes, tuſſchen haar vlechten verborgen had bewaard. Zie *Francis. Rhedi* in zijn Aanmerkingen over de Adderen.

ELF-

ELFDE INHOUD.

Goedaartigheid en Wraakeloosheid.

1. FANNIA,

herbergende de gevangene Marius.

Animis odia damnata excidant. Senec. Thyest.

Zy spreekt:

GY zijt gevangen, en aan *Fannia* gegeven;
'k Bezit dien rechter, die zo streng en vinnig was:
Maar, ô rampzalige, begeerde ik nu uw leven
'k Waar onmedogender als 't Minturneesch moeras!

Neen; kan mijn hert de smaat van 't vonnis niet verswelgen,
'k Wil *Marius* niet als in 't rechterampt verdelgen.

HISTORIE.

Kajus Titinnius van *Minturnen*, zocht zijn huysvrouw *Fannia*, van wien hy wegens begaane echtbreuk was afgescheiden, ook haar middelen te onthouden. De Burgemeester *Marius*, hier over te recht gezeten zijnde, veroordeelde haar alle beide; belastende hem de goederen weder over te geven, en haar in een swaare geldboete beslaande: Als nu *Marius*, van de Roomsche Raad vyand verklaard, in de moerassen by Minturnen zich had versteeken, doch van de stedelingen daar uitgetrokken, gevangkelijk naar de stad gevoerd, en in het huys van *Fannia* in verzekering was gesteld, zo toonde zy geen geheugenis van het verledene te hebben, bejegende hem

met

met alle beleefdheid, en bezorgde alle het geene tot zijn nooddruft wierd vereischt.

Ziet *Plutarchus* in het leven van *Marius*, *Valer. Maximus* 8 B. 2 Hoofdst. 3 voorb. *Appianus* 1 B. der *Burgerlijk.* Oorlogen.

VERKLAARINGE.

Gy] *Kajus Marius* uit een gering geslacht van Arpinum voortgekoomen, is byzonderlyk by de Roomsche schryvers bekend door zijn zevende *Burgemeesterschap*; een deftige eertytel die voor hem geen Romein heeft mogen gebeuren: maar gelyk hy door zijn oorlogsdaden en overwinningen den Roomschen *Staat* zeer verplichte, daarom ook tweemaal triumfeerde, en het tweede, derde, en vyfde *Burgemeesterschap*, in zijn afweezen, verdiende; zo heeft hy het eerste en het vierde door bedrog verkregen, het zeste met geld gekocht; het zevende, met openbaard geweld genoomen en met gruwzaame moorderyen bezoedeld en bevlekt; doch bekleede het laatste slechts weinige dagen, volgens de getuigenis van *Plutarchus*, *Appianus* 1 B. des Burgerl. Oorlog; *Paterkulus*, 2 B. 19 Hoofdst, *Florus*, 3 B. 21 Hoofdst. *Livius*, 77 Inhoud; *Cicero*, in zijn redenen voor *Sextius*, en tegens *Piso*; *Orosius*, 5 B. 19 Hoofdst. &c. en hierom word hy een gelukkig booswicht geheeten van *Augustinus*; 23 Hoofd 2 B. des werks van *Godsstad*; gelyk dat van meergepreezene *Vollenhove* by zeker gelukwenschvaers is aangetekend.

By de medalien van de Heer *Guelielm. Goësius* was onder de geslachtpenningen der *Mariën* eene (by *Fulv. Ursinus* noch *Kar. Patinus* te vinden) waar op *Marius* vertoond wierd, ongebaard, kaal van voor-en ruyg van achter-hoofd; nevens dit byschrift: Cos. VII. voor de zevende maal *Burgemeester*: staande op het ruggestuk een opgerechte wapentronk, dus geteekend: VIC. CIM. ter gedachtenis van de verdelgde *Cimbers*, die met een leger van 30000 mannen in Italien waaren gevallen,

Minturneesch] Minturnen was een stad in Latium, een gedeelte van Italien, op de grenzen van Kampanien, een weinig boven de mond van de rivier Liris, nu Garigliano geheeten: is te eenemaal verwoest, hebbende alleen eenige overblyfzelen van een ronde schouburg, een tooren, en een waterleidinge behouden; en een overvaart, heden, tusschen de vernielde steden Formie en Sinuesse, met de naam La barca del Garigliano, aanmerkelyk: behalven dat uit haar ruïnen het stedeken Trajetto haar oorsprong neemt.

Moeras] Ziet de genoemde schrijvers, en *Lukanus*, 2 B. des Farsalisch. oorlogs, onder andere, dit van hem schrijvende:

Post Teutonicos Lybicosque triumphos
Exul limosâ Marius *caput abdidit ulvâ.*

Na de Cimbersche en Numidische triumfen heeft de in ballingschap gezondene *Marius* zich in het modderige lisch der moerassen moeten versteeken: en *Ovidius* 3 *Pontische* B. des 4 B. op deeze wijze wijze hem gedenkende:

Ille Jugurthino *clarus Cimbroque triumpho,*
Quo victrix toties consule Roma fuit,
In coeno Marius *jacuit, cannâque palustri,*
Pertulit et tanto multa pudenda viro.

Die *Marius*, door de Numidische en Cimbersche triumfen zo wijd beroemd; in wiens burgemeesterschap Rome zo dikmaals haare vyanden overheerde, die moest in de slijkerige biesbosschen der moerassen zich verschuilen, en elenden en rampen uitstaan, waarelijk te onverdraagelijk voor zulk een man.

Onder welke geensins het geringste is, dat hy, in Afrika, onder de ruïnen, en op het puin van het vernielde Karthago, van gebedeld brood heeft moeten leven.

Ziet zijn ongevallen van *Iuvenalis* (10 Schimpd.) dus opgeteld:

Exilium, et carcer, Minturnarumque paludes,
Et mendicatus victâ Carthagine panis,
Hinc causas habuêre.

Door het loflyk konstgenoodschap van *Nil volentibus ardunm* vertaald, en berymd:

VVat heeft toch Marius *in ballingschap verzonden?*
VVat heeft in kluisters en in boeyens hem gebonden?
VVat deed hem schuilen in morasschen, vol gevaar,
En maakte, dat hy moest, gelijk een bedelaar,
In het verwonnene Karthago brood gaan bidden?

Een grootsch voorwerp voor de Historieschilders; alwaar om ik hem als een schouwspel der waereldsche veranderingen, (Zie *Valer. Maximus*, 6 B. 9 Hoofdst.) op het overschot van het verwoeste Karthago zittende, in een Tafereel heb gebracht; het geen men, te zyner tyd, zal vinden in myn GALLERYE der uitmuntende MANNEN.

2. KON-

2. KONSTANTIA,

haaren vyand vergeevende de dood van Konradijn.

Respuere offensas facilis. Claud. 2 Stilic.

'T WAs *Karels* vader die prins *Konradijn* dêe ſterven.
Dus treed die jongeling naar 't zelfde moordſchavot,
Om 't, ook onſchuldig, met zijn koſtlijk bloed te verven,
Vrymoedig, en te vrêen met 's oorlogs wreede lot.

Blijf ſtaan; *Konſtantia*, Salerne, ſchenkt u 't leven!
Gy zult niet ſterven om uws vaders euveldaân;
De wijze koningin wil wreeken door vergeven,
En haar doodvyanden met vriendſchap tegen gaan.

Dus is ze een *Livia*; neen, die moet voor haar ſtrijken,
Gelijk 't een heiden paſt voor *Chriſtenen* te wijken.

HISTORIE.

De rampzalige *Konradijn*, door *Karel* van Anjou geſlagen, en gevangen, wierd, benevens zijn boezemvriend *Frederik* van Ooſtenrijk, op het aanraden van Paus *Klemens de IV*, in het jaar 1268. het 17 zijner ouderdoms, binnen Napels opentlijk onthalſt. Doch die wreedheid is, 14 jaaren daar na, gewrooken met de Siciliaanſche *Veſperen*; waar in, op het luyden der *Veſperklok*, omtrent de 18000 Franſchen, in Sicilien zijn omgebracht. Als wanneer dit eiland *Petrus* van Arragon, aan *Konſtantia* (dochter van *Manfredus*, *Konradijns* vaders baſtaardbroeder) getrouwd, tot koning heeft aangenoomen. Weinige tijd hier na ving *Roger. Doria*, de ammiraal van koning *Petrus*, de jonge *Karel*, prins van Salerne, zoon van *Karel van Anjou*, in een zeeſlag. Het geen de vader, in het jaar 1284, van hertzeer

en mismoedigheid dede sterven. Voorts wierd de prins, uit last van *Petrus* en *Konstantia*, de dood aangezegt; die zich verblijde dat hy, zijnde onschuldig, op die dag, op welke de *Heere Christus* onschuldig was ter dood gebracht, uit het leven zou scheiden. Maar *Konstantia* zijn verduldigheid verstaande, wil, zeize, de prins van Salerne, ten aanzien van de goede Vrydag, met genoegen sterven, ik wil, ten aanzien van die op deze dag overleden is, hem bermhertigheid bewijzen. Brocht hier op te weeg, dat hy, in het jaar 1288, tegens de wil van het geheele rijk, op vrye voeten wierd gesteld.

Ziet *Pandulf Kollenutius*, 5 B. der Napolitaansche geschied. *Thom. Fazelius* 2 D. der Siciliaansche geschied. 8 B. 3 Hoofdst. *Kuspinianus* in het leven van *Koenr. Ritius* van de Siciliaansche koningen: *Paul. Emylius* van der Franken krijgsbedrijven; De Suabische Jaarregisters; de Chronijken van *Karrio*, *Godfried*, en *Kalvisius*; *Just. Lipsius* in zijn *Staatkundige* Vermaaningen; *Zwingelius* in zijn *Tooneel* des Menschelijken levens; *Fulgosius*; *Nauklerins*, *Iak. de Strada*, *Guazzo*, *P. Motna*, *Beverwijk*, &c. de *Konradinus*, treurspel van *Vernulæus*, de *Konstantia*, treurspel van Pater *L'Abuis*, *Konradyns* brief aan zijn Moeder, van Pater *Jak. Bidermannus*, &c.

VERKLAARINGE.

Konradyn] Zoon van keizer *Koenraad* de II, *Frederiks* zoon; en *Elizabeths*, *Otto* van Beyerens dochter: word eigentlyk van de Duitschen *Koenraad*, doch van de Italianen, hem weinig achtende, *Konradino*, dat is, *Koenraadje*, spotsgewyze geheeten.

Sterven] Op 3 valsche beschuldigingen, als 1. Dat hy *Karel* van Anjou naar het leven had gestaan; 2. Dat de rust van de *Kerk* door hem was gestoord; en 3. Dat hy zich de naam van koning van Napels had aangemaatigd. Ziet myn KONRADYN, in welke treurspel ik alles, wat het leven en de dood van dien ongelukkigen prins aangaat (niet zonder toedoen van LAMB. BIDLO, groot oefenaar der aloude en hedendaagsche Letterkunde) uit de bovengenoemde schryvers heb verzameld.

'T Zelf-

't Zelfde] By manier van bedreiging laat ik de rampzalige Prins in het 3 Ton. van het 3 Bedr. mynes treurspels van deeze op volgende wyze spreeken:

Al 't geen aan ons gebeurd, kan aan zijn kroost geschiën.
Zijn zoon, prins Karel, *kan ook uit een veldslag vliên;*
Men kan hem vangen, en ook in eenen kerker storten,
En, met de zelfde byl, zijn levensdraad verkorten.
O Frederik, *die hy tot onze nek bereid!*

Livia] Deeze ziende dat de wreedheid van *Augustus* ontrent de muitelingen en zamensweerders meêr schade als voordeel aanbrocht, ried haar man met bermhertigheid en vriendschap de vloekverwanten tot hunne plicht te brengen. Alwaarom hy ook *Luc. Kornelius Cinna*, dochters kind van *Pompejus* de *Groote*, den toeleg op zyn leven genadig heeft quytgescholden; volgens het verhaal van *Dio*, *Seneka*, en de latere schryvers, *Beverwyk*; *Petr. Korneille* in *Cinna* Tragedie; *Paffenrode* in het treuspel van *Arkel*, &c.

Twaalfde Inhoud.

Gramſchap en Wraakgierigheid.

1. ANTIOPA,

pogende het echtſchenden van Theſeus te wreeken.

Conjux viduata tædis
Ardet et odit. Senec. Med.

ZO valt een boſchleeuwin op haar beſpringers aan,
Gereed haar klauw en tand hen in het hert te ſlaan.
Vlie *Theſeus*, tempel noch altaar zal u bevryen
Voor de *Amazoone*, en haar gezarde razernyen!
Alcides reisgenoot, ſtaak deeze tweede trouw,
Is *Minos* krooſt uw bruid, *Antiope* is uw vrouw,
Die, u noch minnende in haar onverduldig wreeken,
Alleen uw minnaares het hart poogd af te ſteeken.
Doch 't miſt haar; *Theſeus*, trek geen ſwaard; zie wat ge doet?
Trouwlooze! ondankbaare! ach, daar wenteldze in haar bloed!
Puikſchilders! nu aan 't werk met verſche konſtpinceelen;
Hier vloeid een ſchoone verf tot droeve tafereelen!

HISTORIE.

Herkules de koninginne der *Amazoonen*, *Hippolyte*, met geweld ten huwelyk eiſchende, trok met een groote krygsmagt naar Pontus, om haar te beoorlogen. Op welke reis *Theſeus*, zoon van *Egeus* der Athenienſeren koning, of liever *Neptunus*, hem verzelde. Die (terwyl *Hippolyte* naar de Faſis vluchte) *Antiopa*, haar zuſter, gevangen kreeg,

ANTIOPE. Plútarch. in Thes.

kreeg, naar Griekenland met zich voerde, ten wyve nam, en by haar *Hippolytus* teelde. Hier uit rees de vermaarde oorlog der *Amazoonen*, die, onder *Hippolyte*, in Europa vallende gewapenderhand de geroofde *Antiopa* poogden weder te halen. Doch zy sneuvelden, voor het grootste gedeelte, in het veld van Marathon, in de eerste veldslag. En *Hippolyte* week naar Megara, daar de nasmert van de nederlaage haar leven eindigde. Naderhand trok *Theseus* (om zijns vaders onderdaanen van de last, hen door koning Minos opgelegt, te bevryen) naar het eiland Kreten. Keerde overwinnaar weder met des konings dochters *Ariadne* en *Fedra*. De eerste (hoewel de voornaamste oorzaak zijner overwinningen) liet hy achter op het eiland Naxus. De tweede met zich naar Athenen voerende om te trouwen. Maar dit was de *Amazoone* getergd. Welke, op den trouwdag, met haaren aanhang, in den tempel dringt, en op *Fedra* aan valt. Doch, in het treffen missende word zy van den echtschendenden bruidegom doorsteeken.

Ziet den dichter van *Theseïs* by *Plutarchus*, in het leven van *Theseus*; *Arrianus*, in de veldtogt van *Alexander* de *Groote*; *Lykofron*, in *Kassandra*; *Isokrates* in Panathenaïco; *Ovidius* in *Fedraas* brief; *Seneca*, in het Treurspel van *Hippolytus*; *Pausanias* in de Attische zaaken; *Joh. Meursius*, in zijn *Theseus*; *Petr. Petitus*, van der *Amazoonen* leven en krygshandel, &c.

VERKLAARINGE.

Boschleeuwin] By *Juvenalis* (6 schimpd.) is een vergramde vrouw *orbâ tygride pejor*, boozer als een tygerin, die men haar jongen heeft ontroofd; maar *Ovidius* vergelijkt haar by alles by naar wat zich in de wildernissen boos en woedende vertoond (2 B. van de Minnekonst) in deezer voegen:

Sed neque fulvus aper mediâ tam sævus in irâ est,
Fulmineo rapidos dum rotat ore canes;
Nec lea cum catulis lactentibus ubera præbet;
Nec brevis ignaro vipera læsa pede.

Geen everswyn, midden in zyn grimmigheid, de jagthonden met zyn verhitte houwers vermorzelende; noch leeuwin, haare jongen de

borst toereikende; noch adder onverziens met de voet getreeden, was immer zo toornig en verbolgen.

Amazoone] De schryvers twyfelen zomtijds of daar ooit een geheel volk, *Amazoonen* geheeten, in de waereld is geweest; doch worden hier in geleerdelijk onderrecht van *Petr. Petitus* in zyn geschrift van der *Amazoonen* wezenheid en bedryven in vreede en oorlog. Het gemeen gevoelen echter is,

I. Dat zy in Kappadocien, binnen en ontrent de stad Themiscyra, en de rievier Thermodoon, haar verblysplaatz hebben gehad. Zie *Strabo*, 12 B. van zyn Waereldbeschryving. &c.

II. Dat zy (daar zy haar naam afdragen, alzo μάζων een borst beteekend) haar rechter borst (om den arm van die zyde dus vaster en sterker te maaken) niet afgebrand, maar met kruidzappen en windzelen kleen gehouden hebben; volgens *Hippokrates*, van de Locht, &c. *Galenus*, over des 7 deels 43 Kortbondige spreuk van *Hippokrat.* &c. tegens de meeninge van *Strabo*, *Justinus*, *Eustathius*, *Isidorus*, &c.

III. Dat haare wapenen zyn geweest een Byl; volgens *Arrianus* in de veldtogt van *Alexander*; *Plinius*, 7 B. 56 Hoofdst. *Virgilius*, ii Æneid. *Horatius*, 4 B. 4 gezang, &c. Boog en Pylen; volgens *Virgilius*, in 't zelfde B. &c Spietz en Werpschicht; volgens *Virgilius*, *Lucianus* in het *Gesprek* van de Beelden, *Q. Smyrnaeus*, 2 B. Paralipom. &c. Eindelijk een Schild, hebbende de gelijkenisse of van een ruite, of van een klimopblad, of (en wel doorgaans) van een wassende maan; volgens *Plutarchus* in het leven van *Theseus*, *Numa*, en *Pompejus*; *Dionysius Halykarn.* 2 B. *Pausanias* in de Attische zaak. *Pollux*, 1 B. uit *Xenofon*; *Virgilius*, 1 Æn. *Ovidius*, *Seneka*, &c.

IV. Dat zy in de veldslagen gebruikten Trompetten; volgens het bekende sneldicht van de keiser *Hadrianus*; Egiptische Ratels; volgens *Isidorus*, in der *Beginzelen* 2 B. 21 Hoofdst. en 18 B. 4 Hoofdst. Riet pypen en Fluiten; volgens *Martian. Kapella*, 9 B.

V. Dat zy te paarde vochten; volgens *Virgilius*, II B. Æneid. *Arrianus* in gemelde Veldtogt; *Hippokrates* van de Locht; *Filostratus*, in zyn Heldebeelden; *Smyrnaeus* 1 B. Paralip. &c.

Ziet haare Afbeeldingen uit Latynsche en Griecksche medalien en marmersteenen gehaald, en by malkander gebracht door gemelde *Petitus*: daar en boven de aloude lamp by *Fortun. Licetus*, waarop (volgens *Plutarchus* in 't Lev. van *Demosthenes*) zekere *Thermodoon* een gequetste *Amazoone* in zyn armen houd.

Alcides] Op eene der medalien van de keiser *Makrinus* by *Tristanus*,

nus, ontmoet ons *Herkules*, met de rechter zyn knodze opheffende, en met de flinkerhand *Hippolyte*, op een fteigerend paard gezeten, by de arm vaft houdende: welke dus is geteekend: ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ ΕΝ ΠΟΝΤΩ, gemunt by die van de Pontifche Herakleа.

Plutarchus (in *Hellenicis*, of de Griekfche zaaken) verteld dat *Herkules* de Byl van *Hippolyte*, als een oorlogsroof, aan *Omfale*, koningin van de Lydiërs vereerde; dat naderhand de Lydifche koningen die Byl, als het teeken van koninglijke waardigheid, hebben gebruikt; en dat *Gyges* (na de dood van *Kandaules*, die dit gebruik affchafte) dezelve tot Mylafa, in Karien, in de kerk van *Jupiter* opofferde, en het beeld van dien god, in plaatz van de blikfem, (ziet de medalie, van de koning *Idriëus* by *Seguinus* en *Spanhemius*) te dragen gaf; die daar af zedert van de Lydiers (by wien een byl λάβρυ word geheeten) de naam van *Jupiter Labradaeus*, dat is, *byldrager*, ontfangen heeft

Zie deeze byldragende *Jupiter*, in een tempel ftaande, op de Griekfche penningen by meergenoemde *Petitus*.

Reisgenoot.] Volgens *Aulus Sabinus*, in de brief van *Demofoon* aan *Fillis*, op deeze wyze van hem gewagende:

Qui modò peltiferas fudit Maeotidas armis,
Alcidæ *magni non minor esse comes.*

't Welk de Rechtsgeleerde *Jonas Kabeljauw*, in zyn Treurbrieven dus overzet:

Wiens wapenkracht floeg de gemaanfchilde Amazoonen,
Daar hy een waard gezel des groote Alcides *wier.*

Voorts gelijk hy, in het gezelfchap van *Herkules*, de *Amazoonen* heeft bevochten, zo was hy, met *Pirithous*, in de kryg der Lapithen, tegens de Centauren; met *Meleager* op de jagt van het Kalidonifch everfwyn; met de *Argonauten* in de togt naar Kolchos, wegens het Gulden vlies. Ziet *Apollodorus* 1 B. der Verfieringen; *Ovid.* in de boeken der *Herfcheppinge* boven genoemd.

Ja zyne heldachtige bedryven behoeven die van *Herkules* niet te wyken; aangezien hy verwonnen en vermeefterd heeft de ftropers, ftruikrovers, en moordenaars, *Perifetas*, wiens knods hy zedert altijd heeft gebruikt; *Scinis*; *Fea*, gemeenlijk het Kremyonifch verken geheeten; *Scyron*; *Cercion*; *Pros krustes*; de geweldige ftier van Marathon; ter welker gedachtenis hy miffchien met een gehoornde ftieren huyd op het hoofd is afgebeeld in het 85 Beeld van dikmaals geroemde *Kanini*; de Kretifche Minotaurus; &c. Zie Plutarchus, in zyn leven; Paufanias in zyn Attifch. zaaken; Strabo 9 B. *Catullus* in zyn Bruilofsdicht van Peleus en Thetis; *Ovidius* in gemelde Herfchepp. *Seneca* in Hippolyt. *Statius*, 12 B. des Theb. Oorl. &c.

Bruid] *Fedra*, die ik vind in de 22 Afbeeldinge, uit een medalie getrokken, by *Kanini*; van gelaat niet onaangenaam, met hangende hairlokken, en de hoofdhairen ongevlochten in de nek zaamen geknoopt: Haar leven en bedrijf zie by *Plutarchus*, *Ovidius*, *Seneka*, *Diodorus*, *Pausanias*, en *Hyginus*.

Ondankbaare] Alwaarom *Fedra*, by *Ovidius*, van hem aan *Hippolytus* dit is schryvende:

Prima securigeras inter virtute puellas
Te peperit, nati digna favore parens.
Si quæras ubi sit? Theseus *latus ense peregit,*
Nec mater tanto pignore tuta fuit.

Dat gemelde *Kabeljauw* aldus vertaald:

De moedigste heldin der bylgearmde vrouwen,
Heeft u geteeld; een vrouw wel waard zo grooten zoon.
En vraagtge waar ze bleef? zy is ter neêrgehouwen
Van Theseus; *voor zo groot een pand kreeg zy dien loon.*

Ja, by *Seneka*, erinneerd de voetster de wreedheid van *Theseus* aan *Fedra* op deeze wyze:

Immitis etiam conjugi casta fuit;
Experta sævam est barbara Antiopa *manum.*

Dat is, gelijk het *Vondel* verduitscht:

Hy viel ook streng genoeg zijn kuische bedgenoot;
D'ongrieksche Antiopa *bezuurde 't met de dood.*

Wenteldze] Zekere medalie van de vergode keiser *Trajanus*, by *Adolfokke*, vertoond ons de Griekshe *Achilles* op dezelve wyze *Penthesilea* doorsteekende. Merk midlerwylen, ter gelegenheid van deeze en diergelijke Vertellingen, drie tijden aan in het geheel beslag der waerelsche Historien, te weeten:

I. *Obscurum*; zich strekkende van der eerste menschen *Scheppinge* af tot aan de groote *Watervloed*; waar in alles door een langduurende vergetelheid word verdonkerd.

II. *Fabulosum*; beginnende met de *Watervloed*, en bereikende het allereerste jaar der Olympische *schouspelen*; waar in veel versieringen en verdichtzelen van gebeurlijke dingen aan den dag koomen.

III. *Historicum*; van het aller eerste Olimpisch speeljaar tot in onze tijden nederdaalende; die ons de getrouwe en onvervalschte waarheid der gebeurde zaaken voor oogen steld. Ziet deeze verdeelinge, uit *Terent. Varro* getrokken, by *Censorinus*, 21 Hoofdst. zijnes boeks van de *Geboortedag*.

DER-

DERTHIENDE INHOUD.

Rampzaligheid der Vrouwen.

I. PSYCHE,

de uitſlag van haar noodlot verwachtende:

geſchilderd door

PETR. PAUL. RUBENS.

Terræ defixam oculis & multa timentem.
Sil. 8. Bell. Pun.

'T Orakel was wel wreed, ô *Rubens*; gy noch wreeder;
Gy laat haar al te lang op 't hoog gebergte ſtaan;
Zet haar, door *Zefirus*, eens in de daalen neder;
Doe *Pſyche* naar 't paleis van haren bruîgom gaan!

Zy ſchreid, zy ſchrikt, zy weet niet waerze zich zal wenden.
Ach *Pſyche*, *Rubens* zoekt zijn lof in uw elenden!

HISTORIE.

Pſyche, eenes konings dochter, was zo ſchoon en bevallig dat men de godinne *Venus* onder haar ſtelde. Dit ſpeet deeze en bad deswegen haar zoon *Kupido* die hoon te wreeken. Maar hy, deeze dochter naderende, word zelf verliefd. Ondertuſſchen wierd den vader door *Apollo* belaſt haar op een hooge berg te brengen. Waar af haar de wind in het paleis van *Kupido* voerde. Daar wierd zy met allerhande zoort van beleefdheid onthaald, en eindelyk te ſlapen geleid. Doch *Kupido* liet zich nimmer uiterlyk aan haar zien. Des haar beide zuſters de onnozele rieden met licht in de ſlaapkamer te gaan, en haaren bedgenood (in dien hy volgens *Apolloos* godſpraak een ſlang was) den hals af te ſnyden. Zy ſteld dit in het werk: maar vind een

zeer ſchoone jongeling. Het mes dan wegwerpende zo valt terwijl de heete olie uit haar lamp op de ſchouder van *Kupido*. Die daar af wakker word, en wegvliegt. Naderhand is zy van *Venus* met groote wreedheid geplaagd; tot dat eindelyk *Jupiter*, meêlyden hebbende, haar opgenoomen, en aan *Kupido* ten huwelyk gegeven heeft.

Ziet *Apulejus*, 4 en 5 B. zijner *Herſcheppinge; Fulgentius*, 3 B. der Verſieringen; 't Gulden Kabinet des *Schilderkonſtes* van *Kornel. de Bye* &c. de *Pſyche*, tragedie van *Moliere*; &c. *Ian. Lernutius*, *Nik. Grudius*, *Marino*, &c.

VERKLAARINGE.

Pſyche] Door het Grieks woord ψύχη, word, gelyk bekend is, de ziel beteekend; alwaarom men in de 74 Afbeeldinge des 1 Deels der *Beelden* van *Leonard Agoſtini*, een *Fapilio*, of boterkapelleken, (het zinnebeeld van de ziel) op de boezem van het borſtbeeld van *Pſyche*, uit een *Korniole* genoomen, loopen ziet. Ja in de 150 Afbeeld. uit diergelyk geſteente getrokken, zit zy op haare knyen, met de handen op de rug, en, evengelyk dat beeſtje, gevleugeld. Ziet de Atteekening van het ſchoone geſteente van P. *Ligorius* by *Jak. Sponius*, in meêr aangetrokken boek, waar in *Pſyche*, gevleugeld en geheelyk overdekt, van *Kupido* ter bruiloft word geleid.

Bruigom] Haar aanſlag op de ſlapende *Kupido* is door *Malombra, Vaſari, Veniët*, en andere puikſchilders, met groote bevalligheid ons vertoond; doch onder de print van den laatſten konſtenaar heb ik volgend ſneldicht gevonden:

Cæde ſoporatum, blando nec parce ſopori,
Pſyche, *ô quot inſidias contegit ille ſopor!*
Cæde ſoporatum, ne, dum cunctaris Amorem,
Perdere, te vigili vulnere perdat Amor!
Quid ſuſpenſa times? miſeros ulciscere amantes!
Pendet ab hoc uno vulnere tota ſalus.

Steek toe, ô *Pſyche*, en verſchoon dien aangenamen ſlaper niet; aangezien zo veel liſten en lagen onder die ſlaap verborgen liggen. Steek toe, want zo gy te langzaam zyt in hem het leven te neemen nu hy ſlaapt, gy zult het uwe verliezen wanneer hy wakker word. Wat vreeſt ge toch? ei wreek de rampzalige verliefden; wiens geheele welvaart is hangende aan het uitvoeren van uw voorneemen.

Elenden] Het geheel verdichtzel van deeze schoone, doch eenvoudige, *Psyche* is door *Iulio Romain* afgebeeld in 30 konstprinten, ten onrechte, zo men my bericht, de groote *Rafaël* toegeschreven. Maar *Bartholom. Spranger* heeft, onder andere, de bruiloft van haar en *Kupido*, in een aanzienlyke afbeeldinge uitgegeven, nevens een Latynsch veers; 't geen, wegens zyn aangenaame zinrykheid, met recht hier een plaats mag genieten:

En thalamos Psyches, & *cœlestes hymenæos!*
Invisamque nurum Veneri, *sed* Amoris *amorem.*
(*Fas sit*) Apuleii *commenta haud vana sagacis.*
Regia progenies et proles tertia, Psyche,
Sed vultu roseo, sed formæ prima decore,
In se thuricremos Veneris *traduxit honores.*
Indignata dea est, gnatique Cupidinis *artes*
Implorat; visâ sed virgine protinus ardet
Flammiger ille puer, mandataque matris iniqua
Syncero Psyches *flagrans mutuavit amore,*
Dilectam Zephyris *ad dia palatia ducens,*
Connubiique fide socians, vincloque jugali.
Felicem primæ sortem invidêre sorores,
E que aulâ technis exturbavêre beatâ.
Sacrati divina thori nam jura fidemque
Elevat, et vanis æquat fraus æmula monstris.
Illa proco fraudata deo, et felicibus arvis,
Post exantlatos terræque marisque labores,
Connivente Jove, et tandem exorante marito,
Arce recepta poli est, peperitque enixa perennem
Diva Voluptatem, *superisque admista triumphat*, &c.

De verduitschinge zal ik, met believen van den bescheidene Leezer, overslaan; aangezien men de bovenbeschrevene Historie, alleen met andere woorden, hier tot zynen laste zou moeten herhaalen.

2. THISBE,

stervende met Pyramus.

Gemini monumenta cruoris. Ovid. 4 Metam.

Ziet, hoe de bleeke maan het lampswart bystand doet,
Om *Thisbe* met een spreed van nachten te overtrekken;
Doch 't helder wit, van u bepurperd met haar bloed,
Laat zich van schaduwen of swartzels geenzins dekken.
Wat boezem! die, gelijk een zuiv're middagzon,
De maan en uw pinceel, in deeze nacht, verwon.

HISTORIE.

Pyramus en *Thisbe*, binnen de stad Babel, twee gelieven van eenen ouderdom, beminden, buiten kennis van hunne ouderen, malkanderen boven maaten. Op zekere vroege morgenstond quamenze over een by malkander te komen in een bosch, onder zekere boom, ontrent het graf van de koning *Ninus*. *Thisbe* aldaar eerst verschijnende, wierd verschrikt en verjaagt van een leeuw, die, naar het aazen op zeker wild dorstig, by toeval uit bygelegene fontein quam drinken. Deeze boet zijn lust met een kleed dat *Thisbe* had laaten vallen, en vertrekt. *Pyramus*, op de bestemde plaats komende, vind het bebloede kleed, geloofd dat *Thisbe* van een boschgedrocht is verscheurt, trekt zijn degen, en doorsteekt zich zelven. *Thisbe*, zich een weinig hebbende hersteld, keerd weder, en vind haar minnaar in het gras uitgestrekt. Dus neemt zy den degen, en stoot dien ook in haare boezem.

Ziet *Ovidius*, 4 B. der Herschepp. &c. *I. Owenus*, *P. Melissus*, 1 B. *Scasenatius*, *I. Stigelius*, *Marino*, *I. in Vos*, &c. *Pradon* in *Pirame* tragedie, &c.

VER-

VERKLARINGE.

Thisbe] Zy is van de overedele Schilder-Sny en-Ets-konsten een gemeen en overal ontmoetend voorwerp; doch ik had haar, hangende in zeker huys binnen Groningen, naar de tekening van *Schut* geschilderd, voor oogen, toen bovengesteld en volgend sneldicht ter neder zijn gesteld:

Moest Thisbes *borst de nacht van dit panneel verjaagen?*
En streek het wit voor 't swart der ongedekte leen?
En 't ongevoelig oog kon deeze smaat verdraagen?
Tart niet een diamant albast of marmersteen?
Ia, swyg; de schilder heeft zich treffelijk gequeeten,
Maar zy had, troosteloos, haar oogen doof gekreeten.

Nachten] De nachtstukken worden by de liefhebbers, wegens hunne aangenaame zomberheid, geliefd en hoog geacht. Welke achting ook verdiende het nachtstuk van *Leonard. Bramer*, op kopergemaald; waar in de ouders van *Pyramus* en *Thisbe*, by toortslicht de lyken van hunne kinderen opzoeken: weshalven ik ook met dit sneldicht de genegentheid tot dat kostelyk tafereel poogde te uiten:

Eerwaarde grijsheid, wat zoekt gy, by naaren nacht,
Met toortslicht aan dit graf van Ninus? *'t is de vader*
Van Pyramus, *en het is* Thisbes *moeder; zacht!*
Hoe zullen deeze twee zich houden, treenze nader!

Hier ligt de minnares in 's minnaars bleeken arm.
O ongelukkige, ô medoogenswaarde lijken!
Elk word zijn kind gewaar; zie beider droef gekarm!
De moeder knikkebeent; hy stut haar in 't beswijken.

Doch, onder 't stutten, zeeg hy met de vrouw haast neêr,
Had Bramer *hem niet, met de kracht van kloeke verven,*
Gesterkt, 't bloed met een nacht gedekt, en 't moordgeweer
Verborgen in het gras: hy poogd haar zelf van sterven

Te vryen, met metaal gehard; dus zullen zy
Hier eeuwig treuren, in een kop're schildery.

Boezem] Gelyk de Fransche geduurig alle historien en versieringen verkneden, en in walgelyke Romans herscheppen, zo maakt

de treurspeldichter *Pradon Thisbe* een kind van eenen *Nerbal*, gedood door den veldheer *Arsaces*, quansuis de vader van *Pyramus*; doende haar mede beminnen van *Belus*, zoon van *Amastris*: welke koningin op *Pyramus* haar zinnen had gezet. Laat haar eindelyk, by nacht, uit door gemelde minneryen verward hofkrakeel vluchten, en (in die vlucht malkander missende) zich zelven doorsteeken. Doch wy houden ons aan de aloude versieringe, welke ook in de *Heidensche Dapperheid* word ingelyfd van *Vollenhove*, verduitschende dit sneldicht van den bovengenoemde Italiaan *Scafenatius*:

De droeve Thisbe *sprak dit naauw, gereed te volgen*
Met een rampzalig eind haar trouwen mingenoot:
Stond beider dood dan vast door 't Noodlot, dus verbolgen,
Och, waar ik voorgegaan! ik sterf een dubble dood.

Maar neen; dan storf Pyraam *wel tweemaal, al te onschuldig.*
'K verdiende zelf dit lot, en ly 't met recht geduldig.

3. AN-

3. ANDROMEDA,

het zeegedrocht voorgeſteld.

Sua maternis queritur livere catenis
Brachia. Propert. 4. L. 7 Eleg.

Zy ſpreekt:

HElaas! wat zie 'k? erbarmd zich de opgezwollen zee?
Waarom beweegd mijn klagt de droeve rots niet mêe?
Van deez word ik geboeid, en by het hair gegreepen;
Daar die zyn golven ſtild, en van de ſtrand laat ſleepen!

Alcyones, en gy beſchaamd die harde ſteen;
Gy treurt, en ſchreid, en klapt uw wieken tegens een,
En overlommerd mijn gezicht, en droogt mijn voeten;
Of deeze dienſtbaarheid mijn hartzeer mogt verzoeten.

O rotzen! klippen! hoort dit deerelyk geluid!
Breekt de yſ're ketenen, of ſpuwd de krammen uit!
Ik zie van verr' 't gedrocht het ruime pekel ſcheuren,
En ach, van niemand zal my trooſt noch hulp gebeuren!

HISTORIE.

Kaſſiopea, vrouw van *Ceſeus*, koning van Ethiopien, was wegens haare ongemeene ſchoonheid zo verwaand, dat ze de Zeegodinnen geloofde voor haar te moeten wyken. Hierom wierd haar door *Jupiter Ammons* godſpraak bevolen *Andromeda*, haar eenigſte dochter, om van een zegedrocht vernield te worden, aan den oever te zetten. *Perſeus*, uit *Danaë*

(door

(door een guldene regen beſwangerd) gebooren, door deeze landſtreek trekkende, ziet deeze maagd aan de klippen ſtaan. Verliefd op haar; en, van de beide ouderen trouwbelofte ontfangen hebbende, verſlaat het gedrocht, en verloſt de maagd. Met welke bruiloft houdende hy van *Fineus*, des konings broeder, zyn medeminnaar, word beſprongen. Doch dien hy, met alle zyn aanhang, overweldigt, en van het leven beroofd.

Ziet *Ovidius*, 4 B. der Herſchepp. *Manilius* 5 B. der Sterrekunde; *Herodotus* in *Polym. Lucianus*, in zyn B. van het *Huys*, en in het Geſprek der *Nereiden*; *Achill. Statius*, 3. B. der liefde van *Klitifon* en *Leucippe*; *Filoſtratus*, 1 B. zynes Beeldeboeks; *Pauſanias* in de Korint. zaaken, &c. voorts de *Andromede*, tragedie van *Korneille*; de ſneldichten van het Griekſche *Bloemhof*, *Marino*, &c.

VERKLAARINGE.

Geboeid] De ſtaande *Andromeda* van *Titiaan* is bovenmaaten ſchoon, door *Bloteling* in het ſwart gevolgd; even bevallig zyn die van *Bloemaart*, *Vermander*, &c. De zittende en liggende *Andromedaas* hebben, mijnes oordeels, minder aartigheid; aangezien het vereiſchte naakt in de ſtaande beelden zich in een volmaakter ſchoonheid op doet en vertoond: hoewel zy met haar klederen aan de rotzen vaſtgehecht was, volgens *Ach. Tatius*, en *Manilius*; die van dezelve dus is ſpreekende:

Defluxêre ſinus humeris, fugitque lacertos
Veſtis, et effuſi ſcopulis hæſere capilli.

Het ſwierende afhangzel gleed van haare ſchouderen, en het afzakkend gewaad ontbloote de armen, haar uitgeſpreide hairen in de ſcherpe klippen verwerrende.

Voorts, het by naar in alle hiſtorieſtukken gezochte naakt aangaande, ontmoet my, in de *Winteravonds Tydkortinge* van de onbekende J. C. een dubbelzinnige quinkſlag, die, wegens haar aartigheid, verdiend hier nevens gevoegd te worden:

Zo eêl is 's Schilders *konſt, dat ze, in verſcheiden ſtof,*
Haar konſtenaars beloond met veelerhande lof.
In landſchap Keerens *praald, en* Mompert *in zijn rotzen;*
Naar 't leven Holbeen *kan de gantſche waereld trotzen;*

Van Dijk *mée*; Rubens *in histori*; Olivier
In zijn verlichtery; *in keukens* Lange Pier;
In scheepen Vroom; Steenwijk *in perspektive kerken;*
Maar, Kousnaar, *uw vermaak is in het Naakt te werken!*

Stild] Ik volg *Manilius*, het geval van *Andromeda* met een byzondere aangenaamheid beschryvende; wiens woorden deeze zyn:

Ad tua continuit fluctus spectacula pontus,
Assuetasque sibi desiit perfundere ripas.

De zee (getroffen door dit jammerlijk schouwspel) bleef onbeweeglijk staan, en verbood de golven naar den oever te rollen.

Alcyones] Dit word vertoond in het 40 Tafereel van der *Musen Tempel* van den Abt de *Marolles*; doch de gedachten verschafte hem ongetwyfeld gemelde *Manilius*, van die vogelen in deezer voegen schryvende:

Te circum Alcyones pennis planxêre volantes,
Fleveruntque tuos, miserando carmine, casus,
Et tibi contextas umbram fecêre per alas.

De ysvogels omringden de rotzen, haare wieken deerlijk zamenklappende, en met de zelve uw hoofd beschaduwende; terwyl zy, op haar manier, uw rampzaligheid beschreiden.

Voeten] Van haar schoonheid gewaagt volmondig, behalven de aangetogene schryvers, *Ovidius* in genoemde Herschepp. hoewel hy (2 en 3 B. des *Minnekonstes*) gelooft haar een bruine moorinne geweest te hebben, doende ook de dertele *Saffo* dus aan *Fao* schryven:

Candida si non sim, placuit Cepheïa Perseo
Andromede, *patriæ fusca colore suæ.*

Dat is, volgens de vertaalinge van *Kabeljauw*:

Ben ik niet blank, zie hoe de Griekfche Perseus *branden*
Op 't geel landaardig kroost van een Andromede.

Alwaarom zy ook in der *Musen tempel* niet blank maar bruin van ledemaaten is afgebeeld.

Gedrocht] Welk door de historieschilders of in de gedaante van een vliegende draak of van een overgroote visch word uitgebeeld; Wiens beenderen, uit de Joodsche stad Joppe gevoerd, door *Mark. Scaurus*

Scaurus te Romen zyn gebracht; weezen zyn ruggegraat anderhalde-ve voet dik, en ieder ribbe 40 voeten lang, volgens de Vertellers der ongeloovelijke Zeldzaamheden, *Plinius*, 9 B. 5 Hoofdst. en *Solinus*, 47 cap. Verhaalende de laatste ook dat, binnen genoemde aloude stad, noch tot aan zyn tyd wierde bewaard (ongetwyfeld als een heiligdom) de steen (zo *Ach. Tatius* getuigd, gelijk een graf uitgehold) waar in noch de overblyfzelen van de ketenen met welke *Andromeda* was vastgehecht, waaren te zien.

Van wien] De hulp van *Perseus* haar beweezen word mede op verscheidene wyzen door de zelve konstenaars vertoond; dikmaals tegens het gevoelen der bovengenoemde schryvers; als by voorbeeld: zy schryven eenpaarig dat *Perseus*, met de wieken van *Merkurius* aan zyn voeten in de locht hangende, het zeegedrocht bestreed; en evenwel doen hem de schilders meestendeel, in die stryd, op de vliegende *Pegasus* zitten. Doch de aloude meesters naamen ook hunne vryheid in de manier van haar hechtenis, verlossing en ontsluiting; gelijk men by *Lucianus* (in der *Nereiden* Gespr.) ziet; alwaar *Andromeda* aan een paal gebonden staat, en *Perseus* haar, de voeten op zyn handen neemende, van de klippen laat afdaalen; en weder by *Filostratus*, die door een minnegodjen haar ontslooten verbeeld (van welke *Korneille* de Winden maakt in zyn treurspel) terwyl *Perseus* op de klippen zich te rusten legt. Gemeenlyk evenwel beeld men *Perseus* af, haar zelf de boeyen van de handen stroopende; gelijk my, voor eenigen tijd binnen Groningen, in een schildery van *Stokade* is ontmoet; als wanneer ik die verliefde verlosser op deeze wys haar deede aanspreeken:

Andromeda, *vergun dat ik uw zachten hand*
Van dit hard yzer vry! het monster is verslagen,
En dobberd hier met doorgekorven ingewand!
Reik toe; zy moet, in plaatz van yzer, peerlen dragen!

Schaam u voor Perseus niet; hy slaat zijn oogen neêr,
Reeds door de glans gequetst van uwe ledematen.
Schrei ook niet langer, ô mijn schoone! schrei niet meêr!
De tijd wil dat de schaamte en droefheid u verlaaten.

Geef my uw hert; en, eer 'k de slinkerhand ontsla,
Betaal mijn arbeid, ach, met deeze, Andromeda!

Hulp] Op dezelve wyze, als deeze onschuldige dochter, word *Hesione*, om de misdaad van haar trouweloozen vader, der Troiaanen koning *Laomedon*, een zeegedrocht voorgesteld; en, met de dood van het zelve, door *Herkules* verlost by *Ovidius*, in het II B. der Herschepp. Doch *Andromedaas* verlossinge heeft de verwonderenswaardige *Ariosto*, in zyn *Rogier* en *Angelika*, nagevolgt in het 10 Gez. van zyn Razende *Roeland*.

4. AN-

4. ANNA,

beweenende de dood van Eliſe:

door

PETR. TESTA.

Fletumque cruori
Miscuit. Ovid. 4. Metam.

Zaamenſpraak.

D. 't IS niet genoeg dat *Didoos* zuſter ſtaat,
En deerlijk ſchreid, in ongegord gewaad;
Maal haar ook ſtortende in het zwaard
Sch. Neen, *Anna* word van 't noodlot hier geſpaard;
Dat jaagd, en werpt haar op Laurentis boord,
Daar zy zich in Numicius verſmoord.
D. Ach, zo zy toch in 't water ſterven moet,
Waarom terſtond niet in een traanevloed?

HISTORIE.

Anna, na de dood van *Elize* (waar af hier vooren op 77 pag. is geſprooken) gewapender hand, door *Hiarbas*, haares zuſters minnaar, uit Karthago; en door *Pygmalion*, haar broeder, uit Cyrenen gejaagd, begaf zich uit Afrika zeewaart; doch quam, na veel omſwervens, onder de kuſt van Italien, voor de ſtad Laurentum, ſchipbreuk te lyden. Geſtrand zynde vond zy een landſtreek haar te enemaal onbekend. Als wanneer de Trojaanſche *Eneas*, (nu het koningryk van Latium in ruſt en vreede bezittende) in het gezelſchap van *Achates* en *Askanius*, haar onvoorziens ontmoet. De ontſteltenis in beider gemoederen is allerbeſt af te meeten naar de reden, die daar toe ieder had. *Eneas*, een weinig bedaard zynde, brengt haar in de ſtad en in zyn hof.

 Maar

Maar *Lavinia*, zyn gemaalin, door minnenyd zynde ingenoomen, legt aanstonds *Anna* lagen. Des zy, van haares zusters schim gewaarschuwd, by nacht ten venster uitspringt. Doch aan de Numicius komende, en nergens heul of troost vindende, werpt zy zich in die rievier. Alwaar om men haar, met de naam van *Anna Perenna*, in het getal der goden heeft gesteld, en in de maand van Maart by de Romeinen gevierd.

Ziet *Ovidius*, 3 B. zynes Almanaks, en *Silius* 8 B. der Pun. Oorlog. *Makrobius*, in zijn Saturnalia.

VERKLAARINGE.

't Is niet] Dit vriendelyk gesprek tusschen de *Dicht* en *Schilderkonst* erinnerd my haar zusterschap, waar af 80 pag. in het klinkdicht op *Lairesses Dido*, gesprooken is. Welk maagschap ook aangemerkt word van de jonge *Filostratus* in den aanvang zynes *Beeldeboeks*; *Pakatus* in zyn *Lofreden*; *Kornelis* de *Bye* in het *Gulden Kabinet* des Schilderkonstes; en de geestryke J. C. in zyn *Winteravonds-Tydkorting*, op de volgende wyze:

Hoe naar vermaagschapt zijn de Schilders *en* Poëten!
Zy moeten, te gelijk, van alle dingen weeten;
Goed oordeel, vinding, geest, en vreemde fantazy
Gelijk haar nodig zijn, en malle drollery.
De pen (en zo 't pinceel) moet meesterlijk een leven
En geestigheid aan 't werk tot eeuwigduuring geven.
Zo word een kloek gedicht bespraakte Schildery;
Een wel geschilderd stuk een stomme Poëzy.

Ookstortende] Hoewel ik aangaande de zo genoemde *Didoos* dood my geheelyk aan de waarheid van *Justinus* houde, heb echter *Annaas* tafereel (ter liefde van de ongemeene versiering ontrent haar mêdoogenswaardige rampzaligheid) niet willen missen: deshalven verzoek ik dat de genegene Leezer de verscheidenheid mijner gedachten, ontrent deeze twee tafereelen, heuschelyk gelieve over het hoofd te zien.

Laurentis] Een stedeken in Latium, het vermaardste deel van Italien, niet verre van de stad Lavinium; heden onder zyn ruïnen begraven op een plaatz, tusschen *Ostia* en Antium, welke *San Lorenzo*, volgens *Luk. Holstenius*, word geheeten: Ondertusschen zie de op 81 pag. gemelde brief van den doorgeleerden *Sam. Bochartus*, waar

waarin, dat *Eneas* Italien nooit aangedaan heeft, zonneklaar word vertoond.

Numicius] Een kleene rieviere in Latium, of in het Roomsche deel van Kampanien, uit zeker meir zyn aanvang nemende; heden il Rivo de *Remi* genoemd.

Traanevloed] Zo doet de Hr. *Constant. Huygens*, in zyn *Tetradakruon*, *Thirsis*, of den Hr van Wassenaar, tot zyn bruid, *Maria* de Matenes, vrouw van Haserwouw (in het jaar 1618. verdronken, zo als hy haar, met een sleetjen, over het ys wilde schuyven) onder andere spreeken:

Unda tuos necat; unda meos submerget ocellos;
Et poterunt lachrymæ quod potuistis, aquæ?

Het water, welke uw oogen heeft vernietigd, zal ook de mijne doen verdrinken. O wateren! 't geen gy gedaan hebt, kunnen ook de traanen doen.

5. KALLIRHOE,

zich zelven doorſteekende:

enſem media in præcordia adegit. Silius, 8 B. Pun.

Had gy *Koreſus* door uw oogen omgebracht,
Het heilig offermes waar onbeſmet gebleven,
Kallirhoë, hy had met vreugd die dood verwacht,
En gy het ſtaal niet door uw blanke borſt gedreven.

Zag u de wijngod nu, zo konſtig afgemaald
By 's prieſters lyk, hy riep: rampzaligheid der vrouwen!
'k Ben niet gevoeleloos, mijn hart is niet verſtaald,
En, zonder traanen. kan ik hier u niet aanſchouwen.

Al heeft de dichter my het treurſpel toegewijd,
Ik haat het, als een vrouw daar in onſchuldig lijd.

Historie.

Koreſus, eene der prieſteren van *Bacchus*, beminde, binnen Kalydon in Etolien, eene *Kallirhoë*. Doch zonder voordeel. Aangezien de grootheid van haar afkeer die van zijn genegenheid verre overtrof. Hy riep dan zijn beſchermgod *Bacchus* te hulp, en kreeg gehoor. Die van Kalydon overviel een doodlijke ziekte, by manier van raſernye en dronkenſchap. Waar op het Orakel van Dodona wierde raadgevraagd. Welke antwoorde dat de geſtoorde *Bacchus* diende te vreeden geſteld te worden; doch op deeze wijze: *Koreſus* of *Kallirhoë*, of iemant van haarent wegen, moeſt voor zijn altaar geſlacht werden. *Kallirhoë* dan, die ſtraf niet af bidden konnende, en de ouders hunne hulp haar ontzeggende, liet zich, gelijk een ſlachtoffer opgeſchikt, ten dienſt van het land, in den tempel leiden. Maar *Koreſus*, wiens beurd het was het prieſterampt waar te neemen, hervatte zijn oude liefde, en ſtak, in plaatz van het offer te treffen, zich zelven het hart af. Welk deerlijk ſchouw-

schouwspel het gemoed van *Kallirhoë* zo veranderde, dat zy mede zich zelven de keel afsneed.

Zie *Pausanias* in de Achaïsche zaaken, en *Mark. Antonius Kanani*, over de 25 afbeeldinge van zijn broeder *Joh. Angel. Kaninijs* Beeldeboek.

Verklaaringe.

Oogen] Daarom zegt *Propertius* (4 B. 9 klaagd.) van zyn vergramde Minnaares:

Fulminat illa oculis, &c.

Haar oogen blikzemen: en het is aartig dat *Okt. Venius*, meester van den grooten *Rubens*, een schoone pylen uit haar oogen schietende, in het 75 zyner liefde-zinnebeelden, uitteekend, daar by schryvende:

Ecce oculis telum nostra puella gerit.

Zie mijn vryster draagd pylen in haar oogen: en hierom neemt *Neëra*, by de geestige sneldichter *Marullus*, *Kupido* boog en schichten af; doch (door het bitter schreyen van den jongen geraakt zynde) langd 'het tuyg wederom, en stierd hem heene, zeggende dat zy de minnaar met haar oogentrof, en geen schichten van doen had.

Diergelyke zoetigheden van de oogen zal een liefhebber by *Guarini*, *Sidnei*, &c. in hunne puntdichten, en by *S. Ingen*, in zyn *Getrouwe Herderin*, 135 pag. konnen vinden.

Treurspel] Volgens *Athenæus* (2 B. 3 Hooftdst.) hebben het *Bly*-en *Treurspel*, in Ikarium, een dorp in Attica, haar aanvang genoomen onder de woelende dronkaarts, ten tyde van wynoogst, Bacchus met jaarspeelen vierende.

Altoos het *Treurspel* is byzonderlijk de Wijngod *Bacchus* geheiligd en toegewijd, in het Griekscħ τραγωδία, *Tragœdia*, dat is, Bokverdienend treurgezang geheeten; aangezien de dichters, om strijd onder malkanderen *Treurspeelen* schrijvende, den overwinnaar een bokjen opdroegen; volgens *Horatius*, in zijn Dichtkonst dus schrijvende:

Carmine qui tragico vilem certarit ob hircum.

Die om een geringe bok te verdienen treurvaarzen heeft geschreven.

En waarom meer een bok als eenig ander gedierte? dewijl die byzonderlyk aan *Bacchus* wierd opgeofferd, en hem ter eeren geslacht, als een vyandlyk gedrocht dat zyne wyngaarden bedorf. Alwaarom by *Ovidius*, des *Almanaks* 1 B. de bok op deeze wyze word toegesprooken.

Rode caper vitem; tamen hinc, cum stabis ad aram,
In tua quod spargi cornua possit, erit.
Verba fides sequitur: noxæ tibi deditus hostis
Spargitur affuso cornua, Bacche, *mero.*

Knaag de wijngaard, riep eenen, ô bokjen, in stukken; zy zal noch de wijn geven, die voor den altaar op uw hoorenen uitgegoten zal worden. En het gebeurde zo: die vyand van *Bacchus*, hem opgeofferd zijnde, wierd met wijn besproeid. Ziet hier ook de getuygenis van *Virgilius*, 2 B. van zijn Landbouwkunde.

Baccho *caper omnibus aris*
Cæditur, & veteres ineunt proscenia ludi.

Aen alle de altaaren van *Bacchus* slachtmen bokken, &c. gelijk by *Lud.* du *Choul*, in zijn Verhandelinge van der oude Rom. *Godsdienst*, op een Griekſche medalie van den keiser *Hadrianus*, en op een oude verzegelsteen, word vertoond. Ziet de Aanteekeningen van *Thom. Farnabius* over de aangetoogene plaats van *Virgilius*.

Hier om wierden ook aller Dichteren hoofden zo wel met klimop kranssen als lauwerbladen gekroond, volgens *Horatius*, 1 B. 1 Gez. en 1 B. 3 Br.; *Virgilius* 8 Herders gez. *Ovidius*, 5 B. zynes *Almanaks*, en 1 B. de 6 zyner Treurbr. aldus tot zyn vrienden schryvende:

Si quis habes nostris similes in imagine vultus,
Deme meis hederas, Bacchica *serta, comis.*
Ista decent lætos felicia signa poëtas.

Zo gy misschien een goudene verzegelsteen met mijn afbeeldinge bezit, doet 'er toch de *Bacchus* toegewyde klimop kranssen af; aangezien het de vrolyke poëten alleen toekomt zulke gelukzalige teekenen te draagen.

6. AR-

ARMIDE. *Tasso, 16 cant. Hieros. lib.*

6. ARMIDA,

verlaaten van Reinoud.

latum spectabat in æquor. Ovid. 2 Remed. Am.

DE dageraat verlicht alom de vlakke zee,
En helpt *Armide* in 't schip van *Reinoud* naar te speuren;
Ik zie haar, overstelpt van smert en hertewee,
Haar krachtelooze konst, en zyn vertrek, betreuren.

Had *Reinoud* haar gezien in die bedrukte stand,
Hy koos, voor oorlogs eer, ô schoone liefde, uw schand.

HISTORIE.

Als, in het jaar 1099, de *Christene* Princen, onder het beleid van *Godefrooi* van Buillon, het Joodsche Land eenpaarig introkken, om de stad Jerusalem, en alle gedachtenissen van de *Heere* CHRISTUS de Turken te ontweldigen, zo spande de Hel alle zyn krachten in om deeze zo genoemde kruisvaart te stutten en te vernietigen. Onder andere maakte hy een tovenaar op, geheeten *Hydraoth*, koning van Damaskus. Deeze wist door de arglistigheid van de schoone *Armide*, zyn nicht, de voornaamste kruishelden uit het leger te lichten. Welke evenwel weder door *Reinoud*, (wegens het ombrengen van de Noorwegische *Gernand* uit het leger geweeken) deeze toveres, op de weg, zyn ontrukt. *Armida*, dit pogende te wreeken, krygt, door haar konst, *Reinoud*, op de rieviere *Orontes*, in een beswooren schip, en toverd hem door gezang in slaap, met opzet van hem het leven te beneemen. Doch het bezien van dien schoonen jongeling, nauwlyks 15 jaaren oud zynde, haar in liefde ontstekende, brocht zy hem, geboeid, met haar vliegende wagen, buiten Afrika, op eene der *Gelukkige* eilanden; daar zy, in een ogenblik, een aanzienlyk paleis voor haar deed timmeren. Ondertusschen had men deezen jongen held in het beleg van

gemelde ſtad van nooden. Dus vergaf hem *Godefrooi* de dood van *Gernand*; en twee afgezondene gingen hem, met een betoverd ſchip, opzoeken. Vonden hem in een thuin, leggende in de armen van de bekoorlyke *Armida*. Die tot haar toverboeken zich begevende, de twee hoofdmannen gelegenheid gaf van zich te ondekken, en hem in zeker beſwooren ſchild zyn ſchande te doen zien. Hy van zyn wellustig leven walgende, maakt daadelyk zich gereed om met hen te vertrekken. *Armida*, haar arbeid, in hem op te houden verſpild hebbende, vernield het paleis; en ryd, met haar wagen, naar Gaza tot het leger van den Soudaan van Egipten, &c.

Ziet *Torquat. Taſſo*, het 14, 15, en 16 B. van zijn verloſte Jeruſalem; vercierd met de konſtprinten van *Ant.* Tem*peſta*; *Quinault* in *Comedie* ſans *Comedie*; *A. Pcys* in de Toveryen van *Armida*; *Scudery* in zijn 40 Harang. *Marino*, &c.

VERKLARINGE.

Armida] De verſierde liefkoozeryen van *Reinoud* en *Armide* heeft de weêrgalooze *Taſſo* uit die van de *Homeriſche Ulyſſes* en de tovereſſe *Circe* (of ook *Kalypſo*) getrokken; doch wat heeft hier in de aloude en deshalven onbeſnoeide Griek by dien volmaakten Italiaan? niet als de blootte en ruwe vindinge.

Voorts hebben zy de hiſtorie ſchilders tot aangenaame en zielverrukkende gedachten ſtof gegeven: als

I. Aan *Anton. Van Dyk*; die *Armida* vertoond den ſlapenden *Reinoud* met bloemkranſſen boeijende; volgens *Taſſo*, of (zo men wil) het gezang van meer genoemde *Hoofd*, beſtaande in deeze overliefflyke woorden:

De ſchoone toveres,
Voor wie Damasko boog
Door Hydraottes *les,*
Als zy om roof uittoog,
En, naar haar wenſch, den onverwonnen Reinoud *zag,*
Die, door pluimſtrykery van ſlaap, veroverd lag.

Ditz zege zeize; gy
Zult mijn gevangen zijn;

Maar

Maar om uw leen wat vly
Ik, yzer best of lyn?
Neen, neen; voor geen geweld uw sterkheid swicht; men moet
Haar maaken dwee, door trek van eenig smeekend zoet.

Stal hiel haar zoete taal:
Toen gluurde 't oog rondom,
En, met een schoone straal,
Uitpiktze een schoone bloem;
Toen noch een, toen noch een; haar ryke schoot die swol,
Tot dat zy was van rooz, ligustre, en lelt vol.

Zy strengelde de roên,
En daar 't haar voeglyk docht,
Zy tusschen 't vrolyk groen
Nu blank nu blos in vlocht;
En, hem terwyl hy sliep, met deeze zeelen sloot,
En voerde daar hem nooit zyn vangenis verdroot. &c.

Waar op ik, met beschroomtheid, doe volgen, als een sleepdragende dwerg zyn princes, het sneldichtje, door my op gemeld meesterstuk (op het Princelyk huis tot Hondsholredyk te zien) ontworpen:

De Schoonheid *maakt zich licht verwinster van 't* Geweld:
Hoe zoet toond dat Van Dyk *in 't boeyen van dien held!*

II. Aan zekere N. N. deeze toveres, volgens *Quinault*, met een schicht in de vuyst voor de slapende *Reinoud* afbeeldende; welke aangenaame schildery ik gedwongen wierd met deeze gedachten te omhelzen:

Hier dreigd een Schoonheid *haar erfvyand met een schicht.*
Kupido *poogd haar het geweer met kracht te ontwringen,*
Let, hoe ze rukt, en trekt, en worsteld met het wicht,
Terwyl haar deeze zucht schynt uit het hert te springen:
Armida, *vecht niet meêr met* Reinoud, *en dit kind!*
'k Voel toch in 't hert dat die verwonnene u verwint.

Ondertusschen ook den graagen aanschouwer, wegens *Reinoud*, met dit sneldicht toespreekende:

Wek Reinoud *niet; laat toe dien eed'len minnaar leggen.*
Al zag hy, met een ſchicht, Armida *voor hem ſtaan,*
Hy zou niet wijken; maar dit tot die ſchoonheid zeggen:
Uw oogen hebben het al, voor uw ſchicht, gedaan!
De ziel word eens door deeze, en die meermaal onttoogen.
Dus vrees ik min uw ſchicht, en meer, helaas, uw oogen!

III. Aen *Ant. Tempeſta*, in het van een rukken deezer gelieven; waar in onze *Taſſo* het zielroerend ſcheiden van *Maroos Eneas* en *Dido* t'eenemaal heeft na geboorſt, dat van *Naſoos Theſeus* en *Ariadne* daar evenwel aanlaſſchende: welke laatſte ook van *Arioſto* (ziet het 10 Gez. zynes *Roelands*) in zyn *Birenus* en *Olimpia* is gevolgd.

Reinoud] Zoon van *Bartholdus* en *Sofia*, gebooren binnen Verona, een ſtad in Italien, aan de rieviere Atheſis; van welken het geſlacht van de *Eſten* is afgedaald, volgens de uitvinder van deeze bevallige Verſieringe, het beſchilderde ſchild van *Reinoud* beſchryvende in zyn 71 Gezang.

6. BE-

7. BERENICE,

gescheiden van Titus Vespasianus:

vertoond door

LE PAUTRE.

Neuterque recedens
Sustinuit dixisse vale. Lucan. 5 Pharsal.

LE *Pautre* zal hier *Berenice* trekken
Van *Titus*: maar ik zie zijn arm pinseel
Den onmagt met een grootsche rijkheid dekken
Van fries, en boog, en nis, en kapiteel.
Hy wykt ver af van 't zielverrukkend scheiden,
En toond het oog een keiserlyk zalet;
Maar 't oog laat zich niet van die pracht verleiden;
't Heeft zich al op de voorgrond neêrgezet.
Daar zoekt het hartzeer en bekommeringen
In 't aangezicht van prins *Vespasiaan*,
En hoopt dat die prinses zich zal bedwingen,
Vergrammen, en gewillig heene gaan.
Daar steld het zich in 't midden der gelieven,
En vleid en bid den sterksten, om toch niet
Den swaksten met het hard vaarwel te grieven;
Maar liever zaam te sterven van verdriet.
U schilder, u vergeef ik 't ondertusschen
Dat gy dees vrouw, en dien verlegen vorst
(Die 't minnevuur, gedwongen, moeten blusschen)
Niet, met uw konstpinseel, aantasten dorst:

Die scheidende zijn swaarder uit te drukken,
Als moorden, en bebloede gruwelstukken.

His-

HISTORIE.

Titus, zoon van *Flavius Vespasianus*, Roomsch keizer, aanvaarde, na de dood zijnes braven vaders, het rijksgezag niet, of wierd van zijn gewoone wulpscheid afkeerig, en verdreef alle hoeren en haare dertele en wellustige bedienden uit zijn paleis. Onder deeze was *Berenice*, dochter des konings van Judæa, *Herodes* de III, toegenaamd *Agrippa.* Zy had 16 jaaren toen haar goddelooze vader overleed, getrouwd zijnde met haar oom, *Herodes* de IV, koning van Chalcis. Na wiens dood (twee kinderen van hem hebbende ontfangen) zy weduwe bleef; midlerwijlen met haar broeder, koning *Agrippa* de jongere, in onecht levende. Doch als dit ruchtbaar wierd, zo heeft ze, om alle opspraak te vermijden, *Polemo*, de koning van Pontus, getrouwd; maar na een korten tijd verlaaten, en weder by Judeaas koning zich gevoegd. Met welke zy te Romen komende, in het keiserlijk hof is gehuisvest van *Titus*; die haar voor zijn boel gebruikte. Doch zy hoopte vergeefsch op de trouw van dien jongen erfprins. Want de Roomsche Raad zijn gemeenschap met een uitheemsche koningin qualijk neemende, moest zy, tegens dank van *Titus*, Romen verlaaten en weder naar Syrien vertrekken.

Ziet *Josefus* 16 B. der Joodsche Oudh. en 1 B. der Joodsche Oorl. *Suetonius*, in 't Lev. van *Titus*, 7. Hoofdst. *Dio*, 66 B. *Aurel.Viktor* in *Tito*; &c. *Jak.Strada*, by zyn Muntebeelden; *Scudery*, in zyn 8 Harang.; &c. *Korneille* en *Racine* in hunne treurspelen van *Berenice*; &c.

VERKLAARINGE.

Berenice] By *Tacitus* (2 B. Histor. 81 Hoofdst.) *regina florens ætate formâque*, een koningin in het bloeyenst haares levens, en schoonheid. De medaliekundige *Kar Patinus* zet, by gemelde plaats van *Suetonius*, wel een beeld van *Berenice*, naar de wijze der Asiatische vorstinnen gesluyerd; begeerd evenwel niet dat men haar voor de koninginne van Chalcis zal aanneemen. Ook spreekt van haar, en haar zuster *Drusilla*, het Boek van de Handelingen der *Apostelen*, in het 25 Hoofdst. Doch zie hier haar *geslachtboom*, uit gemelde Boeken van *Josefus* zaamengesteld:

Ge-

Geslacht van *Berenice*.

Salome gehuwt aan eene van haar broeders.

Herodes de Groote, zoon van *Antipater* de I Askalonijt; vriend van *Mark.* Antonius; door *Kleopatra* vader van *Filippus*; door *Dosis* van *Antipater* de II; door een Samaritaninne van *Herodes* de II, toegenaamd *Antipas*, en *Archelaus*.

Mariamna, door haar man met het swaard gedood.

Berenice.

Aristobulus de IV. oudste zoon.

Alexander de III, geworgd.

Herodias, gehuwd aan de viervorst *Filippus*.

Herodes de III, bygenaamd *Agrippa*.

Herodes de IV, koning van *Chalcis*.

BERENICE, gehuwd aan haar oom de koning van *Chalcis*.

Agrippa de II, vriend van de Roomsche keizer *Klaudius*, by *Seguinus*, *Spanhemius*, en *Begerus*, op medalien afgebeeld.

Drusilla, gehuwd aan *Festus*.

Mariamna, gehuwd aan een burger van Alexandryen.

Vespasiaan] Zijn vriendlijkheid, beleefdheid, en andere deugden, heb ik elders gepreezen, en het beeld ontmoet ons overal op goude, zilvere, en kopere medalien.

Prinses] Gemeenlijk voeren de Fransche Treurspeldichters (misschien dit de kuische Lelivorst in hunne stukken vereischende) in hunne Tragedien, *Klytemnestra*, *Fedra*, *Kleopatra*, &c eerbaar, manierlijk en behaaglijk in, daar zyze nochtans by *Euripides*, *Ovidius*, en *Seneca*, oneerbaar, schelmachtig, wreed en afgrijslik vinden. Dus beeld *Racine* ook deeze *Berenice* af, als een zedige en kuische prinses, in het 2 Ton. zijnes 2 Bedrijfs, met de woorden zijner vertaalderen, dus van haar spreekende:

Men zegt, zy heeft een hart gelijk een Romeininne,
En duizend deugden.

En

En wat verder:

Die zorg voor mijne min, die liefde, en die zo teêr,
't Behaagd my alles, haar volmaaktheid, deugd, en eer.

Gelijk mede in het 4. Ton. des 4. Bedr.

Wie weet, zo Romen eens haar deugden komt te aanschouwen,
Of zy haar zelf niet voor een Romeinin zal houwen.

Maar men hoor liever naar Juvenalis, volgens de waarheid, in het 6 schimpd. van haar bloedschande in deezer voegen schrijvende:

Deinde adamas notissimus, et Berenices
In digito factus pretiosior; hunc dedit olim
Barbarus incestu, dedit hunc Agrippa *sorori,*
Observant ubi festa mero pede sabbata reges,
Et vetus indulget senibus clementia porcis.

En dan die vermaarde diamantring, noch kosteliker geworden zijnde, zederd haar *Berenice* aan de vinger heeft gedraagen; de onroomsche *Agrippa* had deeze tot een pand haarer bloedschande aan zijn zuster geschonken, in het Joodsche land; te weeten daar de wet het eeten van verkenvleesch verbied, en de grooten ongeschoeid ter kerken gaan.

En *Jak. Bidermannus*, in het 28 Hoofdst. des 3 B. van zijn *Herodias*, hem volgende:

Hunc Agrippa *minor, sceleris postrema paterni*
Effigies; hunc ipsa soror malè nupta sequetur
Agnoscenda procul Berenice.

Deeze word gevolgd van *Agrippa* de jongere, het schelmachtig evenbeeld van zijn deugdeloozen vader; deeze weder van zijn op een schandelijke wijs getrouwde zuster, die kennelijke *Berenice.*

" *Liever zaam*] Niemand heeft de gesteltenis van hunne gemoederen in dit scheiden uitgedrukt als *Suetonius*. in het 7 Hoofdst. schrijvende kort en zinrijk: *Sumptam sibi* Berenicen *statim ab urbe dimisit, invitus invitam*; tegens zijnen dank heeft hy de tot zich genoomene koningin, ook tegens haaren dank, de stad uit laaten gaan: welke weinige woorden de grontslag van *Racines* treurspel zijn.

8. MA-

MARIE. *Stuart. Augustus. Thuanus lib. 86.*

8. MARIA STUARD,

onthoofd.

diro ſacrum caput enſe recidis. Lucanus 8 Pharſal.

M*Aria*, zal ik u verſoeyen, of beklaagen?
Ik ken uw vyanden, en weet wie voor u ſtryd.
Helaas! 't meêdoogen zou zich onverſchillend draagen;
Maar 't is een vrouw; een beeld vol teêrheid dat hier lyd.

Moet ook een vrouw haar hals voor de yſ're rechtbyl buigen?
Ach! daar het weinig bloed noch op de boomen zit
Uit *Thisbes* aad'ren, als het gloejend rood kan tuigen;
Wat is 't dat Engelands gebergt blijft even wit,

Daar zo veel edel bloed ſteeds zypeld van haar toppen?
Of ſtort de onnooſ'le melk in plaats van purp're droppen?

HISTORIE.

Als, na het overlyden van de Engelſche koninginne *Maria*, dochter van *Henrik de* VIII, de zuſter *Eliſabeth*, het rijksgezag aanvaarde, zo heeft ook *Maria*, de Schotſche koninginne, dochter van *Jakob de* V, (als of *Eliſabeth* onwettig waar) de naam van koninginne van Engeland gebruikt. Gevende een oorzaak tot groote verwerringen, en rykgeſchillen. Tot dat zy van haar baſtaardbroeder *Mauray*, benevens haar ondankbaare en ſtaatzuchtige onderdaanen is vervolgd, afgezet, en naar Engeland gejaagd. Als wanneer deeze ongelukkige de Engelſche, voor 's rijks welſtand bekom-

kommerd, hebben in het net getrokken, de voorstanders van de *Roomsche* Godsdienst tot gevaarlyke raadslagen aangedreven, de afwezeende geheimschrijveren (welke omgebrocht scheenen) door hunne getuigenissen onderdrukt, en de Rechters van *Elisabeth* verkoosen (het eene verraad na het ander opstaande) in het jaar 1587, het 46 haares ouderdoms, en het 18 van haar gevangenis, op het kasteel vau Frodingam met de byl onthoofd.

Zie *Rambdenus*, 9 B. en andere Engelsche schrijvers; *Thuanus*, 86 B. *Est. Pasquier*, 5 B. de Recherches de la France, 17 Hoofdst. *Jak. van Oorts*, ongelukkige Heerschappye der *Stuarden*; *le Moyne*, *Beverwyk*, *Lamb. van den Bosch* &c. *Vondel* in zijn Treurspel; de Schotten *Andr. Melvinus* en *Georg, Buchananus*, &c. in hunne sneldichten.

VERKLAARINGE.

Maria] Aangezien pater *Le Moyne*, met het lof van deze rampzalige koningin, zijn Gallerie *des Femmes Fortes* poogd op te pronken, zo ben ik genootzaakt, gebruikende zijn cierlijke afbeeldingen, haar mede in dit werkjen een aanzienlijke plaats te geven; want wegens de geschiedenissen onzer tyd voeg ik me gaeren naer 't gevoelen van *Andr. Pels*, die (in zyn *Gebruik* en *Misbruik* des Tooneels) ziende op Engelands staatveranderingen, de Dichters in deezer voegen onderrecht:

Op zaaken die ontrent
Onze eeuw geschied zijn, is 't niet raadzaam zich te leggen.
Gy moogt van Edipus *en* Klytemnestra *zeggen*
Al wat u invalt; maar van Karel Stuard *niet.*
Hoe light verspraaktge u; 't is te korteling geschied;
En 't is zeer neetlig voor of tegen Majesteiten
('t Zy gy hen martelaars of schuldig noemd) te pleiten.
Zie nu, met aandacht, die verscheiden stoffen van
Maria Stuard, *en* Johanne Graai, *eens an.*
Wie deeze voorstaat, schijnt die ongelijk te geven;
Wie beide voorstaat, word van alle wind gedreven.

Beklaagen] Waarelijk is *Stuards* ongelukkige Heerschappye beklagens waardig, volgens zekere T. H voor bovengenoemd Boek van *Iakob* van *Oorts* deeze vaarzen steliende:

Wan

Wat heeft het huis van Stuard *harde slagen*
En ongeval getreft!
Het Schotsche rijk was nauw haar opgedraagen
Of z' hebben 't straks bezeft.
Met Robert *de* Eerst' *quam't ongeluk beklimmen*
Zijn koninglijken troon;
Hertzeer verzond den Tweeden *by de schimmen*
Door't vangen van zijn zoon;
De broedermoord hielp Jakob *de* Eerste *om't leven;*
De Tweede *bleef in stryd;*
VVie weet waar dat den Derden *is gebleven?*
De Vierde *is uit ter tyd*
Door oorlogsramp; dit deê de Vijfde *ook quijnen;*
En reizen naar het graf,
VVat onheil quam den Zesten *niet verschijnen!*
Doch God die keerde 't af.
De moordlust had een droeve val beschooren
Mariaas *bedgenoot;*
't Vernielend kruid deè hem in't puin versmooren;
Dus raakt die vorst ter dood:
Zy komt in't swart het treurtoneel betreeden,
In Fodringam gerecht,
En offerd aan de bijl en blok haar leden,
Betaald 't gewijde recht, &c.

Zie de verklaaringe deezer in het Geslachtregister der *Stuarden*, te vinden op 65 en 66 pag. van ORANJES OVERTOGT.

Voor u] Te weeten de Paus *Urbanus* de *VIII*, de Bisschop van Munster *Ferdinand* van Furstenberg, &c. in hunne sneldichten; doch byzonderlyk de fenixdichter *Joost* van *Vondelens*, zo in aangetoogen Treurspel, (de *Gemartelde Majesteit* by hem geheeten) als in volgend sneldicht:

Zo bleeide Stuards *jeugd, eer haat haar hoofd zag rollen,*
Eerze, op 't verwoed schavot, van hertewee geswollen,
Onnozel storf, onthalst na die gesmeede wet.
Zo word Mary *ombelst van nicht* Elisabeth!
Twee punten hebben haar de byl door 't vleesch gedreven;
Haar erfrecht tot de kroon, en haar Katolisch *leven.*

Boomen] By *Ovidius* spreekt de rampzalige *Thisbe* (van welke 122 pag.) de moerbezieboom, waar onder zy zich zelven ombrocht, met deeze woorden aan:

At tu quæ ramis arbor miserabile corpus
Nunc tegis unius, mox es tectura duorum,
Signa tene cædis, pullosque et luctibus aptos
Semper habe fætus, gemini monumenta cruoris.

Maar gy, ô boom, die uw takken nu over eene en terstond over twee rampzalige lijken zult uitspreiden, bewaar de tekenen van deeze moord; en draag voortaan treurige en roode of liever bruine vruchten, ter gedachtenis van het tweemaal vergooten bloed.

Wit] Dat Engeland wel eer de naam had van *Albion*, wegens het krytachtig aardryk van dat landschap, en de *witte* blinkende rotzen waar mede zy is omringd; dat daarom ook de oude Britannische dichters haar *Inis wen*, of het *Witte* eiland, hebben genoemd, is in de aangetogene ORANJES OVERTOGT, op 13 pag. aangeteekend. Doch byzonderlijk waaren de krytmijnen ontrent de stad Sorbiodunum, in Wilschire; daar de koopman (*negottor cretarius* Britannicianus, in een Beloftschrift aan de Zeeuwsche Nehallenia, by *Boxhorn* genoemd) al van ouds grooten handel mede gedreven heeft.

Melk] Van het melk-in plaats van bloed-vergieten, in eenige menschen voorgevallen, zie de Aanmerkingen der Geneesheeren *Thom. Bartholinus*, &c. in het Directorium Medico-practicum van *Mathævs Moronus*.

Doch de Roomsche Kerk geloofd dat toen den Apostel *Paulus*, te Romen, uit last van de keiser *Nero*, wierde onthoofd, in plaats van bloed, zuivere melk uit zijn romp is geloopen. Ziet de schrijvers der Martelaarsboeken, de sneldichtende Paters *Joh. Chevalier*, en *Laurent. Le Brun*; den Italiaan *Joh. Math. Caryophylus*, &c. Behalven dat zy het zelve ook van de Egiptische *Katharina* getuigd, volgens gemelde Schrijvers, en dit sneldicht van Pater *Jak. Eidermanus*:

Uncorum rabies jam fracta, furorque rotarum,
Et reliquum elisum fulmine pegma fuit.
Cum Catharina *caput tibi denique sustulit ensis,*
Capitque attonitum lacte madere solum.
Quippe videns pugnas in virgine terra viriles,
Lac nisi vidisset, crederet esse virum.

De moordstellagie, raderen en haaken, door de bliksem vernield zijnde, heeft men, ô *Katharina*, u met het swaard onthalst; als wanneer, in plaats van bloed, gy melk uit uw doorgesneden aderen liet vloeyen; Het aardryk, dat u zo mannelijk zag vechten, kon, voor zy de melk zag, dat gy een vrouw waard, niet geloven.

VIER-

Vierthiende Inhoud.

Geduld en groothartigheid in rampzaligheden.

1. IFIGENIA,

aan Diana opgeofferd:

om ſtryd vertoond door

Testa en Racine.

Caſtumque datura cruorem
Flentibus antè aram ſtetit Iphigenia miniſtris.

Ovid. 12 Metam.

VReugdhaatſter, droeve ziel, waar heên?
Blyft ge inde ſchakels van *Racines* treurſpel hangen?
Of kan u *Teſta*, met zijn krachtig etzen, vangen?
Of mind gy den poëet en teekenaar? neen, neen;
Gy zult de konſt van 't ſpel,of van de print verkiezen,
En dit of dat verliezen,
Al zijnze beide uw tydverdryf en leer!
Kies een, en toon melyên.
Hoe prikklen 't hart de graafnaald, en de vêer!
Hoe worſteld het met deeze *Ifigenyen*!

Die jonge maagd verdiend mijn rouw,
Neêrzittende als een lam, getrooſt de dood te lyden;
Doch haar gelaatenheid doet *Agamemnon* ſtryden,
En zard de gramſchap van zijn zinnelooze vrouw.
Zie, zie de vader, met een ſlip, zijn oogen dekken;
De moeder 't hair uittrekken!
Ach, hoe verruktmy *Teſtaas* ſchoone print!

Racine, uw poëzye
Heb ik, in mijn onwetenheid, bemind.
'k Veracht haar, en prys deeze *Ifigenye*.

Is 't mogelyk? mijn ziel, gy droomd,
Of zuft; wend uw gehoor naar ons toneelſtellagie,
Daar hecht *Achill* zijn ſmart aan 's koningins quellagie:
Let hoe de liefde van dien onbeſchroomden ſchroomd.
Waar blyft gy *Teſta*, met het jammeren der oudren?
't Werk leund hier op de ſchoud'ren
Des ted'ren mins; uw vader ſchiet te kort.
Ik werp uw print ter zyên,
Daar niemand ſpreekt; daar men het offer ſchort,
En ſlechts een hind ſlacht voor *Ifigenye*.

Zo wyk ik van dit offer af?
O neen; mijn Gallery verlangt naar tafereelen.
Wel hoe? die ſtryken voor de ſchreyende toneelen?
Vertoonders tong en oog de meeſte gaf,
Een treurſpeldichter vaak de minſte ſtof tot traanen:
Dit is geen ydel waanen.
Beſluit, en zeg, wie deeze tweeſtryd won;
Gy met uw ſchilderyen;
Wiens teêrheid, zo natuurlyk, als een zon,
't Geſternt verdoofd der Franſche *Ifigenyen*.

HISTORIE.

Als *Paris* (*Alexander* zomwylen ook genoemd) zoon van *Priamus*, der Trojaanen koning, om het wegvoeren van *Heſione*, zyns vaders zuſter, te wreeken, naar Griekenland reizende, de ſchoone *Helena*, in het afweezen van *Menelaus*, haar man, uit Sparten geſchaakt en te Troyen had over gebracht; zo quamen van alle kanten de Griekſche Prinſſen by malkanderen, met voorneemen om, onder het verkooren opper-

perhoofd, *Agamemnon*, koning van Mycenen, gewapenderhand de geroofde vrouw den schaaker weder te ontweldigen. Maar zy in de Beötissche zeehaven Aulis, hunne vergaderplaatz, naar een voorspoedige wind wachtende, doorschoot de opperveldheer, onverhoeds, een hinde juyst *Diana* toegewyd. De wraakzuchtige jagtgodinne zend daar op een doodlyke krankheid onder de krygslieden. Welke (volgens de uitspraak van den aartswiechelaar *Kalchas*) niet als met de dood van *Agamemnons* dochter was te stutten. De vader, gedwongen zynde de kinderliefde achter des volks welvaaren te stellen, doet *Ifigenia* in het leger koomen. Die naar 's vaders, niet 's moeders, driften luisterende, met een zeldzaame verduldigheid haar ongeval braveerende, zich ter slachtbank laat leiden.

Ziet *Diktijs* de Kretenzer, 1 B. des *Trojaansch.* Oorlogs; *Lucretius*, 1 B. der Natuurkunde; *Ovidius*, 12 en 13 Herschepp. *Euripides*, *Koster*, *Vondel*, *Rotrou*, en *Racine*, in hunne Treurspeelen; &c. *Emman. Thesaurus* in zijn Vorstelijke *Huis-vercierselen*; *Ifigeniaas* slachtoffer van *Korn. Chiselius*, &c.

VERKLAARINGE.

Testa] Gelyk de Dichters zo hebben ook de Schilders om stryd gezocht op het allerteederste deeze rampzalige ten toon te voeren; onder de laatste was den Italiaan *Petrus Testa* niet de minste; gestorven in het jaar 1650. Zie zijn afbeeldinge, leven, en register zijner onvergelijkelijke konststukken by *Joach. Sandrart*, in zijn Boek van de Schilderkonst; en *Korn.* de *Bye*, in het Gulden *Kabinet* des Schilderkonstes. Voorts zie behalven zijne de Printen van *J. W. Bawr*, *Fr. Klein*, *Le Pautre*, &c.

Maagd] Zy ontmoet my, met de hairen voor en boven het hoofd gevlochten, en in de nek met een offerband zaamengestrikt, en met bekleede schouders, op een Griekscke medalie van zilver, by de Heer JAKOB de WILDE, met dit byschrift: ΙΦΙΓΕΝΕΙΑ ΑΓΑΜΕΜΝΟΝΟΣ. Wiens ruggestuk een slachtofferhande vertoond, geteekend: ΕΛΛΗΝΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΗΜΑ; der Grieken zoenoffer. Zie ondertusschen haar gelaat en gestalte beschreeven van den Frygiaanschen *Dares*, in zijn boekje van den Trojaanschen oorlog.

Dood] Zo moest dan de reis der Grieken naar Trojen met het vergieten van maagdebloed zijn aanvang neemen; op welke wijze zy van het overheerde Trojen naar haar vaderland ook zijn vertrokken; de onnozele *Polixena* (quansuis om de geest van *Achilles*, haar vryer, te bevredigen) voor het graf van dien wijdberoemden krijgsheld sneuvelende.

Als ik deeze, door de hand eenes priesters, in een printe van meergepreezene *Ger. Lairesse*, zag slachten, heeft het medelijden my dit Byschrift op het papier doen stellen:

Geen minnaar trekt den degen uit,
En wond zijn schoone bruid.
Ovidius, *gy schiept nooit ysselijker logen!*
't Is Pyrrhus *niet, wiens staal die maagd de borst ontsluit,*
En 's vaders spooken, met dat bloedvergieten, stuit.
Leermeester van de min, hoe kon 't uw hart gedoogen!
Laires *schikt beter; die weet wat de min beduid;*
Die geeft het mes een paap, stokoud en onbewoogen,
Zet Pyrrhus *in een hoek, en dekt zijn lekende oogen.*
Geen minnaar trekt den degen uit,
En wond zijn schoone bruid!

Zie haar ook zeer fraai afgebeeld door *Le Pautre*, *&c* en in veersen door *Ovidius*, *Seneca*, *P. C. Hoofd*, *Koster*, *Vondel* en *Pradon*, in hunne Treurspelen; *Scudery*, *Marino*, *Segetus*, &c.

Lam] Daarom is het bevallig; en mijnes oordeels beweeglijk, dat *Le Pautre* haar als een tenger meisjen, en niet als een huwbaare dochter, vertoond; nademaal die tedere jongheid byzonderlyk ons, met haare onnozele gelaatenheid, tot medelijden verwekt.

Vader] Behalven deeze *Ifigenie* had hy noch andere dochters, als: *Ifianassa*, *Laodice*, *Chrysothemis*, en de kloekmoedige *Elektra*; doch maar een eenige zoon, te weeten *Orestes*; volgens *Burkh. Pyladas*, in het 5 B. zijner *Heldestammen*.

Slip] Naar de vindinge (hoewel *Euripides* ontleend) van den Griekschen schilder *Thimas*, die daar mede zyn onmagt bekende, om, naar den eisch, de droefheid en inwendig hertzeer van den vader uit te drukken: gelyk dit van hem getuygen *Val. Maximus*, 8 B. 12 Hoofdst. 5 Voorb. *Plinius*, 35 B. 10 Hoofd. *Quintilianus*. 2 B. 14 Hoofdst. zynes Onderwyz Vorders *Junius*, 3 B. 13 Hoofdst. *Hoogstraaten*, 3 B. 8 Hoofdst. en *Nik. Banius*, in zyn sneldicht; &c.

Hind]

Hind] Zo wil *Testa*, *Domin. Bonon*, *Fr. Klein*, *Bawor*, *Doudyns*, en andere, in hunne Beelden; *Euripides*, *Ovidius*, *Diktys*, &c. in hunne Schriften: maar *Lukretius*, *Propertius*, *en Horatius* (behalven *Escylus* en *Sofokles*, *Pindarus* en *Pausanias* in Bæot.) zeggen dat *Ifigenia* waarelyk is geslacht. Waar mede ook eertyds overeenquamen die van de twee Kappadocische steden, beide (by *Dio*, 35 B.) de naam dragende van Komana: welke (even gelyk heden de *Roomsche Kerk* spietzen, pylen, swaarden, nagelen, en duizend andere wergtuygen, waar mede hunne *Martelaaren* ter dood zyn gebracht, als aanbiddelyke heiligdommen bezit, en op zekere tyden te voorschyn brengt) om stryd zorgvuldig bewaarden en vertoonden het waare swaard, met welke *Ifigenie* in Aulis was opgeofferd.

Zo dat de Verzieringe van *Ifigenie* en de Geschiedenis van *Jeftaas* dochter ook hier in overeenkoomen, dat de dood deezer maagden niet genoegzaam aangeweezen kan worden. Zie van de laatste de verschillende Godsgeleerden by *Saubertus* in zyn 21 Hoofdst. van der Ouden *Offerhanden*; *Drusius*, in zyn Aanteekeningen over *Sulpit. Severus*, 146 pag. en de vermaarde *Vossius* in het Byvoegzel van zyn *Afgodendienst*, &c.

Doch vreemder schryft *Stesichorus*, by *Pausanias* in de Korint. zaaken, vertellende dat de geofferde *Ifigenie* was niet *Agamemnons*, maar *Thesens* dochter; in onechte gewonnen by *Helena*, en, gelijk haar eigene, opgevoed by *Klytemnestra*. Als of quansuis de kuysheid-lievende Goden het wederhalen van de geschaakte *Helena* niet wilden zegenen noch begunstigen, voor en aleer, met de dood van deeze dochter, de moeder van haare misdaaden was gezuiverd en ontlast. Welk gevoelen *Racine*, in zyn roem verdienend treurspel, heeft aangenoomen en uitgevoerd.

2. KASSANDRA,

de dood braveerende:

vereeuwigd door

KATHRYNE LESKAILLES

Treurſpel;

en

JAKOBUS DE RYKS

Teekening.

UW kuiſche prieſterin, *Apoll*, is in gevaar!
De ſchelmſche *Egiſtus*, en de dochter van *Tindaar*,
Staan voor 't paleis gereed met uitgetoogen ſwaarde;
Daal neder in Mycene, en hef haar op van de aarde!
Trojaanſche *Pallas*, help! *Kaſſandra* moet'er aan.
Waar is uw hemelſch vuur, uw blikſems om te ſlaan?
Hier treedze treurig, en verbaaſt, en opgetrokken,
't Gewijde lauwerblad bedekt haar bruine lokken,
Terwijl het alterkleed op 't zedigſt neêrwaarts plooit.
Schoon *Pallas*, wrokkende op uw ſtam, geen blikſems ſtrooid,
Apollo, wreed en onbarmhertig, ſluit zijn oogen,
Onze Amſtelaaren zijn, ô maagd, met u bewoogen!
Gy word hier door *de Rijk* onſterflijk, en *Kathrijn*,
Wiens verfuw vleeſch en bloed, wiens dicht uw ziel zal zijn:
Dus zal men, eeuwen lang, *Kaſſandra* zien en hooren
Als nimmer omgebracht, of wonderlijk herbooren.

HISTO-

CASSANDRE. Senec. Agamemn. 5. Act.

Historie.

Apollo Kassandra, dochter van *Priamus*, der Trojaanen koning, beminnende, gaf haar te verzoeken al het geen zy mogt wenschen, mitz hy de vruchten van haar wederliefde genoot. Dus begeerde zy de geest van voorzegginge; doch die hebbende ontfangen, weigerde zy de voorwaarde naar te koomen. *Apollo*, bedrogen zijnde, en het gegevene haar niet konnende ontneemen, werkte door zijn vermoogen uit dat niemand haar voorzeggen geloofde. Waarom zy den ondergang van Trojen, en de bloedstortingen daar in zullende voorvallen, ook vergeefsch voorspelde. Wanneer nu de arglistige Grieken Trojen, in die rampzalige nacht, overrompelden, en aan alle kanten in brand staaken, wierd zy door *Ajax Oileus* in de tempel van *Pallas* verkracht. Doch, na des stads verwoestinge, heeft haar *Agamemnon* buiten het lot naar zich genoomen. Met welken zy binnen Mycenen komende, door de zaamensweeringe van de koningin *Klitemnestra*, en haar boel *Egisthus*, (pogende zy de dood van *Ifigenie*, en hy het leet van zijn vader *Thyestes* door *Atreus* aangedaan te wreeken) is omgebracht.

Ziet *Lykofron* in zijn *Kassandra*; *Virgilius* 1 en 2 B. *Æneid.* *Diktys* de *Kretenzer*, 5 B. *Escylus* en *Seneka* in hunne Treurspelen van *Agamemnon*; *Filostratus*, 2 B. in het Tafereel van *Agamemnons* dood; *P. Mussardus* van de *Sibyllen* en voorzeggende Vrouwen; *Jak. Filip. Bergomensis*, 27 Hoofdst. *Vondel* in *Palamedes*; Pater *Assesan* in zijn *Agamemnon* Tragedie, onverbeterlyk door *Katryne Lescaille* verduitscht; &c. *Marino.* &c.

Verklaaringe.

Priesterin] Zy word ook *Alexandra* geheeten, volgens *Cœl Rodiginus*, 24 B. 6 Hoofdst. welke naam beteekend, dat zy met voorzeggen de menschen behulpzaam was; ja mede, na haar dood (volgens het verhaal van *Plutarchus* in 't Leven van *Agis*) *Pasifaë*, om dat zy ieder een hun lot voorzeide, hebbende een van alle kanten bezochte tempel binnen de stad Thalamis in Messenien. Maar aanmerkelyk is de vertellinge van de Kantteekenaar over de Ilias van *Homerus*; schrijvende, 2 B. dat op zekere tijd, *Helenus* en *Kassandra*, kinderen van *Priamus* en *Hekuba*, in de tempel van de

Thymberfche *Apollo* bleeven flapen, door de onachtzaamheid der dienftmaagden zijnde achtergelaaten. Welke des anderen daags wederkeerende, de kinderen van flangen zagen omwonden, en gelijk het fcheen geworgd; doch die op haar gefchreeuw wegvloden, en onder de naafte laurieren zich verborgen. Ondertusfchen hadden de kinderen, zonder eenig letzel zijnde, op deeze wys de geeft van voorzegginge ontfangen.

Apollo] Het is zeker dat de Poëten (voor de eerfte vinders van goddelyke en menfchelyke wysheid by de aloude bekend) alle weetenfchap onder het loofwerk van Fabelen begrypende, aangaande hunne goden, nooit geloofd hebben het geen zy van haar fchreeven; aangezien zy dezelve fchandelyk ten toon ftelden, en hen misverftand, misflagen, alderhande rampzaligheid en gruwlyke boosheid toedichteden. Wat vind men al hoerery, overfpel en bloedfchande, wat al onderlingen haat, wrok en twift, wat al verdriet en droefheid, wat al bedrog en fchelmery onder de goden by *Homerus*, *Virgilius* en *Ovidius*? Alwaarom ook de wyfte heidenen met zulke goden fpotteden; gelyk zekere *Cinefias*, die *Timotheus*, van welke, in een lofdicht van *Diana*, die godinne razend, woedende, en dol genoemd wierd, zulk een dochter toewenfchte. Zie *Plutarchus* in zijn *Onderwijs* van het gebruik der Poëeten.

Ja dit was by haar de bron-ader van de *Ongodifterye*, terwyl de verderziende beter hielden geene dan gebreklyke goden te dienen; want dat de zo genaamde *Ongodiften* by de heidenen, deeze verfierde goden eer befchimpten dan de godheid heel verzaakten, is by *Klemens* Alexandryner (in zijn *Vermaanreede* aan de Heidenen) wel aangemerkt, en word van *Vosfius* (in den aanvang zijnes Boeks van de *Afgoderye*) met de leere en Godsdienft van *Anaxagoras* en *Sokrates* beweezen. Verfta dan, by voorbeeld, door *Venus* geregelde of ongeregelde liefde, door *Vulkaan* het vuur, door *Mars* den oorlog, door *Neptunus* de zee, door *Apollo* de vrye konften, &c. en niet anders; gelyk dat van *Vollenhove* in een Reden, omtrent zeker Bruiloftsgedicht, wydluftiger word vertoond.

Tyndaar] Zie deeze vertooning by *Vondel* in zijn deftige *Palamedes*, door de voorfpellende *Neptunus* op deeze wyze afgefchilderd.

Kaffandra, *vol van god, komt razende ingevlogen,*
*Bewyft den * lyke en romp noch de alleruiterfte eer*
Met haare roozenhoed; † zegaatze fluks te keer
Met haar bebloede byl, en dekt den zieleloozen
Met zijne fchoone buit, die, vallende, de roozen
En friffe bloemen kreukt, en verfd den elpen ftoel.
Leg, roept de moorderes, leg daar, ô konings boel!
O fchandvlek van mijn bed! ô peft van zuivre zeden!

* van *Agamemnon*. † *Klytemneftra*.

Pallas]

Pallas] Welke de naam wel droeg van beschermgodin der Trojaanen, doch waarelyk in alle voorvallen haar beschadigde; volgens *Virgilius*, 1 en 2 B. *Æneid.* Ja haar beeld was eene der noodlotten; welke zorgvuldig bewaard zijnde 't geslacht van *Dardanus* nooit uitgeroeid kon worden, zo dat getuygd *Ovidius* 13 B. der Hersch. *Plautus*, in het Blyspel van de *Bacchides*; *Q. Smyrnæus* 10 B. *Silius* 1 en 13 B. der Punische Oorl. &c. Alwaar om de looze *Ulysses*, met de dappere *Diomedes* verzeld, dat zelve, ten minsten zijn nabootzel, eerst heeft moeten steelen, en door zijn behendigheid *Trojen* ontweldigen; volgens *Dionysius* Halykarn. *Solinus*, 8 Hoofdst. *Ovidius* en *Virgilius* op de aangetoogene plaatzen. Ziet de Verhandelinge wegens de *eerste Inwoonderen* van Italien, en de komst van *Eneas* in dat gewest, van *Theod. Rykius*; de gevoelens van *Sam. Bochartus*, en *Filip. Kluverus* krachtelyk verydelende.

Uw *Bliksems*] Met welke zy *Ajax Oileus*, wegens zijn begaane kerkschenderye in het verkrachten van *Kassandra*, doodgeslagen heeft; volgens *Seneka* in het Treurspel van *Agamemnon*, *Virgilius* 1 B. *Æneid.* *Horatius* 10 Toezang, &c.

Op eenige Latynsche medalien van de keiser *Domitianus* by *Kar. Patinus*, &c. staat zy met de bliksem in de vuyst; doch op de Griekſche van den koning *Antigonus Tutor* by *Spanhemius*; ja op die van de Olympiëes, vertoond zich een uil, haar toegewyd en dus haar beteekenende, die een bliksem in haare klauwen draagd, by *Hub. Goltzius*, 10 Tab. van Griekenland; behalven dat op een byzondere van *Antoninus Pius*, by gemelde *Patinus*, der goden smid *Vulkanus* een nieuwgesmeede bliksem aan *Pallas* overgeeft. Zie van haar bliksem *Servius* op *Virgilii Æn.* *Livius*, 12 B. en de *Harpokrates* van meermaalen geprezene Hr. *Gisb. Kuper*.

De Ryk] Al van ouds hadden de Griekſche schilders en beeldhouwers, als *Fidias*, *Praxiteles*, *Zeuxis*, *Apelles*, *Thimas*, &c. de gewoonte van de beste dichteren hunne schoonste vindingen, en cierlykste gedachten, te ontleenen; welke de Italiaansche wonderbaarlyk zijn gevolgt: zo behelpt zich

Da Vinci		manieren	*Homerus*
Polydoor		grootscheid	*Virgilius.*
Angelo	met de	diepzinnigheid	van *Dantes.*
Rafaël		bevalligheid	*Petracha.*
Mantegna		wysheid	*Sanazarius*
Titiaan		veranderingen	*Ariosto.*

Ziet het gulden Kabinet des *Schilderkonstes* van *Korn. de Bye.*

Dicht] Veele konnen dit niet geloven, vervoerd of door een domme onweetenheid, of door een booze nyd; terwyl (het zijn de woorden van *Andr. Pels* in het *Gebruik* en *Misbruik* des Toneels)

Men

Men hier te land
Al wat geen winst geeft acht voor zonde, ik swyg voor schand;
Zo dat hy in de vloek des Hemels schynt gebooren
Die tot vermaak, of nut der menschen, heeft verkooren
Een oefening, wen zy geen tastlyk voordeel geeft.

En een weinig verder:

Hier te lande
Alleen verstrekt de kunst tot 's Dichters schade en schande.

Maar deeze mogen zich zelven met de volgende zinspreuken vertroosten en vleyen, van *Ovidius*, 1 B. der Minned. 10 D.

Scinduntur vestes, gemmæ franguntur & aurum;
Carmina quam tribuent fama perennis erit.

Kleederen, goud, en gesteenten, breeken, verslyten, en vergaan, maar de goede naam, die de vaersen toebrengen, is onbederflyk.

En 4 B. 8 Pontische Br. op dit voorwerp nader passende:

Dii quoque carminibus, si fas est dicere, fiunt;
Tantaque maiestas ore canentis eget.

De vaersen, zo men het zeggen mag, maken goden, en haar ontzaggelyke majesteit moet zich van dichters bedienen.

3. AN-

3. ANDROMACHE,

genoodzaakt haar doodvyand te beminnen.

Pyrrhin' connubia? Virg. 3 Æneid.

ANdromache, men doet de Gallery te kort
In dien het tafereel haar ooit geweigerd word
Van uw grootmoedigheid, in zo veel ongelukken,
Die, beurt op beurt, het afgepynigd harte drukken.

Ik ſtel u dan, beroofd van ſtaat en van gemaal,
Voor *Pyrrhus* knielende; ſchoon *Hektor* door het ſtaal
Zyns vaders ſneefde, en 't lijk diens wagen na moeſt ſleepen,
En ſchryven Trojens val in 't veld met purpre ſtreepen.

'k Voeg *Pyrrhus* voor u, bids en onverbiddelyk,
't En zy hy van uw min ziet een gewiſſe blyk,
En gy niet langer ſchreid; maar laat de veege traanen
Aan de ongelukkige en omſwervende Trojaanen.

Aſtyanax plaatze ik (het voorwerp van uw ſmart)
Alhier, en toon hoe hy omhelſt word van uw hart,
Terwijl uw armen naar dien trotzen *Pyrrhus* reiken,
Dat ſteenen beeld; helaas, die onverzetb'ren eiken!

Wat zultge doen? gy moet, of door de trouw, zijn throon
Opklimmen, of de val aanſchouwen van uw zoon:
Bewaar hem en aanvaard de ſtaf van *Pyrrhus* ryken;
In onweêr moet men 't zeil of minderen of ſtryken.

His-

HISTORIE.

Andromache was de dochter van *Eëtion*, koningsken van Theben in Cilicien, door *Achilles* vermeesterd en verwoest. Haar trouwde *Hektor*, de zoon van koning *Priamus*, dien zy uitermaaten beminde. Des was haar droefheid ook weergaloos, toen zy zijn lijk achter de wagen van *Achilles* rondzom Trojen zag sleepen. Had meede deel aan het hartzeer van *Priamus* en *Hekuba* in het verlies hunner (in de veldslagen omgebrachte) zoonen en schoonzoonen. Trojen overheerd, verbrand, en vernield zijnde, moest zy verdragen dat men *Astyanax*, een haarer zoonen, dien zy vergeefs poogde te verbergen, van een tooren afwierp. Waar na zy, nevens haare overige zoonen, in de looting der gevangene vrouwen, *Pyrrhus*, zoon van de moorder haares mans, is te deel gevallen. Welken *Hermione*, voor Trojen, door *Menelaus* haar vader, ten huwelijk gegeven was; hoewel, te Sparta, door *Tyndarus* haar grootvader, aan *Orestes* verloofd. Alwaarom deeze, van zijn bruid versteeken, *Pyrrhus* met *Andromache* in Epieren gekomen zijnde, te Delfos in de tempel van *Apollo* heeft doorstooken, en *Hermione* naar Mycenen gevoerd. Als wanneer *Andromache*, reeds van een zoon, *Molossus* naderhand geheeten, moeder zynde, met de Priester *Helenus*, haar mans broeder, is hertrouwd.

Ziet *Diktys* de Kretenzer, 6 B. des Troj. oorlogs; *Virgilius* 1 B. *Æneid. Ovidius*, *Euripides*, *Seneka*, *Pradon*, *Racine*, en *Sam. Koster*, in hunne Treurspeelen van *Andromache*, de *Troaden*, en *Polyxena*, &c. *Scudery* in zijn 31 Harang. &c.

VERKLAARINGE.

Schoone schildery] *Porcia*, de vrouw van *Brutus*, van welke boven 47 pag. is gesprooken, ging dagelyks voor de schildery van deeze *Andromache* staan, om hartzeer met hartzeer, en daarentegen grootmoedigheid met grootmoedigheid op te wekken; naar de getuigenis van *Plutarchus* in het Lev. van *Brutus*.

Sleepen] Ziet dit deerlyk schouwspel in de print van *Petr. Testa* vertoond; en lees ondertusschen het 22 B. van de Grieksche *Ilias*; of het 2 B. van den Latynschen *Eneïs*, alwaar hy, volgens de vertaalinge van *Vondel*, op deeze wyze word beschreeven:

Wan-

Wanneer my in den droom, als uit het graf gewekt,
De geest van Hektor *scheen heel drukkig voor mijn oogen,*
Te staan, met eene wolk van traanen droef betoogen,
Gelijk hy eertyds, vuil van bloed, op's vyands spoor,
En met de koorde om 't been, en tusschen beiden door
De beenen, dik en bol, gekneveld en geslagen,
Gesleurd wierd achter aan Achilles *oorlogswagen.*

Trojen] Deeze zo vermaarde stad (nooit, op zulk een wyze als men voorgeeft ingenoomen, en mishandeld; zo *Rupertus* in zijn *Hist. Universalis* meend) lag in *Troas*, of kleen Frygien, aan de rieviere Xanthus ook Scamander geheeten, tusschen de zeestrand en den berg Ida; wiens ruïnen en overblyfzelen, ten tyde van *Strabo* (volgens zijn schryven 13 B. des waereldb.) zo waaren verdweenen, dat men ook het minste teeken daar af niet kon beschouwen; zijnde mogelijk haare steenen tot herbouwinge van andere nabygelegene steden gebruikt.

Waar mede *Lukanus* overeenkomt, in het 9 B. des Farsal. Oorlogs, de bynaar vernietigde ruïnen van Trojen op deeze wyze beschryvende:

Circuit exustæ nomen memorabile Troiæ,
Magnaque Phœbei quærit vestigia muri,
Jam silvæ steriles, & putres robore trunci
Assaraci pressere domos, et templa deorum
Jam lassâ radice tenent: ac tota teguntur
Pergama dumetis: etiam periëre ruinæ.

De zegenpraalende *Cesar*, in het landschap Troas aangekoomen zijnde, kreeg een lust om die plaatzen te bezien, die door de gedichten van Homerus en andere een onvergankelyke naam hebben ontfangen, ging rondzom het verbrande Trojen, en zocht naar de overblyfzelen van de muuren die *Febus* en *Neptunus* wel eer hadden gebouwd. Doch alles was veranderd in een wilde en woeste bosschagie, die de gesloopte paleizen van *Assarakus*, en der goden neergestorte tempelen, met haar boomen, door den tyd om ver geworpen, overdekte; en het geheele Pergamum met struiken en struwellen zo verduisterde, dat zelfs geen bouvallige overblijfzelen te vinden waaren.

Het tweede Trojen of Ilium, (welke *Tristanus*, zo de Hr. *Gisb. Kuper* wil, geloofd, doch ten onrechte, des *Grooten Alexanders* Alexandria Troas te zijn) lag nader aan de zeekant, en was ten tijde van *Augustus*, en de volgende keiseren, een aanzienlijke stad;

ſtad; gelijk uit de keiſerlijke medalien by *Patinus*; *Plinius* 5 B. 33 Hoofdſt. *Tacitus* 4 Jaarb. 55 Hoofdſt. en 12 Jaarb. 58 Hoofdſt. *Suetonius* in het Leven van *Julius*, 79 Hoofdſt. en *Klaudius*, 25 Hoofdſt. *Juſtinus*, 31 B 8 Hoofdſt. en *Strabo*, op de aangetogene plaats klaarlijk is te zien.

En van deeze, niet van de aloude, ſpeuren noch heden de verbyvaarende reizigers de bouvalligheden en overblyfzelen, van de Turken *Eski Stamboul* genoemd: ja *Lidgow* getuigd in zijn Reisbeſchrijvinge, dat hy langs het muurwerk van Trojen gewandeld, en noch drie verroeſte ſtukken gelds daar in gevonden heeft.

Pyrrhus] Van eenige geheeten *Neoptolemus*, zoon van *Achilles*, gewonnen by *Deidamia*, eene der dochteren van *Lykomedes*, koning van het eiland Scyros; toen *Thetis* zijn moeder hem, in vrouwe kleederen, aldaar verſteekende, van Trojes belegeringe poogde af te houden; volgens *Statius*, 2 B. van zijne *Achilleïs*; *Ovidius*, 13 B. der Herſch. in de pleitreden van *Ulyſſes*; *Hyginus*, 96 Verſiering. &c.

Trots] Zo was ook zijn vader van inborſt, gelijk hem *Horatius* in zijn *Dichtkonſt* (in de vertaalinge van *Andr. Pels*) afmaald, op deeze wijze ſchrijvende:

Wanneerge op uw tooneel den vorſt Achilles *ſteld,*
Verbeeld hem dapper, onverbidlijk, ſtraf, verbolgen;
Hy weig're wetten, recht, en redenen te volgen,
En laate, al't geen hem raakt, afſtuiten op zijn kling.

Aſtyanax] Ieder weet dat *Ulyſſes* den kleenen *Aſtyanax*, van *Homerus* zomwijlen *Scamander* genoemd, van de muur liet werpen, uit *Seneka*, en *Sam. Koſter*, in gemelde Treurſpelen; en *Ovidius*, 13 B. der Herſchepp. Maar, volgens de ſtellinge van *Petr. Ronſard* (1 B van zijn *Francias*, waar in hy der Franſchen oorſprong haald van *Aſtyanax*, zo hy verſierd, naderhand *Frankus* geheeten, heeft *Andromache*, den waaren *Aſtyanax* verbergende, een ander kind in zijn plaatz, overgelangd. In welk verdichtzel hem *Racine*, in bovengenoemd Treurſpel, heeft nagevolgd.

Doch deeze vinding nam buiten twyfel haar aanvang in het 6 B, van *Diktys* den Kretenzer, welke ſchrijft dat *Pyrrhus*, naar Delfos gaande om *Apollo*, wegens de zege voor Trojen behaald, zijne beloften te betaalen, te huis liet *Andromache*, en *Laodamas* die van *Hektors* zoonen alleen was overgebleven.

Gy moet]

OLYMPIAS. Justin. 14 Liv.

Gymeet] Gemelde *Diktijs* schrijft dat de jaloersche *Hermione*, met *Orestes* gepaard, na 't overlijden van *Pyrrhus*, van haar vader *Menelaus* verzocht de dood des zoons van *Andromache* die met deeze was weggevlucht; maar *Thetis*, vreezende dat *Orestes* en zijn vrouw ook naar het leven van de swangere *Andromache* mogten staan, zond haar weder naar Epieren; alwaarze *Molossus* baarde, benevens zyn broeders *Pielus* en *Pergamus*, de voortplanter van het huis der *Eäciden*, koningen van dat landschap.

Epieren] Een landschap in Griekenland, naar het Westen, grenzende aan Thessalien en Macedonien; van wiens hoofdstad, Buthrotum genoemd, gebouwd door *Helenus*, zie *Virgilius*, 3 B. van zijn *Eneïs*; en *Ludov*. *Nonnius*, in de verklaaringe des 5 Taf. van *Hub. Goltz.* Griekenland.

Dit landschap had *Pyrrhus*, van het vernielde Trojen keerende, op de raad van *Helenus*, aangedaan, geheel verwerpende het vaderlijk koningrijk van Thessalien; volgens *Pausanias*, in zijn Attische Verhandelingen.

4. OLYMPIAS,

Moeder van Alexander de Groote: omgebracht van Kaſſander.

Pertulit intrepidos ad fata noviſſima vultus.
Ovid. in Metam.

Zy ſpreekt:

'k BRaveerde 't ſwaar beleg, en Pydnaas hongers-
nood,
En 's Macedoners haat; zou ik nu ſchrikken, klagen,
En, met de traanen op de wangen, gaan ter dood?
Verdonk'ren dus de roem van mijn doorluchte magen?
Neen: zo, in 't ſterven, mijn grootmoedigheid be-
ſweek,
Wie zou geloven dat 'k, in 't leven, hen geleek!

HISTORIE.

Alexander de III, toegenaamd de *Groote*, koning van Macedonien, in zijn 33 jaar uit het leven gerukt zijnde, ſtonden de ſtaatzuchtige Legerhoofden tegens malkanderen op, wegens het rijksbeſtier; na veel twiſtens, door het lot eindelijk onder hen verdeeld. Doch uit die loting reezen verſcheidene oorlogen, terwijl ieder een zijn toegevoegd gedeelte poogde te vergrooten, en verder uit te breiden. Onder deze was eene *Polyſperchon*, die, om in de gunſt der Macedoneren te geraaken, *Olympias*, de koninginne moeder eder uit Epieren deede brengen. Welke nauwlijks in Macedonien was gekoomen, of zy deed de koning *Arideus*, en *Eurydice* zijn gemaalin, die haar den toegang tot dat landſchap hadden ontzegt, aanſtonds ombrengen. En als zich *Kaſſander*, van *Eurydice*

te hulp geroepen, met zijn krijgsmagt begon te beweegen, zo heeftze *Nikanor*, zijn broeder, het leven benoomen, en de begraafplaats van *Iolaus*, zijn andere broeder, omvergesmeeten, en vernield. Om welke onwettige wreedheid der Macedoneren genegenheid in haat is verkeerd. Zo dat (*Kassander* Macedonien naderende) zy met haar vertrouwelingen, en verscheidene vorstelijke vrouwen, na de Macedonische zeestad Pydna zich heeft moeten begeeven. Doch hier heeft hy haar bezet, en, naar een swaar beleg, tot de overgaaf gedwongen. En alhoewel zy daar in de behoudenis van haar leven had bedongen, zo heeft die boosaartige *Kassander* de Macedoners tegens haar opgeruid; welke, onaangezien haare verdiensten en voorige majesteit, haar ter dood hebben veroordeeld. En toen deed die stervende moeder *Alexanders* groothartigheid noch in haar gebaaren uitmunten; in koninglijken gewaade, alleen van twee staatdochteren verzeld, de doodslagers te gemoet tredende, en, zonder eenig misbaar te maaken, de quetzuuren ontfangende.

Zie *Justinus*, 14 B. 5 en 6 Hoofdst. *Diodorus* 19 B. 35 en 36 Hoofdst. *Pausanias* in de Attisch. Zaak. *Ludov. Nonnius*, in zijn Verklaaringe des 35 Taf. van *Hub. Goltzii* Griekenland.

VERKLAARINGE.

'k Braveerde] In de 76 Afbeeldinge des I Deels der *Beelden van Leon. Augustini* ontmoet ons het borstbeeld van *Olympias*, uit een *Cameus* genoomen, wiens hoofd met een koninglijken hoofdband, en wijngaardsbladen, volgens de gewoone dragt der Macedonische dochteren op de feesten van *Bacchus* en *Orfeus*, is vercierd. Met welk gesteente overeenkomt zekere oude medalie van koper by de Heer JAKOB de WILDE, dragende (hoewel zonder aanmerkelijk byschrift) diergelijke een afbeeldinge van *Olympias*, 't geen wy te veiliger geloven, om dat een rijder (hy zy dan *Filippus* of *Alexander*) op het ruggestuk word gezien.

Doch by *Fulv. Ursinus* vind ik, in de 6 Afbeeldinge, uit een *Kerniole* getrokken, *capita jugata*. dat is, haar hoofd nevens dat van *Alexander de Groote*; tusschen welke de gehoornde kop van *Jupiter Ammon* komt uitkijken; gelijk men dezelve, uit een *Cameus* genoomen, by eenen anderen ziet afgebeeld, in des konings hoofdcieraad (zynde het eerste een hoofdband, en het tweede een helm) alleen verschillende.

Pydnaas] Een ſtad in Pïeria, een gedeelte van Macedonien, gelegen aan de rievier Aliakmon, daar hy in de Thermaïſche zeeboezem zich ontlaſt, volgens *Strabo*, 7 B. mede *Citrum*, en volgens *Sofianus*, heden *Chitro* geheeten. Ontrent welke, in het 166 jaar voor des *Heeren* Geboorte Perſeus, de laatſte koning der Macedoneren, in een veldſlag van de Romeinſche krijgsoverſte *Luc. Æmlius Paulus*, is overwonnen. Zie *Livius*, 44 B. 6 Hoofdſt.

Onder de medalien van de Heer JAKOB de WILDE bewaard een zeer ongemeen penningsken van koper de gedachtenis van deeze ſtad; vertoonende op de rechte zijde het hoofd van den jongen *Herkules*, of liever (volgens het opſchrift van diergelijke ook ongemeene penningskens) van *Amyntas*, met een leeuwenhuid overdekt; en op de averechtſche een adelaar ſtaande op een ſlang, dien hy met zijn bek ſchijnt te verworgen; en boven hem dit opſchrift: ΠΥΔΝΑΙΩΝ, door die van Pydna geſlagen.

Haat] Verſta *Kaſſanders*, welke van *Polyſperchon* tot *Antigonus*, de landvoogt van Aſien, was overgegaan, door dien *Antipater*, zijn vader, voor zijn overlijden, de aanzienlijkſte plaats, in het rijksbeſtier nevens *Aridens*, deezen had opgedragen. Door wiens onverzoenlijken haat *Alexanders* ſtamhuis geheelijk is uitgeroeid en vernietigd. Van zijn krankheid en affchuwelijk einde ſchrijft *Pauſanias* in de Bœot. zaaken. Zijn beeld ontmoet ons by *Hub. Goltzius*, in de aangetogene Tafel, niet met een koninglijken hoofdband verciert, (aangezien hy, volgens *Plutarchus* in het Lev. van *Demetr.* dat teeken, gelijk ook de titel van koning, nooit gebruikte) maar alleen, naar de wyze der Macedoniſche vorſten, met een leeuwenhuid overdekt; hebbende het ruggeſtuk een rijder, nevens dit eenvoudig byſchrift: ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ; *Kaſſanders* munte. Niet tegenſtaande zijn onderdaanen zomwijlen hem den koninglijken titel hebben toegevoegd, zettende by hunne muntebeelden: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΟΥ, des konings *Kaſſanders*. Zie *Spanhemius*, 473 pag. van meermaalen aangetogen boek.

Magen] Te weeten de wijdberoemde *Achilles* en *Alexander*; aangezien zy den eerſten beſtond als dochter van *Neoptolemus*, en zuſter van *Alexander*, koningen van Epirus, uit genoemden krygsheld voortgeſprooten. Ziet *Lud. Nonnius*, in zijn *Verklaaringen* over de medalien van *Pyrrhus*, in het 5 Taf. van *H. Goltzii* Griekenland.

Zijn afbeelding geeft ons *Kanini* in het 24 Beeld uit een kopere medalie getoogen; hebbende dit byſchrift: ΑΧΙΛΛΕΥϹ; *Achilles*: waar in hy gezien word jong van weezen, zijnde zijn verſpreide hairlokken met een gekamden helm bedekt: (vertoonende het ruggeſtuk een Theſſaliſch paard, nevens de naam van ΝΙΚΟΜΑΧΟΥ, *Nikomachus*, de muntmeeſter of ſtedevoogd.

Doch

Doch de tweede als Moeder; gebaard by *Filippus* (volgens *Lud. Nonnius*, zoon van *Amyntas* de IV) koning der Macedoneren; onaangezien men voorgaf dat de Cyrenaïsche *Jupiter Ammon*, in de gedaante van een slang, de plaats van *Filippus* in haar bed had waargenoomen; om het welke te bekrachtigen op zekere medalie, in de 34 Taf. van *Goltzii* Griekenland, een neêrgezetene vrouw (buiten twyfel *Olympias*) een kronkelende slang by de kop vast houdende, is verbeeld. Zie *Plutarchus* in 't Lev. van *Alexander*.

Op de medalien word hy vertoond, of (naar de gewoonte van *Bacchus*, zijn voorganger in het overheeren der Indianen) met klimopbladen gekroond, of (als van *Karanus*, nazaat van *Herkules*, afkomstig) met een leeuwenhuid overdekt, of met den koninglijken hoofdsnoer omgord; of met deezen en een ramshoorn, op het voorbeeld van zijn ingebeelde vader gemelde *Jupiter Ammon*, vercierd; doch (nevens de twee laatste gedaanten) altijd een snel gezicht, en een voor uit gedrongen hals. Zie *Joh. Faber*, *Hub. Goltzius*, *Lud. Begerus*, en *Kar. Patinus*, in meermaalen aangetogene Medalyboeken.

Eenige brengen hem ook zomtyds met een gekamden helm te voorschijn; doch nademaal het borstbeeld van *Minerva*, by de Macedoners toegenaamd *Alcidas*, zo dikmaals op zijn medalien (het byschrift; Α Λ Ε Ξ Α Ν Δ Ρ Ο Υ, of Β Α Σ Ι Λ Ε Ω Σ Α-Λ Ε Ξ Α Ν Δ Ρ Ο Υ, des konings *Alexanders*, op het ruggestuk hebbende) word gezien, zo geloven de liefhebbers, dat *Kanini* (zie zijn 12, 13 en 14de Beeld) en andere zomwijlen het eene voor het ander hebben genoomen.

Ondertusschen zie van zijn geboorte, opvoeding, krijgsbedrijven, en dood (of door fenyn of onmaatigheid gesprootene koorts veroorzaakt) *Plutarchus*, *Q. Kurtius*, *Arrianus*, *Justinus*, *Diodorus*, en de uitleggers zijner medalien.

5. SOFONISBA,

door Maſſaniſſa omgebrocht:

geſchilderd door

JOH. VOORHOUT.

Mortis amore ſuperba. Stat. 12 Theb.

HIer ſterft de dochter van den ſtrengen *Aſdrubal*,
De vrouw van *Syfax*; en haar bruidegoms gevangen;
De malze *Voorhout* maald dus haar benyde val,
En ſchift met blaauw vergif het purper van haar wangen.

Dit ſchonk haar minnaar, doch gedwongen, tegens dank.
Zy, zonder naar 't gemoed van die dit zond te vragen,
Nam 't aan en ſprak; ô welk geluk! ô lekkre drank!
Nu zietge, ô Rome, my nooit voor uw ſtaatzywagen!

Dus toond zy, in haar dood, een edelmoedigheid,
Die *Scipio* behaagd; maar *Maſſanis* beſchreid.

HISTORIE.

Als *Syfax*, koning van Numidien, ter liefde van *Sofoniſba*, van de Romeinen tot de Karthaginenzeren zich begeven hebbende, van *Publ. Kornel. Scipio* Afrikanus, in een veldſlag was overwonnen en gevangen; zo wierd ook der Romeinen bondgenoot *Maſſaniſſa*, door *Syfax* uit zijn throon gezet, de hoofdſtad van Numidien Cirtha overgegeven. Welke aldaar *Sofoniſba* ontmoete, die (zijnde de dochter van der Karthaginenzeren veldheer *Aſdrubal*) met ootmoedigheid verzocht, nu gevangen zijnde, van de Roomſche overlaſt bevrijd te mogen weezen. Het geen hy, verliefd op haar ſchoonheid (zonder den verwinnaar daar in te kennen) bewilligde, en een huwelijk met haar inging. Doch *Scipio*, haar als de dochter van der Romeinen erfvyand aanſchouwende, en, uit ter aart kuiſch en zeedig, de redelooze liefde verfoeyende, beſtrafte deeze jonge vorſt, en begeerde dat men

haar

haar als een krijgsgevangen hem zou overleveren. *Massanissa* van de smaad der gevangenis haar niet als door de dood konnende bevryen, zend een beeker met fenijn aan haar, waarmede zy, als een koningin pogende te sterven, grootmoedig haar leven eindigd.

Zie *Livius*, 30 B. *Plutarchus* in het leven van *Scipio*; *Lipsius* in zijn *Staatkundige* Vermaaningen; *Zevekotius* in zijn Aanmerkingen over *Florus* en *Suetonius*; *Beverwijk*, *Scudery* in de 5 Harang. *Jak. Fil. Bergomensis* ; *D. v. R.* in zijn Afrikaansche *Sofonisba ; I. Boukart* in het treurspel van *Hannibals* Nederlaag; *Kalderon* in dat van Don *Ian* de *Thessandier*, *Korneille*, en *Guil.* van *Nieuweland*, in hunne *Sofonisbaas;* &c. de sneldichten van *Scaliger* de oude, *Segetus* en *Buchananus*, door *Vollenhove* verduitscht; *Mark. Alex. Bodius*, in zijn Heldinnebrieven; *Sofonisbaas* klachte van *Jerem.* de *Dekker*, &c.

VERKLAARINGE.

Sterft] Wegens het wel afbeelden van stervende menschen werden by de aloude eenige Schilders byzonderlijk gepreezen en geroemd. Zie *Plinius* 35 B. 10 Hoodfst. schrjvende van *Apelles*, en 34 B. 8 Hoofdst. van *Ctesilas*, die zekere gewonde zieltoogende zodanig vertoonde, dat men duidelijk kon zien hoe veel levens dat'er in hem noch overschoot.

Blaauw] Het was mede een ongemeene konst by de aloude Schilders in de aangezichten hunner beelden allerhande beweegingen van smert en pijn te brengen; om welk naar behooren uit te voeren *Parrhasius*, een vermaard Schilder van Athenen, by *Seneka*, 10 B. de 6 zijner Pleitstoffen, een zeldzaam doch ongeoorloofd hulpmiddel heeft gebruikt. Want zullende *Prometheus*, door de adelaar van *Jupiter* mishandeld, in zijn duldelooze smerten uitbeelden, bond, wrong, en pijnigde zo lang een bejaarde slaaf, tot dat die, zijn doodlijk lijden met de fronzelen en trekken zijnes aangezichts uitdrukkende, hem een levendig voorbeeld verstrekte. Iets diergelijks verhaald men van den grooten *Michaël Angelo*, pogende het lijden van de *Heere* CHRISTUS aan het kruis op het allernatuurlijkste af te maalen; hoewel dit de gietkonstenaars wonderbaarlijk, met gemengde metaalen, in hunne beelden wisten uit te voeren. Dus, by *Plutarchus*, Sympos. 5 L. 1 Quæst. zekere konstgieter, de stervende *Jokasta* willende vertoonen, vermengde zijn koper met eenig zilver in haar aangezicht; waar door hy de waare verbleeking en doodverf in het weezen verkreeg. Zie *Fr. Junius*, 3 B. 4 Hoofdst. 5 L.

Edelmoedigheid] By *Scudery*, in zijn 6 Harang. verwerpt de kloeke *Zenobia* (hoewel ook slavin, en derhalven genoodzaakt met ketenen voor de triomfwagen van den keiser *Aurelianus* te gaan; zie 88 pag. deeze manier van sterven, als in geenerhande voorval passende

aan een waare edelmoedigheid; gelijk ook de sneldichter *Martialis* van dat gevoelen is, 2 b. 80 sneld. in deezer voegen, volgens *Vollenhoves* overzettinge, eenen *Fannius* beschimpende:

Heeft Fannius, *terwijl hy 's vyands degen vloot,*
Geen heldenstuk bedreven?
Hy nam zich zelf het leven.
O dolheid! dat men sterft uit vreeze van de dood.

En *Seneka*, in de dood van *Herkules*, tot afraadinge der zelfmoorderye, deeze zinspreuk gebruikende:

Wie zich vermoord van ongeduld,
Bevlekt onschuldig zich met schuld.

Waar mede de *Publ. Syrus* overeenkomt, aldus schrijvende:

Wie zich verdoet, van stervenslust gedreven,
Bezoedeld en beschuldigd zelf zijn leven.

Scipio] Die byzonderlijk van geilheid en ongeregelde minnetochten walgde, en den bekoorlijken ommegang der gevangene vrouwen schuwde; des, met zulk een zedigheid, in de verovering van het spaansche Karthago, de gevangene bruid ongemoeid den prince *Allucio* weder ter hand stelde. Ziet de schoone print van den ridder *Petrus* Beretinus *Korton*; en meêraangetogene Aanmerkingen van *Sponius*; welke een aloud schild beschrijft, zijnde van fyn zilver, over de 2 voeten hoog, en 21 ponden swaar, in het jaar 1656, omtrent Avignon gevonden in de rievier Rhodanus; op welke die gadelooze daad van *Scipio*, volgens het verhaal van *Livius* 3 B. konstelijk was gewrocht.

Massanis] Was de zoon van koning *Gala*; van welke *Livius*, 29 B. vader van *Manastabilis* en *Mikipsa*; grootvader van *Hiempzal*, *Gauda*, en *Jugurtha* verwonnen en door *Marius* in triumf naar Romen gevoerd; overgrootvader van *Juba*; wiens zoons zoon *Ptolemaeus* getrouwd was aan *Kleopatra*, dochter van *Mark. Antonius* en *Kleopatra*, koninginne van Egipten; volgens de geslacht-afteekeninge van *Iak. Sponius*, in zijn *Mengelingen* der Geleerde *Aloudheid*.

Hy ontmoet ons by *Leonard. Augustini*, in 't 1 Deels 39 Beeld, uit een *Amethist* getrokken, lang van baard en hoofdhaar, geringkraagd en gehelmd; nevens het beeld van een naakte *Venus*, en eenige Punische letteren; hebbende zijn helm van vooren een zeepaard, ter zijden een renwagen, en achter een jagthond.

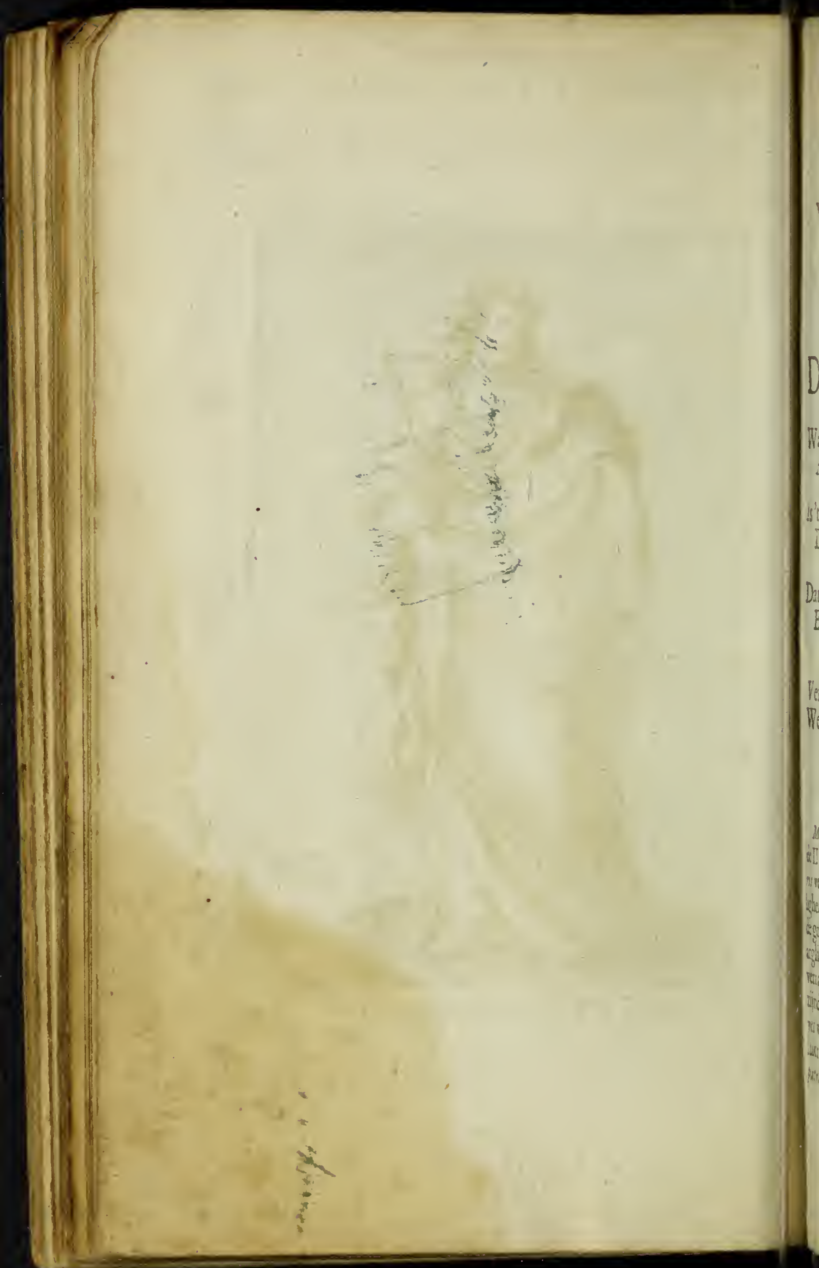
Zie de Verklaaringen van *Iak. Gronovius* over deszelves *Beelden*; van welken ook een kostelijke *Sardus*, te Romen in het verzegelsteenkabinet der *Barbarynen* te zien, word aangetoogen, waar op de koning *Massanissa* zittende, en zijn drie zoonen voor hem staande, door de graafkonstenaar zijn afgebeeld.

Maar in eene der histôryprinten van gemelde ridder *Korton* zult gy hem vinden zittende, en door zijn dienaar het vergif naar *Sofonisba* zendende, met een verwonderens waardige bevalligheid afgebeeld.

6. MA-

MARIAMNE. *Iosephus Antiq. Iudaic. lib 15. Cap 11.*

6. MARIAMNA,

verdraagende de wreedheden van Herodes.

Portis
Egreditur, magnâ cum majeſtate malorum.
Stat. 7 Thebaid.

Zy ſpreekt:

DIt hof verſchriktme met haar marmere portaalen,
Nu de Idumeër haar doet rooken van het bloed,
Waar in ik zie de zon der *Macchabeën* daalen.
Ach! 't zugt en ſchreid al wat zijn koningin ontmoet.

Is 't niet genoeg dat ik grootvaders trooſt moet miſſen?
Dat, onder ſchijn van ſpel, men my mijn broeder roofd?
Dat mijne moeder quijnd in haar gevangeniſſe?
Eiſcht ook die dwingeland, die wreede beul, mijn hoofd?

Verlangt zijn jalouzy mijn levensdraad te korten?
Ween dan niet; wil hy bloed, laat ons geen traanen ſtorten.

HISTORIE.

Mariamna was de dochter van der Joden koning *Alexander* de II, gehuwd aan *Herodes* de *Groote*, die haarent halven *Doris* verſtiet. Zag, in haar huwelijk niet als elenden en rampzaligheden ontrent der *Macchabeën* ſtamhuys; haar grootvader de goede *Hyrkanus*, van *Antigonus* gebannen, en van *Herodes* argliſtig herroepen, van zijn eigen volk verleid, en als een verrader omgebracht; haar broeder de ſchoone *Ariſtobulus*, zijnde hoogepriester, en hebbende naulijks 17 jaaren, in de vyver van het koninglijk luſthof tot Jericho, gedompeld en verſtikt; haar moeder *Alexandra*, als muitende en met *Kleopatra* koningin van Egipten handelende, in het hof, als een

 gevan-

gevangene, gade geslagen. Tot dat men haar eindlijk, door *Salome* haares mans zuster, van overspel, verraad, en gifmenginge beschuldigd, heeft onthoofd.

Zie *Iosefus*, 15 B. der Joodsch. Oudheden, *Georg. Fabricius*, 10 B. 41 Hoofdst. *Scudery*, in zijn 2 Harang. *Le Moyne*, *I. Fil. Bergomensis*, 65 Hoofdst. het *Deugdtoneel* van *Nik. Kausinus* door *A. Kruissen* overgezet; de Chronijk van *Godfried; Hardy*, *Tristan*, *l'Ermite*, *Emman. Rodrigues*, en *Dan. Mostard* in hunne Treurspeelen; *Marino*, &c.

VERKLAARINGE.

Verschriktme] By naar op dezelve wijze begint de klachte van de Roomsche keiserin *Oktavia* (welken, om de juyste gelijkheid haarer rampzaligheden, bovengenoemde *Tristan* in zijn *Mariamne* buiten twijffel heeft gevolgd) by *Seneka* aldus luydende:

Toleranda quamvis patiar, haud unqnam queant,
Nisi morte tristi, nostra finiri mala.
Genetrice cæsâ, per scelus rapto patre,
Orbata fratre, miseriis, luctu obruta,
Mœrore pressa, conjugi invisa, ac meæ
Subjecta famulæ, luce non grata fruor. &c.

Hoewel mijn ongevallen verdragelijk schijnen; echter zullen zy niet als door een elendig sterven ten einde gebracht konnen worden. Mijn moeder *Messalina*, mijn vader *Klaudius*, en mijn broeder *Britannikus* heb ik door een geweldige dood verloren; en nu moet ik in beklagelijke rampzaligheid mijn leven verslijten, van *Nero* mijn man gehaat, en van *Poppæa Sabina* een mijner volgmaagden overheerd. &c. Zie haar rampzalig leven, en deerlijke dood in mijn KEISERINNEN, 17 en 19 pag.

Macchabeën] Welk geslacht begint met *Matathias*, toegenaamd de *Hasamoneër*; na wien alle nazaaten *Hasamoneërs* of, zo men gemeenlijk spreekt *Macchabeën* worden genoemd; doch byzonderlijk *Judas* die, volgens het gevoelen der *Hebreën*, alleen deeze bynaam moet worden toegeschreeven. Ziet de geleerde Aanteekeningen van *I. Drusius* over *Sulp Severus*, 235 pag.

Grootvader] Om alle misverstand verwekkende verwarringen in de naamen van *Mariamnaas* ouderen voor te koomen, lust ons het geheel *Geslachtregister* der Joodsche koningen hier ter neder te stellen, met zijn verklaaringe, genoomen uit gemelde *Georg. Fabricius Chemnicensis*:

Geslacht-

Geslachtregister van *Mariamna.*

Matathias de I. Eerste voorstander der vryheid tegens *Antiochus*, en uitroeyer der afgoden. *Fabr.* 322 Hoofdst.

Simeon de I.

Hassamon.

Johannes de I; bygenaamd *Gaddus*, van die van Jambri, op de paalen van Arabien gevangen en omgebragt. *Fabr.* 323.

Simeon de II; bygenaamd *Thassius*, tot Jericho, van zijn schoonzoon, over tafel vermoord. *Fabr.* 324.

Judas Macchabæus; dien onverwinlijken krijgsheld; in de veldslag tegens *Bacchides* van de zijne verlaten, en gedood. *Fabr.* 325.

Eleazar, bygenaamd *Abaron*; bleef dood onder een nedergestorte elefant *Fabr.* 326.

Ionathas, bygenaamd *Apphus*, gedood, zijnde misleid, door *Tryfon*. *Fabr.* 327.

Matathias de II; nevens zijn broeder, op de zelve tijd, omgebracht. *Fabr.* 360.

Judas de II; over tafel vermoord, in de bloem van zijn leven, van zijn zusters man. *Fabr.* 359.

Johannes de II; bygenaamd *Hyrkanus*, 31 jaaren hogepriester. *Fabr.* 357.

Aristobulus de I; de eerste der *Macchabeën* de koninglijke naam voegende by die van hogepriester; doch stervende in het eerste jaar van zijn regering op dezelve plaats daar hy zijn broeder had omgebracht. *Fabr.* 394.

Antigonus de I; door zijn broeders toedoen overrompeld, en vermoord ontrent Cesaréa Palestinæ. *Fabr.* 395.

Alexander de I; bygenaamd *Ianneas*, de twede koning; stierf in het leger, in het 27 jaar zijner regering. *Fabr.* 397. Wiens vrouw was *Alexandra* de I, ook *Salome* geheeten, een staatkundig wyf. *Fabr.* 398.

Johan

Johannes de III, of *Hyrkanus* de II, de vierde priester en koning; in het 80 jaar zijnes ouderdoms gedood van *Herodes* de *Groote. Fabr.* 399.

Aristobulus de II, de vijfde koning, met fenijn . mgebracht door de aanhangers van *Pompejus. Fabr.* 400.

Alexandra, in haar leven rampzalig, en ongelukkig, na de dood haarer kinderen, als de allerlaatste der *Macchabeen*; van *Herodes* omgebracht. *Fabr.* 407.

Alexander de II; binnen Antiochien onthalst, door de aanhangers van *Pompejus. Fabr.* 404.

Antigonus de II; die zijn oom *Hyrkanus* de ooren dede affnijden; door het bevel van *Mark. Antonius* met de byl onthoofd; zonder manlijk oir na te laaten; de laatste koning der *Macchabeen. Fabr.* 405.

Aristobulus de III; hoogepriester, in het 17 jaar zijnes ouderdoms uit last van *Herodes* verdronken. *Fabr.* 406.

MARIAMNA, met het swaard gedood, uit last van haar argwaanende man. *Fabr.* 414.

Herodes; zoon van *Antipater* de Askalonyt, broeder van *Faselus*, *Josippus*, *Feroras*, en *Salome. Fabr.* 412.

broeder] *Mark. Antonius*, toen hy in Egipten zich ophield, deeze jongeling by hem ontbiedende, wist *Herodes* geen weg om de toorn van den Drieman te ontwijken, terwijl hem *Mariamna* ried, het hoogepriesterschap *Aristobulus* op te dragen; aangezien dit ampt zijn bedienaar niet toeliet elders heen te reizen. Hy volgde dan de raad van zijn getrouwe gemaalin; doch ziende dat de juychende gemeente dien jongen priester te zeer beminde en aanhing, en vreezende dat eens de gehaate *Kleopatra* dien den koninglijke waardigheid mogt aanbieden, dede hem, zelf op het feest der *Loverhutten*, op die wijze als gezegt is, ombrengen.

Moeder] *Alexandra*, dien *Herodes* vreesde als geduurig handelende met de koninginne *Kleopatra*; tot wien zy ook, met *Aristobulus* haar zoon, gevlucht zou hebben, indien *Herodes* haare pogingen niet

niet had verydeld. Welke zoon, in de keur van een opperpriester, verby gegaan zijnde, zond zy de afbeeldingen van *Aristobulus* en *Mariamna* naar Egipten, om *Kleopatra* tot haar onderstant te bewegen. Ja, toen deeze op een deerlijke wijze was omgebracht, wist ze, door brieven, het zo ver te brengen, dat *Kleopatra*, (bovenmaaten den jongeling bemind hebbende) *Mark. Antonius* aanhitste om deeze moord op *Herodes* te wreeken. Doch zy vreesde *Herodes* zo wel als hy haar. Alwaarom *Mariamna*, naar haar sterfplaats gaande (quansuis om den dwingeland te believen) met zeer bittere en smadelijke woorden van haar wierd bejegend; gelijk dat *Josephus* omstandelijk verhaald in het 15 B. 11 Hoofdst. der *Iood.* Oudheden.

Dwingeland] *Mariamne* was in schoonheid, eerbaarheid, en huwlijkstrouw; heuschheid, grootmoedigheid en deftigheid; doch ook in spitsvinnigheid uitmuntende, waar mede zy het geduld van *Herodes*, die haar teerder als alle zijne andere vrouwen beminde, te byster tergende, zich zijn dodelijken haat heeft op den hals gehaald. Ziet *Iosefus* op de gemelde plaats.

Myn hoofd] Hy had al te voren aan zijn broeder *Josefus* bevolen, haar in zijn afweezen om te brengen; quansuis, op dat (zo hy misschien quam te sterven) niemand, naar zijn dood, die schoone zou mogen genieten; te weeten, toe hy te Laodicea van *Mark. Antonius*, zedert eenigen tijd verliefd op *Mariamna*, was ontboden, om zich wegens de moord van *Aristobulus* te verantwoorden. Zie *Iosefus* op de aangeweezene plaatzen.

Vyf-

Vyfthiende Inhoud.

Ongeduld en mistrooſtigheid in rampzaligheden.

1. MONYMA,

poogende door de dood van Mithridates zich te ontſlaan.

Arctis colla laqueis inſeri
Prohibebis? Sen. Thebaid.

Zy ſpreekt:

VErwacht ik dan de dood van *Mithridates* hand?
Elendig hoofdcieraad, wild gy me niet verworgen?
Ontzegtge *Monyma* die dienſt? heillooze band,
Gund gy geen eind aan mijn verdriet, en aan mijn zorgen?

Neen, ik heb ſchuld; gy zijt doorwaterd en verrot
Door al het ſchreyen, van dat ik dien vorſt moeſt minnen,
Die my niet mind, zo lang beroofd van zijn genot.
Help uit haar droefheid toch, ô ſnoer, een koninginne!

Ly, die gelukkige met uwe glans omvangt,
Dat de ongelukkige zich in uw ſtrik verhangt!

Historie.

Mithridates Eupator, koning van Pontus, op de ſchoone *Monima*, binnen de ſtad Miletus in Iönien zich ophoudende, verliefd zijnde, kon op geen andere wijze haar tot een huwelijk met hem beweegen, als met het toezenden van den vorſtlijken hoofdband, en het opdraagen des koninglijken naams. Zy verliet dan Iönien, en ging naar Pontus. Doch, hebbende meêr een heer dan een man, (die, terwijl hy buitens lands tegens

MONIME *Plutar in Lucullo.*

gens de Romeinen oorlogde, haar in de bewaaringe van onbeleefde ongrieken stelde) geleek zy eer een gevangene slavin, als wel een heerschende koningin. Te meer, toen die vorst, door *Luc. Licinius Lukullus* geslagen, en op de vlucht gedreven, zekere *Bacchides* naar Farnacea stierde, om zo wel zijn vrouwen *Monyma* en *Berenice*, als zijn ongehuwde zusters *Roxane* en *Statira*, het leven te beneemen; en dus van der verwinnaaren moedwilligheid te verlossen. Die ieder van haar de vryheid gaf van een dood, die haar de allerzachtste en gemakkelijkste scheen, te verkiezen. Dus stierven *Berenice*, *Roxane*, en *Statira*, door vergif. *Monyma* pogende zich te verhangen, deê den koninglijken hoofdband om haar hals; doch als die, door de swaarte van haar licchaam, in stukken brak, wierp zy dezelve verachtelijk weg, en liet zich door *Bacchides* de keel afsnijden.

Ziet *Plutarchus* in het Leven van *Lukullus*; *Appianus* in de *Mithridat.* 227 Hoofdst. *Xifilinus*; *I. Lipsius*, 1 B. 7 Hoofdst. van zijn *Staatkundige* vermaaningen: *Beverwijk*, *Le Moyne*, &c. *Racine* in *Mithridates*, tragedie; *Monymaas* klachte van *Ierem.* de *Dekker*, &c.

VERKLAARINGE.

Mithridates] Bygenaamd *Eupator*, en somwijlen *Dionysus* of *Bacchus*, zoon van *Mithridates Euergetes* (uitgenomen *Alexander* de *Groote* de magtigste onder de koningen zijner tyd; na een oorlog van 40 jaaren tegens de Romeinen, door de gelukkigheid van *Sulla*, de manhaftigheid van *Lukullus*, en de magt van *Pompejus* overheerd; en eindelijk, door zijn zoon *Farnaces* verraden, van zijn eigen handen omgebrocht) ontmoet ons op de medalien, by *Hub. Goltzius*, 4 Taf. zijner Asiatische Medal. dragende lange hairen, rüw en wild uitgespreid, met den koninglijke hoofdband vercierd. Op wiens ruggestukken, binnen een krans van klimop, een weidende hinde (van welk zinnebeeld *Ælianus*, 4 B. 40 Hoofdst. reden geeft) word vertoond; en dit byschrift: ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΜΙΘΡΑΔΑΤΟΥ ΕΥΠΑΤΟΡΟΣ, koningh *Mithridates Eupator*.

Zie van de naam *Dionysus*, *Liber*, of *Bacchus*, (door hem gebruikt zederd hy, gelijk *Bacchus*, schadeloos van de bliksem was getroffen) *Cicero* in de pleitreden van *Flakkus*, *Dio Prusaeus*, in zijn 37 Reden; *Plutarchus*, in zijn *Maaltijdvragen*, 1 B. 6 Vr. *Appianus*, &c.

Mimnen]

Minnen] De Fransche *Racine* heeft in zijn Treurspel de historie van *Mithridates* en *Monyma* (de oorlogen tegens *Lukullus*, en die tegens *Pompejus* onder een mengende) met een onverdragelyke stoutheid verward, en mishandeld. Brengt een verliefde zoon, *Xifares* geheeten, by *Monyma* (geenzins, gelijk hy steld, de dochter van *Filopemenes*) welke van *Appianus* (in het 245 Hoofdst.) gezegt word door zijn vader *Mithridates* omgebracht te zijn, door dien zijn moeder *Stratonika*, een zangster, om haar zoon in der Romeinen gunst te dringen, zeker kasteel aan *Pompejus* had overleverd. Doch lang na de dood van *Monyma*; van welke alleen, volgens *Plutarchus*, *Pompejus* de brieven, onder de veroverde geheimenissen van de veldvluchtige *Mithridates* heeft gezien.

Ontzegtge] Van dit beklagelijk geval, gedenkt Pater *Balduin. Kabeljauw* in volgend sneldicht:

Prompta mori Monyme *textum diadema lapillis*
Induit in nodum; triste pependit onus;
Rumpitur; illa cadit vitam quæ perfida fallit;
Fascia, debuerat fallere nolle necem.

Monyma, te sterven voorgenoomen hebbende, deed de met gesteenten bezaaide hoofdsluyer om haar hals; maar, dezelve te onsterk zijnde, heeft zy zich niet konnen verhangen; als of die band, in het leven haar met gehoopte hoogheid misleid hebbende, ook in het sterven haar bedroog.

Help uit] De vervloekte zelfsmoorderye was by de uitzinnige Heidenen zulk een heilzaam en onfeilbaar hulpmiddel om hen van eenig verdriet, ramp en ongemak, te bevryen, dat zy ook, van in- of uitwendige ziekten bespiongen, zich zelven het leven benaamen.

Zie van deze afgryslijke mistrooftigheid het Griekſche *Bloemhof*, wien de lovenswaardige *Vollenhove*, onder andere, dit sneldicht heeft ontleend, en te onzen dienste verduitscht:

De dappere Elius, *een krygshoofd, overladen*
Met goude kroonen, en veel schoone rykscieraaden,
Herdacht, terwijl de koorts verslond zijn lijf en leên,
Zijn dapperheid, en (om voortaan geen lof te derven)
Viel met zijn borst in 't swaard; hy sprak dit woord alleen:
Het past een vrouw van ziekte, een man van staal te sterven.

Dus was ook de keizer *Hadrianus*, in de Bajen ziek leggende, in zyn pynen, zo onverduldig dat hy zich onverziens wilde doen doorsteeken; doch als dit aan den dag gekoomen was, zo liet hy den ondekker van dit voorneemen ombrengen; gelijk ons van *Spartianus*, in zyn Leven, word medegedeeld.

Niettemin ontmoet ons op eene zyner medalien dit opschrift: PATIENTIA AUGUSTI. COS. III. *Des keisers Lijdzaamheid en geduld*; in zyn derde burgemeesterschap.

EYNDE.

Braemer p. 123
Bosse p. 78
Testa p 147 ff
Stockade 83
Lairesse p 90
C. Visser 62

Hand. 15
Lucas 8
F. Vlgen
F: Volgen

Titian 36, 126
Bloemaert
[illegible]
G. Poncino 121

v Leen 52, 70,
v Dyck 36
Barocci 56
Vasari 120
Vouet "
Spranger 121
[illegible] - Ghent - Jan over 1000
J de Rykx
1 fr.
Joh. Voorhout 166

PPR p 6, 30, 119, 127
Euripides - dying mother.

Cornelis Visser pp. 62-65
Becker, pp 4, 39, 83
M. de Maelen